

Tilståelsesrabatt

-lov, teori og praksis om Strl. § 59 2. ledd

Kandidat nr: 205

Veileder: Anja Bech

Innleveringsfrist: 10. april 2007

Til sammen 33712 ord

02.04.2007

Innholdsfortegnelse:

---

1 Innledning **s. 1**

- 1.1 Presentasjon av temaet og avgrensning av oppgaven s. 1
- 1.2 Begrepsavklaring s. 1
- 1.3 Rettskilder og metode s. 2
- 1.4 Oppbygningen av oppgaven s. 2

---

2 Kort om rettstilstanden før lovendringen **s. 3**

- 2.1 Innledning s. 3
- 2.2 § 59 før lovendringen s. 3
- 2.3 Betydningen av uforbeholdne tilståelser før lovendringen s. 4
- 2.4 Konklusjon s. 6

---

3 Legislative hensyn **s. 7**

- 3.1 Innledning s. 7
- 3.2 Kriminalpolitiske hensyn s. 7
- 3.3 Hensyn til offeret s. 8
- 3.4 Prosessøkonomiske hensyn s. 9
- 3.5 Diverse mothensyn s. 10

---

4 De lege lata Straffeloven § 59 annet ledd **s. 13**

- 4.1 Innledning s. 13
- 4.2 ”har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse” s. 13
- 4.3 ”skal retten ta dette i betraktning ved straffeutmålingen” s. 16
- 4.4 ”retten kan nedsette straffen til under det for handlingen bestemte lavmål” s. 17
- 4.5 Tilståelsesrabattens størrelse s. 20
- 4.6 Foretak s. 22
- 4.7 Forelegg: s. 23

---

5 Tilståelsens betydning og vekt **s. 24**

- 5.1 Innledning s. 24
- 5.2 Tilståelsens egenvekt s. 24
- 5.3 Tilbakekalt tilståelse s. 30

5.4 Tilståelsens vekt i forhold til andre straffeutmålingsfaktorer	s. 30
5.4.1 Innledning	s. 30
5.4.2 Allmenn- og individualprevensjon	s. 31
5.4.3 Andre straffutmålingsmomenter	s. 32
5.5 Oppsummering	s. 32
6 Forklaringer som i vesentlig grad bidrar til å oppklare saken	s. 34
6.1 Innledning	s. 34
6.2 Forklaringer som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av saken	s. 34
6.3 Oppsummering	s. 44
7 Forholdet til EMK art. 6	s. 45
7.1 Innledning	s. 45
7.2 EMK Art. 6	s. 45
7.3 Konklusjon	s. 48
8 Komparativt	s. 50
8.1 Innledning	s. 50
8.2 Danmark	s. 50
8.3 Sammenlikning av dansk og norsk system	s. 53
8.4 Sverige	s. 55
8.5 Sammenlikning svensk og norsk system	s. 58
8.6 Oppsummering	s. 59
9 Virkningen av lovendringen frem til 2004	s. 60
9.1 Innledning	s. 60
9.2 Resultatene fra undersøkelsen	s. 61
9.2.1 Hvilke momenter vektlegges?	s. 61
9.2.2 I hvilket omfang er det gitt tilståelsesrabatt etter lovendringen?	s. 62
9.3 Har lovendringen medført endringer i praksis?	s. 63
10 Virkningen av regelen etter 2004	s. 65
10.1 Innledning	s. 65
10.2 Domstolsadministrasjonens undersøkelse	s. 65
10.2.1 Hvor ofte gis det tilståelsesrabatt?	s. 65
10.2.2 Blir tilståelsesrabatten synliggjort?	s. 67

10.3 Avgjørelser fra Høyesterett avsagt etter undersøkelsen fra 2004	s. 68
10.4 Konklusjon	s. 72
11 To utvalgte saksområder	s. 73
11.1 Innledning	s. 73
11.2 Narkotikasaker	s. 73
11.3 Særskilt om straffutmålingen i narkotikasaker med uforbeholden tilståelse	s. 76
11.4 Sedelighetssaker	s. 80
11.5 Oppsummering	s. 83
12 ”NOKAS- saken”	s. 85
12.1 Innledning	s. 85
12.2 Dom i første instans	s. 86
12.3 Dom i andre instans	s. 88
12.4 Hva betyr dommene?	s. 96
13 Kort om ”Plea Bargaining” og grensen mot tilståelsesrabatt	s. 99
13.1 Innledning	s. 99
13.2 ”Plea bargaining” i USA	s. 99
13.3 Grensen mot tilståelsesrabatt	s. 101
14 Oppsummering og konklusjon	s. 108
15 Kildehenvisninger	s. 113
15.1 Lovregister	s. 113
15.2 Domsregister	s. 114
15.3 Litteraturliste	s. 117
15.4 Forarbeider	s. 118

1 Innledning

1.1 Presentasjon av temaet og avgrensning av oppgaven

Hovedtema for oppgaven er som navnet tilser, tilståelsesrabatt. Det vil først og fremst si en redegjørelse for lov, teori og praksis rundt Straffeloven § 59 annet ledd. Målet med oppgaven er å få klarhet i rettsstilstanden rundt § 59 annet ledd, samt å bringe på den rene om lovendringen har virket etter sitt formål i praksis. Jeg skal også se på om lovendringen ivaretar de hensyn som ligger til grunn for bestemmelsen.

Problemstillingene som reiser seg omkring avgrensningen mot ”plea bargaining”, forklaringer som i vesentlig grad er avgjørende for oppklaringen av saken og vernet mot selvinkriminering vil bli presentert i besvarelsen. Dette er nært beslektede temaer som jeg mener det både er interessant og riktig å ha med i besvarelsen. Det vil kun bli foretatt en presentasjon av disse temaene og ikke en grundigere behandling.

Besvarelsens rettslige plassering er innenfor reaksjonslæren, som er en del av strafferetten. Problemstillingene vil også berøre deler av straffeprosessen, ettersom de virkninger en uforbeholden tilståelse fører med seg også får betydning på straffeprosessen i en enkelt sak. Dette gjelder både for politiets etterforskning, og for behandlingen i retten.

1.2 Begrepsavklaring

Ordet ”tilståelse” vil gjennomgående bety ”uforbeholden tilståelse” såfremt noe annet ikke fremgår av sammenhengen.

Videre har jeg valgt å bruke ordet ”tilståelsesrabatt” om den reduksjonen i straff man eventuelt oppnår som følge av en uforbeholden tilståelse. De steder det er brukt ”reduksjon i straff” eller liknende er dette kun for variasjonens skyld. Det er ment å fremgå av sammenhengen om jeg i de tilfeller snakker om reduksjon i straffen som en følge av en uforbeholden tilståelse. Jeg har også brukt ”tilståelsesrabatt” om den reduksjonen man får i straff som følge av andre forklaringer som er vesentlig for oppklaring av saken. Det er

ment å fremgå av sammenhengen om det da er snakk om ”tilståelsesrabatt” etter § 59 annet ledd, eller etter ulovfestede straffutmålingsprinsipper.

1.3 Rettskilder og metode

Det er skrevet svært lite omkring Straffeloven § 59 annet ledd i den juridiske litteraturen. Det har således vært en tidkrevende utfordring å lete frem stoff til bruk i besvarelsen. Noe litteratur finnes det likevel, som for eksempel lovkommentarer og noen artikler. Det finnes en god del rettspraksis på området, både fra de lavere instanser og fra Høyesterett. Mye av min informasjon er derfor hentet derfra. Det finnes også en del informasjon i forarbeidene til § 59 annet ledd. I tillegg har jeg funnet noe informasjon i lov og forarbeider fra Danmark og Sverige, avgjørelser fra den Europeiske menneskerettsdomstolen, samt den Europeiske menneskerettskonvensjonen.

Jeg har valgt en klassisk teoretisk tilnærming til problemstillingen. Drøftelsen er bygget opp på en måte som er vanlig innefor juridisk metode. Ettersom besvarelsen dreier seg om lov, teori og praksis omkring § 59 annet ledd, vil den bære preg av å være empirisk. Det er hyppig henvist til rettspraksis for å belyse de spørsmål problemstillingen reiser.

1.4 Oppbygningen av oppgaven

I den videre fremstillingen av besvarelsen vil jeg starte med å kort redegjøre for rettstilstanden før vedtaket av Straffeloven § 59 annet ledd i kapittel 2. Deretter vil jeg gå inn på de legislative hensynene som ligger til grunn for lovendringen i kapittel 3, før jeg tar for meg de lege lata Straffeloven § 59 annet ledd under kapittel 4. Videre tar jeg for meg tilståelsens betydning og vekt i kapittel 5, og forklaringer som i vesentlig grad bidrar til å oppklare saken i kapittel 6. I kapittel 7 tar jeg opp spørsmålet om ordningen med tilståelsesrabatt strider mot EMK art. 6, før jeg ser på rettstilstanden i Danmark og Sverige i kapittel 8. I kapittel 9 og 10 skal jeg gå inn på hvilken virkning lovendringen har hatt i praksis. Virker bestemmelsen etter sin hensikt? Videre vil jeg gå nærmere inn på to saksområder, narkotikasaker og sedelighetssaker, for å se hvordan regelen om tilståelsesrabatt brukes på disse sakstypene i kapittel 11, før jeg tar for meg ”NOKAS-saken i kapittel 12. Avslutningsvis redegjør jeg kort for ”plea bargaining” og grensen mot tilståelsesrabatt i kapittel 13.

2 Kort om rettstilstanden før lovendringen

2.1 Innledning

I Norge var man tradisjonelt sett vært svært tilbakeholdne med å lovfeste generelle bestemmelser om straffutmålingen.¹ Dette betyr ikke at det før lovendringen ikke fantes regler dommerne måtte forholde seg til når det kom til reaksjonsfastsettelsen. Det fantes en rekke momenter med betydning for straffutmålingen, både lovfestede og ulovfestede. Se for eksempel Strl. §§ 56- 59 som er regler for straffutmålingen som er inntatt i loven. Før lovendringen i 2001 hadde tilståelser betydning for reaksjonsfastsettelsen i straffesaker. Dommerne var da ikke pliktige til å ta tilståelsen i betraktning, slik de er nå etter lovendringen. Det var likevel ikke uvanlig at en uforbeholden tilståelse kunne bli tillagt vekt i formildende retning.

2.2 § 59 før lovendringen

Før lovendringen i 2001 het det i Strl. § 59 *”Hvad i foregaaende Paragraf er bestemt, kommer ogsaa til Anvendelse paa den, som, forinden han endnu vidste sig mistænkt, har saavidt muligt og i det væsentlige forebygget Handlingens skadelige Følger eller gjenoprettet den derved forvoldte Skade eller selv angivet sig og aflagt fuldstændig Tilstaaelse.”*

Paragraf 59 åpnet for at straffen i visse tilfeller kunne settes under minstestrafen, også til en mildere straffart dersom man mente at gjerningsmannen ”i gjerning har vist anger”. For at dette vilkåret skulle være oppfylt måtte lovbrøyteren så godt det lot seg gjøre forebygge de skader og de skadefølger som fulgte av lovbruddet, angi seg selv eller avgi en fullstendig tilståelse. Bestemmelsen var en forlengelse av § 50 om tilbaketreden fra forsøk, og hovedforskjellen på de to bestemmelsene var at § 50 gjaldt for forsøk og § 59 gjaldt fullbyrdet forbrytelse. Strl. § 50 kunne føre til straffrihet når vilkårene er oppfylt, mens § 59 først og fremst var en straffutmålingsregel. For at § 59 skulle få virkning måtte gjerningsmannen handle før han visste at han var mistenkt. Det var ikke et krav at han faktisk var mistenkt. Det var heller ikke et krav om at gjerningsmannen virkelig angret,

---

¹ Matningsdal 2002 s. 569

bestemmelsen kunne også få virkning dersom man handlet ut i fra den overbevisning om at han kom til å bli tatt, og ville slippe så billig unna som mulig.²

Som vi ser var § 59 en straffutmålingsregel. Bestemmelsen er videreført etter lovendringen i § 59 første ledd. Lovendringen førte ikke til at denne regelen ble fjernet, men at det ble lagt til et nytt ledd med annet innhold. Regelen i første ledd åpner for adgang til straffritak i de tilfeller som straffen ville blitt satt til bøter, og ved forseelser. Se § 59 første ledd, jfr. § 58. Etter lovendringen gjelder annet ledd generelt. Bestemmelsen får derfor virkning uansett straffebed og hvor grov overtredelsen er, også for de som vet at de er mistenkte. Første ledd gjelder som tidligere bare de som enda ikke vet de er mistenkte.

2. 3 Betydningen av uforbeholdne tilståelser før lovendringen

Bratholm³ skrev i 1980 at det var mange momenter som kan anføres i formildende retning. Forhold som har inntruffet etter at forbrytelsen ble begått, kunne også være av betydning for straffutmålingen. Blant annet ville det at gjerningsmannen har bidratt til oppklaring av saken, være et slikt moment. Kom gjerningsmannen med en uforbeholden tilståelse, og gjennom denne bidro til en oppklaring av saken, kunne dette trekke i formildende retning med tanke på reaksjonsfastsettelsen.

Vi har flere eksempler på rettspraksis fra tiden før lovendringen på at uforbeholdne tilståelser ble tillagt vekt ved straffutmålingen. Lovendringen medførte i så måte ikke en revolusjonerende endring i hvilke argumenter som var relevante ved reaksjonsfastsettelsen. Det som var spesielt med lovendringen var først og fremst at straffutmålingsregelen ble inntatt i loven. De fleste andre momenter som er relevante ved straffutmålingen er ulovfestede. Videre medførte lovendringen til at den uforbeholdne tilståelsen må tas med i betraktningen når straff skal fastsettes. Altså ble det en plikt til å vurdere tilståelsens betydning, i motsetning til tidligere da dette bare ble gjort dersom dommerne mente det var riktig.

---

² Slettan og Øie, 1997 s. 292

³ Bratholm, 1980 s. 598-599

I en kjennelse fra Høyesterett⁴ avsagt i 1983 ble en gutt som på gjerningstiden var 16 1/2 år dømt til 7 års fengsel for overlagt drap på sin far. Gjerningsmannen avla straks etter handlingen en fullstendig tilståelse for politiet, som han fastholdt i lagmannsretten.

Førstvoterende uttalte:

” Retten finner ikke å ville benytte seg av den fakultative adgang straffeloven § 59 gir til straffenedsettelse. For det overlagte drap det her gjelder synes under de foreliggende omstendigheter en straff av fengsel i 7 år å være passende. I straffformildende retning har da retten allerede tatt hensyn til at tiltalte har avgitt en fullstendig tilståelse.”

Et annet eksempel har vi fra en høyesterettsdom⁵, også avsagt i 1983. En 34 år gammel truckfører ble i lagmannsretten dømt til 6 års fengsel for forsettlig drap. Den drepte hadde fornærmet domfelte, som kom i sterk affekt og slo den annen bevisstløs. Deretter kjørte domfelte et skaft i hele sin lengde opp gjennom den annens endetarmsåpning slik at skadene medførte døden. I formildende retning la retten vekt på at gjerningsmannen ble utsatt for langvarige og grove provokasjoner, samt at han overfor politiet og retten hadde gitt en fullstendig og detaljert tilståelse. Han hadde også medvirket aktivt under den rekonstruksjon av hendelsesforløpet som politiet lot gjennomføre. Straffen ble til tross for dette skjerpet av Høyesterett i tråd med påtalemyndighetenes anke. Dommen er likevel et eksempel på at en fullstendig tilståelse er et moment som ble tillagt vekt i formildende retning også før lovendringen.

I en dom fra Borgarting Lagmannsrett⁶ ble seks måneder av straffen til en 19 år gammel mann gjort betinget. Etter at han ble dømt til fengsel i ett år av forhørsretten for befatning med 550 ecstasytabletter, hvorav 150 ble overdratt til andre. Det ble lagt vekt på siktede hadde en vanskelig tokulturell oppvekst, med strenge vietnamesiske foreldre, på hans unge alder og på at han nå hadde avsluttet sin befatning med narkotika. Lagmannsretten uttalte:

”I formildende retning legges det vekt på at siktede har avgitt en uforbeholden tilståelse ved å legge alle kort på bordet da han ble pågrepet”

---

⁴ Rt-1983-3

⁵ Rt-1983-9

⁶ LB-2000-1425

Dette er enda et eksempel på at en uforbeholden tilståelse ble tillagt vekt også før lovendringen. Dommen ble avsagt i august 2000, altså under et år før lovendringen fant sted.

En mann ble i Tana og Varanger herredsrett⁷ dømt for to tilfeller av ulovlig innførsel og videresalg av ikke tollklarte sigaretter fra Russland, samt ulovlig oppbevaring og salg av ammunisjon uten bevilling. Tiltalte anket straffutmålingen til Hålogaland lagmannsrett. Lagmannsretten uttalte:

”I formildende retning tas det hensyn til at A har tilstått forholdene, og således har bidratt til oppklaring av saken”

Dette var den eneste formildende omstendigheten som uttrykkelig ble nevnt i dommen. Straffen forble til tross for tilståelsen uendret når det kom til fengselstraff, men han fikk et gunstigere resultat når det kom til inndragningsbeløpet.

2. 4 Konklusjon

Som vi ser ble altså uforbeholdne tilståelser tillagt vekt ved reaksjonsfastsettelsen også før 2001. Det var ingen plikt for dommerne til å ta den uforbeholdne tilståelsen i betraktning ved straffutmålingen, men det ble likevel gjort i en god del saker. Lovendringen var derfor i stor grad bare en kodifisering av et gjeldende straffutmålingsprinsipp, og uttrykk for et ønske fra lovgiver om et økt antall tilståelser i straffesaker. Økt fokus på systemet med tilståelsesrabatt kan ha ført til en endring i antall uforbeholdne tilståelser, og bruken av uforbeholdne tilståelser som formildende omstendighet. Dette skal jeg se nærmere på under.

---

⁷ LH-1999-796

3 Legislative hensyn

3.1 Innledning

§ 59 2 ledd ble inntatt i straffeloven ved lov av 2. mars 2001 nr 7⁸. Forut for vedtaket var det bred enighet om at saksbehandlingstiden i straffesaker var gjennomgående for lang. Justisdepartementet satte derfor i gang et prosjekt for hurtigere straffesaksavvikling sommeren 1999. Prosjektet ble organisert med en styringsgruppe og to arbeidsgrupper. Arbeidsgruppe I, ledet av ass. riksadvokat Hans-Petter Jahre tok for seg perioden fra anmeldelse til påtaleavgjørelse. Arbeidsgruppe II, ledet av lagmann Jan Martin Flod tok for seg perioden fra påtaleavgjørelse til fullbyrdelse.⁹

Arbeidsgruppene ble pålagt å sende delrapporter til Justisdepartementet annenhver måned, og de avleverte sine sluttrapporter i juni 2000. Den ene av de to arbeidsgruppene fremmet et forslag om å endre Straffeloven § 59, slik at tilståelser og andre forklaringer som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av saken, blir lagt større vekt på ved straffeutmålingen enn tidligere.

I følge arbeidsgruppen som fremmet forslaget er det flere forhold som taler for at en uforbeholden tilståelse skal tillegges større vekt ved straffeutmålingen. Disse hensynene er tatt inn i Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.2 og 6.3 og Innst.O.nr 45 (2000-2001) pkt 6. Jeg vil redegjøre nærmere for de ulike hensynene i det følgende.

3.2 Kriminalpolitiske hensyn

Dersom en person benytter seg av sin rett til ikke å forklare seg, eller en person velger å forklare seg uriktig, kan dette få betydning for straffeutmålingen. Etter gjeldende rett kan en person ikke straffes for en uriktig forklaring, eller for å nekte å forklare seg. En siktet person har ingen plikt til å forklare seg verken for politiet eller retten jfr.

Straffeprosessloven §§ 90 og 230. Det er ikke aktuelt å endre på dette prinsippet.

Kriminalpolitisk synes det likevel riktig at man har et straffesystem som oppfordrer til å ta

---

⁸ Heretter kalt Straffeloven (Strl.)

⁹ Justisdepartementet, Årbok 2000 kriminalomsorgen s. 11.

ansvar for de straffbare handlingene man begår. En slik oppfordring gis i følge arbeidsgruppen best i form av redusert straff for de som velger å tilstå.

3.3 Hensyn til offeret

Arbeidsgruppen pekte også på at hensynet til offeret kunne begrunne økt vekt på tilståelse ved straffutmålingen. Særlig gjør dette seg gjeldende i sedelighetssaker der etterforskningen og hovedforhandlingen kan være veldig belastende for offeret. Ved tilståelsessaker vil denne belastningen være vesentlig mindre både fordi saken avvikles raskere og fordi offeret slipper unna den påkjenningen som ligger i frykten for å ikke bli trodd. Likeledes vil det kunne lette belastningen på offeret at gjerningsmannen vedkjenner å ha begått et overgrep og et lovbrudd. Det kan føre til at det blir lettere for offeret å legge hendelsen bak seg og gå videre.

Som eksempel kan vi se at tilståelse ble tillagt vekt som formildende omstendighet i en dom fra Høyesterett¹⁰, som dreide seg om utuktig omgang og fem tilfeller av utuktig handling med noen under 16 år. Den utuktige omgangen og tre av tilfellene av utuktig handling var uført mot en gutt på 14 år. Domfelte hadde misbrukt sin tillit som speiderleder. Førstvoterende la vekt på at domfelte allerede i sin første politiforklaring erkjente de fleste av de forhold som han er domfelt for. Førstvoterende uttalte videre at

”i sin alminnelighet vil tilståelser i saker som dette innebære at fornærmede spares for den tilleggsbelastning som ligger i frykten for ikke å bli trodd.”

Til tross for at tilståelsen ble tillagt vekt ble straffen skjerpet i forhold til i lagmannsretten ved at hele straffen på 6 mnd fengsel ble gjort ubetinget.

Et annet eksempel er en dom¹¹ avsagt av Høyesterett. Saken omhandlet en 22 år gammel mann som forskjellige måter hadde seksuelt misbrukt tre små gutter fra de var ca ett år gamle. Han ble i Tingretten dømt til 3 år og 6 mnd fengsel. Han anket til Lagmannsretten over straffutmålingen, men anken ble forkastet. Straffutmålingen ble anket videre til

---

¹⁰ Rt-1999-1012

¹¹ Rt-1999-1895

Høyesterett, hvor anken ble tatt til følge og straffen ble nedsatt til 2 år og 6 mnd fengsel. Førstvoterende tillå domfeltes tilståelse vekt i formildende retning, fordi den

” i vesentlig grad har bidratt til å oppklare saken, med den følge at overgrepene ikke kan trekkes i tvil”.

Høyesterett vektla også tilståelsen i en dom¹² avsagt etter lovendringen. Saken omhandlet en 44 år gammel mann som var dømt for flere seksualforbrytelser, blant annet for overgrep mot en seks år gammel jente. Det ble av Høyesterett lagt vekt på at gjerningsmannen på et tidlig tidspunkt under etterforskningen avga en uforbeholden tilståelse for så vidt gjelder de seksuelle overgrepene mot jenta. Videre ble det lagt vekt på at det særlig ved sedelighetsforbrytelser har stor betydning at overgriperen erkjenner skyld, slik at fornærmede slipper ekstra belastning under etterforskning og domstolsbehandling. Tilståelsen gav etter høyesteretts vurdering grunnlag for en reduksjon i straffen på 6 mnd. Straffen ble etter dette satt ned til 1 år og 3 mnd fengsel.

3.4 Prosessøkonomiske hensyn

Prosessøkonomiske hensyn taler i følge arbeidsgruppen med tyngde for å gi en vesentlig tilståelsesrabatt ved straffutmålingen. En tilståelsessak er langt mindre ressurskrevende enn i saker der skyldspørsmålet er bestridt. Dette kommer av at saker der det foreligger en uforbeholden tilståelse ofte krever mindre etterforskning og at påtaleavgjørelsen blir enklere og mindre arbeidskrevende. Iretteføringen krever færre ressurser for domstolene og påtalemyndighetene både ved en enklere behandlingsmåte og mindre omfattende bevisførsel. Dette fører til økt tempo og frigjorte ressurser. Er tilståelsesrabatten stor og dette fører til flere tilståelser, kan dette bidra til at flere saker blir oppklart. Også saker som ellers ville blitt henlagt etter bevisets stilling.

Tønsberg byrett som var en av høringsinstansene til forslaget kommer med denne bemerkningen:

”i straffesaker bør prosessøkonomiske hensyn ha begrenset vekt. Etterforskning og forfølgning av enkeltborgere for straffbare handlinger er et offentlig anliggende der

---

¹² Rt-2005-544

fellesskapet må ta de økonomiske og arbeidsmessige belastningene. Et ønske om konkret innsparing i den enkelte sak gjennom tilståelser bør ikke få som konsekvens at den riktige straff ikke kommer til anvendelse på forholdet.”¹³

Også Oslo statsadvokatembeter og Bergen politidistrikt advarte mot å tillegge prosessøkonomiske hensyn for stor vekt i vurderingen. Selv i saker hvor det foreligger uforbeholden tilståelse vil det være nødvendig med noe etterforskning. Andre opplysninger i saken må støtte opp om tilståelsen for å hindre at uskyldige blir dømt. Dette kan medføre at de prosessøkonomiske besparelsene kanskje ikke blir så store som man skulle anta.

Justisdepartementet¹⁴ kommenterer ikke motforestillingene konkret, men legger særlig vekt på de prosessøkonomiske besparelsene og hensynet til offeret i sin vurdering.

Departementet sluttet seg i det store og det hele til de synspunktene arbeidsgruppen la frem, og uttalte blant annet at

”de saker hvor gjerningspersonen gir en uforbeholden tilståelse, kan gjennomgående etterforskes og irettesføres på en raskere, billigere og mer hensynsfull måte enn de saker hvor skyldspørsmålet er omtvistet”.

3.5 Diverse mothensyn

Arbeidsgruppen kom også frem til noen hensyn som taler mot at man tillegger en tilståelse større vekt ved straffeutmålingen.

Det blir blant annet pekt på faren for at uskyldige erkjenner straffeansvar fordi de ikke tar sjansen på den høyere straffen de kan risikere å få uten tilståelse. Men her må man gå ut i fra at det er ytterst sjeldent noen tilstår forbrytelser de ikke har begått, og at lovendringen neppe fører til flere slike tilfeller. Justisdepartementet er enig i at man rent tallmessig ikke kan forvente mange uriktige tilståelser, men at risikoen for uriktige tilståelser må tas alvorlig. Det er liten tvil om at falske tilståelser øker risikoen for uriktige domfellelser, selv

---

¹³ Ot.prp.nr.81 (1999-2000)

Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling mv.) pkt. 6.2.1.2

¹⁴ Ot.prp.nr.81(1999-2000) pkt 6.2.1.3

om tilståelsen må underbygges av de andre opplysningene i saken for å overbevise retten om tiltaltes straffeskyld.

Videre hevdes det at en ordning med tilståelsesrabatt vil føre til et lavere straffenivå også i saker der sterke allmennpreventive -, eller individualpreventive hensyn ved vinningskriminelle gjengangere taler for en opprettholdelse eller skjerpelse av straffenivået. Det påpekes at denne innvendingen bare får virkning på tilståelsessakene, og virkningen til en viss grad spises opp av at det generelle straffenivået for vinningskriminelle er på vei opp, og muligheten for prøveløslatelse begrenses. Videre sier justisdepartementet at betydningen av tilståelsen vil bero på en konkret vurdering i den enkelte sak, slik at en tilståelse ikke automatisk fører til redusert straff. Også andre hensyn spiller inn.

Oslo statsadvokatembeter uttalte som en av høringsinstansene at ordningen med tilståelsesrabatt vil kunne svekke straffens preventive funksjon spesielt når det kommer til organisert kriminalitet, der straffreduksjonen vil inngå i vurderingen om man vil gjennomføre den kriminelle handlingen eller ikke. Terskelen for å begå slik forbrytelse kan bli lavere. Her må man også tenke på at det er flere forhold enn straffenivå som gjør at straff har en preventiv virkning. Blant annet vil en raskere straffebehandling kunne veie opp for den reduserte preventive funksjon man får av redusert straff. Likevel vil virkningen av raskere straffebehandling i denne sammenhengen antakelig få størst betydning for førstegangskriminelle og de som begår mindre forbrytelser, ikke de organiserte kriminelle miljøene.

Formålet med lovendringen er at det skal legges større vekt på tilståelser i alminnelige saker enn tilfellet var før lovendringen. Særlig gjelder dette i saker som behandles som tilståelsesdom i tingsretten. Lovendringen får også betydning for alvorligere straffesaker, men det er ikke først og fremst disse sakene forslaget tar sikte på¹⁵. Det er med andre ord ikke sikkert at ordningen med tilståelsesrabatt vil svekke straffens preventive funksjon når det kommer til organisert kriminalitet. Forklaringen på dette er at tilståelsen i slike saker ikke nødvendigvis tillegges like stor vekt som i de mer alminnelige sakene.

---

¹⁵ Ot.prp.nr.81 (1999-20009) pkt. 9

Det kan også i visse tilfeller virke støtende på offeret og samfunnet at gjerningsmannen skal få redusert straff ”bare” fordi han tilstod forholdet. Gjerningen er jo fremdeles gjennomført og handlingen som sådan blir ikke mindre straffverdig selv om man tilstår i ettertid. Dersom tilståelsesrabatten blir for stor kan dette stride mot ” den alminnelige rettsbevissthet”.

Det er en grunnleggende tanke at like handlinger straffes likt. Tilståelsesrabatt kan føre til at to identiske handlinger fører til to forskjellige straffereaksjoner ene og alene på grunn av en etterfølgende tilståelse. Det er dette som er selve kjernen i regelen om tilståelsesrabatt. Man skal belønnes med lavere straff dersom man tilstår, for å oppmuntre til flere tilståelser. Det kan også argumentere med at forholdene ikke lenger er identiske dersom den ene tilstår i ettertid. Tilstår begge, er tilfellene igjen like og de to straffes likt.

4 De lege lata Straffeloven § 59 annet ledd

4.1 Innledning

§ 59 annet ledd sier, *”har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffeutmålingen. Retten kan nedsette straffen under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart”*.

Under skal jeg gjennomgå hva som er gjeldende rett når det kommer til Straffeloven § 59 annet ledd.

4.2 ”har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse”

Det fremgår av forarbeidene¹⁶ at ”uttrykket uforbeholden tilståelse skal forstås på samme måte som i straffeprosessloven § 248 om dom i forhørsrett”.

Se også Høyesteretts dom og kjennelse 27. april 2005¹⁷ der dette uttrykkelig blir lagt til grunn. Dette synet er senere fulgt opp i flere dommer¹⁸, og må anses som gjeldende rett.

Det vil si at tilståelsen, for at den skal regnes som uforbeholden, må være så utførlig og fullstendig at en ut i fra denne har tilstrekkelig sikkerhet for at siktede er skyldig i det han er siktet for. Andenæs¹⁹ formulerer seg slik:

”domsgrunnene for skyldspørsmålets vedkommende må dekkes fullt ut av tilståelsen”.

Hov²⁰ utyper dette med at det

” må fremgå av tilståelsen at de objektive vilkår for straff i henhold til siktelsen er tilstede, at det ikke foreligger noen straffrihetsgrunner og at nødvendig subjektiv skyld er utvist”.

---

¹⁶ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) s. 44

¹⁷ Rt-2005-559

¹⁸ se blant annet HR-2005-00667-A og Rt-2006-669

¹⁹ Andenæs I, 1994 s. 378

²⁰ Hov II, 1999 s. 316

Den uforbeholdne tilståelsen skal kompensere for mangelen på annen bevisføring slik at retten kan føle seg trygg på at saken er tilstrekkelig opplyst til at dom kan avsies.

En uforbeholden tilståelse er noe mer enn en ren erkjennelse av straffeskyld. At man uttaler at man regner med at påtalemyndighetenes fremstilling av saken er riktig er ikke tilstrekkelig. Tilståelsen må være av en slik art at ytterligere bevisføring ikke er nødvendig. Selv om det fortsatt er et krav at tilståelsen skal underbygges av de andre opplysningene i saken. Det er likevel ikke noe krav om at gjerningsmannen faktisk innrømmer straffeskyld, for at tilståelsen skal regnes for uforbeholden.

Tilståelsen må dekke hele gjerningsbeskrivelsen i den straffebestemmelsen tiltalen gjelder. Dersom gjerningsbeskrivelsen benytter seg av begreper som uaktsomhet, er det derimot ikke nødvendig at tilståelsen uttrykkelig inneholder en erkjennelse om at forholdet er uaktsomt, det er tilstrekkelig at tilståelsen har en slik form at retten kan ta stilling til om loven kan anvendes på forholdet. Dette ser vi i et eksempel fra rettspraksis i en dom fra Høyesterett ²¹ avsagt 1995, der det uttales at

”det er ikke nødvendig for forhørsrettspådømmelse at den siktede uttrykkelig erkjenner å ha handlet uaktsomt. Det er tilstrekkelig at hans forklaring om de faktiske forhold gir retten grunnlag for å karakterisere hans forhold på denne måten”.

Hevder derimot den siktede positivt at handlingen ikke er uaktsom, er tilståelsen ikke å regne for uforbeholden. Det er likeledes et krav at det må fremgå av tilståelsen at den nødvendige subjektive skyld er utvist. For eksempel vil en tilståelse om utvist uaktsomhet ikke regnes som uforbeholden i de tilfeller tiltalen går ut på at handlingen er begått med forsett.

Tilståelsen regnes heller ikke for uforbeholden dersom den inneholder reservasjoner som innebærer at handlingen er straffri selv om de objektive straffbarhetsbetingelsene er oppfylt. For eksempel at man hevder man handlet i nødverge selv om dette ikke er en del av tiltalen. Det samme gjelder i de tilfeller den siktede påstår at det foreligger provokasjon eller retorsjon uten at det er en del av tiltalen

---

²¹ Rt.1995 s.926

Kravene om en uforbeholden tilståelse er ikke oppfylt i de tilfeller den siktede avgir en tilståelse som dekker den objektive gjerningsbeskrivelsen og den subjektive skyld, men hvor han allikevel tar uholdbare reservasjoner. Kanskje har han innvendinger mot subsumsjonen som ikke er holdbare. Han hevder for eksempel at det å kjøre med blankslitte sommerdekk på vinterføre ikke er uaktsomt.

I noen tilfeller kan det oppstå vanskeligheter. Det gjelder særlig i de tilfeller tilståelsen dekker skyldspørsmålet, i tillegg til at den inneholder reservasjoner som har betydning for straffeutmålingen. I slike saker har rettspraksisen vært litt varierende. I en kjennelse²² fra Høyesterett avsagt 1979 hadde den siktede kjørt i 108 km/t i 60-sone. Den domfelte anket saksbehandlingen til høyesterett da han mente han ikke hadde avgitt en uforbeholden tilståelse og at det derfor ikke var grunnlag for pådømmelse i forhørsretten. Den siktede erkjente at han hadde kjørt fortere enn 60 km/t, men han hadde uttalt at han ikke syntes hastigheten virket så stor som 108 km/t. Høyesterett anså tilståelsen som uforbeholden i forhold til at han hadde kjørt over 60 km/t. Hvor mye over han hadde kjørt ble ansett som et straffeutmålingsmoment hvor det ikke gjaldt de samme krav til tilståelse. I en annen kjennelse²³ fra Høyesterett gjaldt tiltalen innføring av 15 kg hasjisj, mens tilståelsen bare gjaldt for 8 kg. Her ble ikke tilståelsen regnet for uforbeholden selv om mengden bare hadde betydning for straffeutmålingen.

Andenæs²⁴ trekker grensen slik:

” Hvis siktedes reservasjoner med hensyn til straffeutmålingen innebærer et forsøk på å redusere straffeskylden er tilståelsen ikke uforbeholden ”.

Hov²⁵ presiserer dette med å si at tilståelsen ikke er uforbeholden dersom siktedes forklaring setter spørsmålet om straffeskyld i et vesentlig mer unnskyldelig lys.

---

²² Rt-1979-864

²³ Rt-1992-1466

²⁴ Andenæs I, 1994 s.382

²⁵ Hov II, 1999 s. 320

Det hele kan forsøkes å oppsummeres med at tilståelsen ikke er uforbeholden dersom reservasjonen medfører at handlingen endrer karakter med tanke på straffverdigheten.

Når det kommer til bestemmelsen i straffeloven § 59 annet ledd er det muligens noen andre egenskaper ved den uforbeholdne tilståelsen som er viktigst. Det er riktig nok slik at en tilståelse som oppfyller kravene til en uforbeholden tilståelse etter straffeprosessloven, også vil oppfylle kravene etter straffeloven § 59 annet ledd. Likevel er det slik at det i forhold til straffelovens bestemmelse ikke er tilståelsens egenskap som tilstrekkelig bevis for å kunne kjøre saken som en tilståelsesdom og at dette skal skje på en forsvarlig måte som er det viktigste. I forhold til straffeloven § 59 annet ledd, må det være tilståelsens egenskap til å oppfylle de formålene som ligger til grunn for bestemmelsen som er i fokus. Det vil si at tilståelsen evne til å føre til prosessøkonomiske besparelser og til å gjøre påkjenningen med prosessen lettere for offeret også vil kunne være med i vurderingen av om det foreligger en uforbeholden tilståelse. Sagt på en annen måte, det er mulig at en tilståelse vil bli sett på som uforbeholden selv om den ikke fullt ut oppfyller kravene etter straffeprosessloven, fordi den medfører så store fordeler for offeret eller så store prosessøkonomiske besparelser at reelle hensyn tilsier at den bør regnes for uforbeholden.

4.3 ”skal retten ta dette i betraktning ved straffeutmålingen”

Det er i § 59 2 ledd ikke fastsatt at en uforbeholden tilståelse skal føre til strafferabatt. Det er bare en plikt for retten å ta i betraktning under straffutmålingen at det er avgitt en uforbeholden tilståelse. Dette kommer frem av forarbeidene²⁶ som sier at

”om tilståelse bør lede til reduksjon i straffen og hvor stor reduksjonene eventuelt bør være, må avgjøres av retten etter en konkret vurdering i den enkelte sak”.

Innføringen av § 59 2 ledd fører derfor til at retten har en sterkere oppfordring enn tidligere til å sette ned straffen i de tilfeller siktede har kommet med en uforbeholden tilståelse, men innebærer altså ingen plikt til dette.

---

²⁶ ot.prp.nr.81 (1999-2000) s. 44

Det er flere eksempler i rettspraksis på at tilståelser blir tillagt liten eller ingen vekt under straffeutmålingen. Se for eksempel en kjennelse²⁷ fra Høyesterett der førstvoterende uttaler at han er

”enig med lagmannsrettens flertall i at tilståelsen ikke kan tillegges særlig betydning i denne saken. B ble pågrepet med heroinen, og i en slik situasjon er tilståelsen ikke mye verdt”

Anken over straffeutmålingen ble forkastet.

Tilståelsens betydning og vekt kommer jeg nærmere tilbake til under kapittel 5.

4.4 ”retten kan nedsette straffen til under det for handlingen bestemte lavmål”

Retten kan, dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse, sette ned straffen. Både slik at tilståelsen fungerer som en formildende omstendighet innenfor de for handlingen fastsatte rammene, men også slik at straffen kan settes til et nivå under de fastsatte rammene. Retten kan til og med idømme en mildere straffart enn det som er bestemt.

Det er i rettspraksis slått fast at Strl. § 55 skal tolkes slik at når straffen for handlinger forøvet før gjerningsmannen fylte 18 år kan settes til en mildere straffart, kan også samfunnsstraff anvendes. Se for eksempel kjennelse fra høyesterett 14.10.2003 der det er uttalt om strl. § 55

”at når bestemmelsen på nærmere vilkår gir hjemmel til å bruke en mildere straffart en fastsatt i en straffebestemmelse, må det også gi hjemmel til å bruke samfunnsstraff ”

Høyesterett har lagt til grunn at § 59 annet ledd skal tolkes på samme måte som § 55. Dette kommer frem av dom²⁸ avsagt 2004 der

”Høyesterett har [...] tolket § 55 slik at når den gir en alminnelig hjemmel for å benytte en mildere straffart når gjerningspersonen er under 18 år og forholdene

---

²⁷ Rt-2003-118

²⁸ HR-2004-00558-A

tilsier det, må den også gi hjemmel for å benytte samfunnsstraff. Bestemmelsen i § 59 andre ledd må på dette punkt forstås på samme måte.”

Se også et eksempel fra Høyesterett²⁹ der det i en dom uttales at

” det i dette tilfellet [er] anledning til å idømme samfunnstraff, da det foreligger en uforbeholden tilståelse. Ved uforbeholden tilståelse kan retten blant annet sette straffen til en mildere straffart, se § 59 2 ledd”.

Det anses altså som gjeldende rett at samfunnstraff kan idømmes dersom man setter straffen til en mildere straffart etter § 59 annet ledd.

Strl. § 28 a første ledd sier at samfunnstraff kan idømmes istedenfor fengselsstraff i de tilfeller det ellers ikke ville blitt idømt strengere straff enn fengsel i ett år. Videre er det krav om at hensynet til straffens formål ikke må tale mot en reaksjon i frihet, og at lovbrøteren samtykker og er bosatt i Norge.

Hovedregelen om at samfunnstraff bare kan idømmes for tilfeller som ikke ville blitt idømt strengere straff enn fengsel i ett år kan i henhold til § 28 a annet ledd fravikes når den straff som ellers ville ha blitt idømt, helt eller delvis ville ha vært betinget, og ellers når sterke grunner taler for at samfunnsstraff idømmes. Dette er utgangspunktet for når samfunnstraff kan benyttes. Som vi så i eksemplene over har Høyesterett lagt til grunn at samfunnstraff også kan idømmes istedenfor fengselsstraff i de tilfeller det foreligger en uforbeholden tilståelse i henhold til § 59 annet ledd annet punktum. Dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse kan man altså idømmes samfunnstraff selv om vilkårene for samfunnstraff etter § 28 a ikke er oppfylt.

Det kan argumenteres for at det i de tilfellene det foreligger en uforbeholden tilståelse foreligger det også sterke grunner som taler for at samfunnstraff idømmes, slik det kreves i § 28 a annet ledd. Ettersom idømmelsen av samfunnstraff i disse tilfellene uansett kan hjemles i § 59 annet ledd, går jeg ikke nærmere inn på dette. Jeg understreker likevel at det bare er bestemmelsen i § 28 a første ledd litra a, om å idømme samfunnstraff for handlinger

---

²⁹ Rt-2004-492

som ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i ett år, som kunne fravikes dersom sterke grunner taler for dette.

Rammen for når det kan idømmes samfunnsstraff kan fravikes dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse. Reelle hensyn taler likevel for at de to andre kravene i § 28 a første ledd ikke kan fravikes til tross for at det foreligger en uforbeholden tilståelse.

Samfunnsstraff krever en så stor medvirkning og innsats fra den domfelte at denne reaksjonen bare kan idømmes når den siktede samtykker til dette. Det ville vært lite hensiktsmessig å idømme samfunnsstraff dersom den siktede motsatte seg denne reaksjonsformen. Videre går jeg ut i fra at også kravet om at man må være bosatt i Norge må være oppfylt for at man kan bli idømt samfunnsstraff også etter § 59 annet ledd. Andenæs³⁰ gir uttrykk for dette synet da han uttaler at strafferammebegrensningen for samfunnsstraff kan fravikes dersom det foreligger en straffenedsettelsesgrunn etter Strl. §§ 56-59. Andenæs skriver ingen ting om muligheten for å fravike de to andre kravene.

Arbeidsgruppen la i sitt forslag opp til at adgangen til å idømme en mildere straffart etter § 59 annet ledd skulle være betinget av at sterke grunner forelå for dette.

”Departementet har ikke funnet grunn til å gjøre adgangen betinget av at sterke grunner foreligger slik arbeidsgruppen foreslår”³¹

Retten kan altså idømme en mildere straffart dersom den finner det hensiktsmessig ut i fra en konkret helhetsvurdering i den enkelte sak. Dette blir særlig aktuelt i forbindelse med samfunnsstraff, der det ellers ville vært et krav om at sterke grunner forelå for å idømme samfunnsstraff for handlinger som kunne medføre fengsel i over ett år.

Gjelder adgangen til å idømme samfunnsstraff etter § 59 annet ledd også for handlinger som har en minstestraft som er høyere enn den øvre strafframmen på ett år som er satt i § 28 a? Ordlyden i § 59 annet ledd peker i retning av at det er mulig å idømme samfunnsstraff også i

---

³⁰ Andenæs, 2004 s. 413

³¹ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 9

disse tilfellene. ” Retten kan nedsette straffen under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart.”

I forarbeidene³² står det videre skrevet at

”plikten til å ta i betraktning at den siktede har tilstått, skal gjelde uansett hvilket straffebud det dreier seg om, og uansett hvor grov overtredelsen er” og

” lovendringen kan også få betydning for enkelte alvorlige straffesaker, men det er ikke først og fremst disse sakene forslaget tar sikte på.”

Dette gir uttrykk for at bestemmelsen skal gjelde generelt uansett hvilket straffebud som er overtrådt. Uten holdepunkter for noe annet må man da legge til grunn at adgangen til å idømme samfunnsstraff også skal gjelde generelt, slik at man kan idømme samfunnsstraff også for forbrytelser med minstestraft høyere enn ett år.

I praksis vil adgangen til å idømme samfunnsstraff for alvorlige forbrytelser dersom det foreligger en tilståelse først og fremst få betydningen for unge lovbrøyttere. Det er særlig denne gruppen man hadde i tankene da man innførte samfunnsstraff som reaksjonsform. Samfunnsstraffen vil ofte være egnet for unge lovbrøyttere som trenger en umiddelbar merkbar reaksjon med tydelige konsekvenser ved lovbrudd.³³

4.5 Tilståelsesrabattens størrelse

Loven sier ingen ting om hvor stor en tilståelsesrabatt man skal ha dersom dommerne finner at tilståelsen skal tillegges vekt ved straffeutmålingen.

I forarbeidene³⁴ heter det at arbeidsgruppen som fremmet lovforslaget foreslo at størrelsen på straffereduksjonen skulle bero på en konkret helhetsvurdering i den enkelte sak. Dette synet deler de fleste høringsinstansene og Justisdepartementet.

Arbeidsgruppen foreslo opprinnelig at man i forarbeidene burde angi et ”normalnivå” på tilståelsesrabatten. Forslaget gikk ut på at ”normalrabatten burde utgjøre ca 1/3 av den

---

³² Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 9

³³ Ot.prp.nr.5 (2000-2001)

Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) pkt 9.1.4

³⁴ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.3.3

straff som ville blitt ilagt uten tilståelse. Høringsinstansene var delt i synet på dette. Trondheim byrett uttalte blant annet at de var enige i at det i forarbeidene bør angis en ”normalrabatt”. De var videre enig i at en rabatt på 1/3 var et godt utgangspunkt. Det fantes også instanser som var mer skeptiske til forslaget om å angi en ”normalrabatt” i forarbeidene. Etter departementets oppfatning var det ikke grunn til å angi et ”normalnivå” i forarbeidene, til det var variasjonsbredden mellom sakene for stor. Førstvoterende i en kjennelse³⁵ fra Høyesterett påpekte nettopp dette;

”Noe generelt straffutmålingsprinsipp kan etter mitt syn ikke her oppstilles. Betydningen av tilståelsene vil avhenge av forbrytelsens karakter, men også en rekke andre forhold - av både generell og konkret karakter - vil måtte trekkes inn i vurderingen”

Departementet påpekte videre at det gjennom rettspraksis likevel vil kunne danne seg ulike ”normalnivåer” innenfor de enkelte sakstyper.³⁶ Slike normalnivåer er trolig særlig aktuelt i narkotikasaker der straffenivået i stor grad følger av type stoff og mengde.

I praksis er det likevel mange eksempler på at retten bruker en tilståelsesrabatt på rundt 30 % som et slags utgangspunkt for straffereduksjonen.

ØKOKRIM som en av høringsinstansene understrekte at rabatten ikke i noe tilfelle burde være under halvparten av den straffen som ville ha blitt utmålt uten tilståelsen.

Departementet var tvilende til om straffen i unntakstilfeller burde kunne settes til halvparten av det som ellers ville blitt ilagt. De mente det var viktig at rabatten var så stor at antallet tilståelser øker, samtidig som man burde hindre at straffenivået blir for lavt. De fryktet også at for stor rabatt kunne føre til uakseptabelt mange tilståelser. Justiskomiteen³⁷ understreker at det ved lovendringen ikke er til hensikt å senke straffenivået, og er meget tvilende til at straffen i unntakstilfeller bør kunne settes til halvparten av det som ellers ville blitt resultatet.

---

³⁵ Rt-2000-31

³⁶ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.3.3

³⁷ Inst.O.nr.45 (2000-2001) s.7-8

I en dom avsagt i 2004 av Agder lagmannsrett³⁸ fikk en av de tiltalte 50 % tilståelsesrabatt etter at han gikk til politiet med opplysninger om 2 kg amfetamin som det ikke fantes noe som helst mistanke om på forhånd, og bidro til at i alt 26 personer ble brakt inn i saken. Førstvoterende uttaler:

”at det i denne helt unike saken vil være forsvarlig å gi straffeloven § 59 andre ledd anvendelse på en slik måte at det gis strafferabatt med 50 %.[...]Selv om nedsettelse av straffen på grunn av uforbeholden tilståelse med så mye som 50 % både bør høre, og hører, til sjeldenhetene”

Størrelsen på en eventuell tilståelsesrabatt fastsettes altså av dommerne i den konkrete sak. Det er ikke fastsatt et generelt ”normalnivå” verken i forarbeidene eller i rettspraksis. Mye tyder likevel på at det i bare ytterst få tilfeller vil være aktuelt å redusere straffen med så mye som 50 %. Videre har det utviklet seg ”normalnivåer” innenfor enkelte sakstyper i rettspraksis.

4.6 Foretak

§ 59 annet ledd får anvendelse på alle typer saker, og retter seg etter ordlyden også til foretak. At bestemmelsen også får anvendelse på foretak kommer frem av forarbeidene. Justisdepartementet sier seg enig i at bestemmelsen bør få anvendelse uansett hvilket straffebud saken gjelder, og uansett hvor grov overtredelsen er. De hensynene som er med på å begrunne forslaget har generell bærekraft. ØKOKRIM som en av høringsinstansene påpeker at bestemmelsen også i prinsippet bør gjelde for foretak. Departementet var enig dette. Saker om foretaksstraff kan være ressurskrevende å etterforske. Prosessøkonomiske grunner taler derfor for at regelen også får virkning overfor foretak.³⁹ Også Justiskomiteens flertall stiller seg bak dette⁴⁰.

I en dom fra Oslo Tingsrett⁴¹ blir en uforbeholden tilståelse fra en styreformann tillagt vekt i formildende retning da et foretak ble idømt 100,000 kr i bot i henhold til Strl. § 48 a.

---

³⁸ LA-2004-101309

³⁹ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.3.1

⁴⁰ Inst.O.nr.45 (2000-2001) pkt. 6.

⁴¹ TOSLO-2006-19936

4.7 Forelegg:

Ved utferdigelsen av et forelegg ligger det en erkjennelse av straffeskyld til grunn. Får strl. § 59 annet ledd betydning i disse tilfellene?

En interessant problemstilling har vi i de tilfeller en sjåfør blir fratatt retten til å kjøre bil i henhold til lov av 18. juni 1965 nr 4 (Veitrafikkloven) § 33 første ledd, gjennom et forelegg.

Høyesterett⁴² kom i en dom frem til at tap av førerrett ikke var å regne som straff etter straffeloven § 15 og § 16, slik at strl. § 59 annet ledd ikke kom direkte til anvendelse selv om det forelå en uforbeholden tilståelse. Det ble også slått fast at ikke heller prinsippene som lå til grunn for § 59 annet ledd kunne benyttes fordi:

” vedtakelse av forelegg for overtredelse av vegtrafikkloven og forskrift etter denne er den vanlige måte å fastsette tap av førerrett på. Erkjennelse av straffeskyld ligger til grunn for slike forelegg, slik at tilståelsen er tatt hensyn til når forelegget utferdiges. Når slike forelegg ikke vedtas og må sendes domstolene til pådømmelse, kan en uforbeholden tilståelse i seg selv ikke gi grunnlag for å gå under minstetider fastsatt i lov eller forskrift. Konsekvensen ville da bli at de som nekter å vedta forelegg, ville få en ekstra « rabatt » ved pådømmingen etter straffeprosessloven § 248 med den følge at antall tilståelsesdommer for overtredelse av vegtrafikkloven ville øke kraftig. ”

I denne saken la Høyesterett til grunn at tilståelsen blir tatt hensyn til i det forelegget utskrives. Slik at strl. § 59 annet ledd ikke fikk betydning i dette tilfellet. Dersom tilståelsen blir tatt hensyn til allerede når det gis et forelegg ivaretar dette også hensynene bak strl. § 59 annet ledd. Avgjørelse av saken ved et forelegg er meget resurssparende for påtalemyndighetene og rettsvesenet generelt. De som velger å vedta et forelegg belønnes derfor med en noe lavere straff enn om de hadde blitt dømt av retten.

---

⁴² Rt-2005-641

5 Tilståelsens betydning og vekt

5.1 Innledning

Spørsmålet om en uforbeholden tilståelse skal føre til lavere straff, og hvor mye straffen skal reduseres i den enkelte sak har lovgiveren overlatt til domstolene å besvare.

Justisdepartementet sier seg i forarbeidene⁴³ enig i at en tilståelse ikke automatisk bør føre til en straffreduksjon. De mener videre at straffen bør fastsettes etter en konkret helhetsvurdering i den enkelte sak, og at domstolenes skjønn ikke bør bindes ved generelle bestemmelser.

Det beror altså på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle hvor stor betydning tilståelsen skal ha. Arbeidsgruppen påpekte dette spesielt og ytterpunktene er klare. Det er stor forskjell på en gjerningsmann som melder seg uoppfordret til politiet før de i det hele tatt er klar over at det foreligger et lovbrudd, og en tiltalt som tilstår etter å ha sett de overveldende bevisene påtalemyndighetene legger frem under hovedforhandlingen⁴⁴. Momenter av betydning vil være alt fra hvilken betydning tilståelsen har hatt for den fornærmede, bevissituasjonen og til hvor store prosessøkonomiske besparelser den har gitt.

5.2 Tilståelsens egenvekt

Først og fremst vil en uforbeholden tilståelses vekt som straffenedsettelsesgrunn være avhengig av når i prosessen den er fremlagt. Særlig har dette betydning for de prosessøkonomiske besparelsene. En tidlig tilståelse vil gjøre etterforskningsarbeidet for politiet mindre omfattende og derfor mindre kostnadskrevende. I tillegg til at saken ofte kan føres som en tilståelsessak i tingsretten. At tidlige tilståelser er tillagt forholdsvis stor vekt er det flere eksempler på i rettspraksis. Se for eksempel dom fra Oslo Tingsrett⁴⁵ der det legges vekt på at gjerningsmannen tilsto ranet uoppfordret overfor en politimann kort tid etter at ranet var utført. Han hadde vist frem både ransutbyttet og ransvåpenet til politimannen. Personen ble dømt til 9 mnd fengsel, hvorav 90 dager ble gjort betinget. Retten mente dette utgjorde et riktig fradrag i straffen i forhold til utgangspunktet på et år,

---

⁴³ ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.3.2

⁴⁴ ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.3.2

⁴⁵ TOSLO-2004-9533

når man tok hensyn til gjerningsmannens uforbeholdne tilståelse. Avgjørelser fra tingretten har begrenset vekt som rettskilde. Ettersom lovendringen særlig tar sikte på mindre alvorlige forbrytelser, hverdagskriminalitet og tilståelsessaker⁴⁶, finnes det likevel mye rettspraksis fra de lavere instansene som også kan være av interesse.

Vi har også flere eksempler fra Høyesterett på at tilståelser på et tidlig tidspunkt blir tillagt stor vekt. Se for eksempel en Høyesterettsdom⁴⁷, der en håndballtrener hadde blitt dømt i lagmannsretten for at han hadde misbrukt sin stilling til å skaffe seg seksuell omgang med tre jenter i alderen 14 til 16 år. Domfelte anket blant annet straffutmålingen til Høyesterett. Førstvoterende påpekte at det må,

”under henvisning til straffeloven § 59 annet ledd tas hensyn til at domfelte på et meget tidlig tidspunkt erkjente å ha hatt samleier med de fornærmede, stort sett slik disse hadde forklart domfelte.”

Anken ble likevel forkastet da Høyesterett mente at straffen på ett års fengsel var passende straff.

I en dom⁴⁸ fra Høyesterett avsagt 2001 har vi enda et eksempel. Saken gjaldt en 26 år gammel mann som hadde hatt samleie med en jente på 13 år og 8 måneder, som han hadde fått kontakt med via en « prate- linje » på internett. Han anket straffutmålingen til Høyesterett som uttalte:

”På den annen side tar jeg hensyn til at domfelte umiddelbart erkjente forholdet og innrømmet straffeskyld da han ble avhørt av politiet. Den fornærmede blir i saker av denne art regelmessig påført en betydelig ekstra belastning dersom det under straffesaken er uvisst om hun blir trodd. Ved at domfelte straks tilsto, ble fornærmede i vår sak spart for dette.”

Anken ble tatt til følge og halve straffen på et års fengsel ble gjort betinget.

---

⁴⁶ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt 9

⁴⁷ Rt-2003-453

⁴⁸ Rt-2001-1354

Enda ett tydelig eksempel er høyesterettsdom⁴⁹ avsagt i 2002 som blant annet gjaldt anke over straffutmålingen for dom på forsøk på innføring av ca 50 kg kokainklorid. I lagmannsretten ble to personer dømt til 11 års fengsel med fradrag for utholdt varetekt. Høyesterett kom til at As tilståelse ikke kunne tillegges særlig vekt i det den først ble fremlagt på et forholdsvis sent tidspunkt. Retten påpekte:

” Etter det opplyste må det legges til grunn at A først ga politiet opplysninger av betydning for saken på et langt senere tidspunkt og etter at A hadde vært foreholdt iallfall deler av forklaringene fra de øvrige. Selv om det er mulig at også As forklaring i noen grad førte til at bevisføringen under hovedforhandlingen kunne forenkles, kan det bare tillegges en begrenset betydning.”

Når det gjaldt Bs tilståelse uttalte retten:

”B la kortene på bordet i annet avhør etter at han var tatt. Dette var i starten av etterforskningen. Forklaringen har hatt betydning både for gjennomføringen av etterforskningen og for den bevisføring som var nødvendig ved behandlingen av saken for retten. De hensyn som ligger bak straffeloven § 59 annet ledd, slår langt på vei til her, og det at han ga denne forklaringen, må tillegges vekt i hans favør ved straffutmålingen. Hertil kommer at han også har gitt opplysninger for etterforskningen av en annen narkotikasak.”

A ble av Høyesterett idømt 10 år og seks mnd fengsel, men B ble idømt 9 år. Her ser vi altså at en tidlig tilståelse tillegges større vekt enn en senere.

I de tilfellene man blir tatt på fersk gjerning, for eksempel med et eventuelt ransutbytte på seg, vil ikke en tilståelse veie særlig tungt selv om den blir fremlagt på et tidlig stadium av prosessen. Dette finner vi eksempler på i rettspraksis, se for eksempel en kjennelse⁵⁰ fra Agder lagmannsrett der lagmannsretten uttalte:

---

⁴⁹ Rt-2002-473

⁵⁰ RG-2005-956

” Lagmannsretten er enig i at det ikke er grunnlag for større strafferabatt. A ble tatt på fersk gjerning, og tilståelsen har ikke ført til stor prosessøkonomisk gevinst”

Se også kjennelsen⁵¹ fra Høyesterett der tilståelsen ikke ble tillagt særlig vekt ettersom gjerningsmannen ble pågrepet med heroinen på seg og førstvoterende uttalte:

” Jeg er enig med lagmannsrettens flertall i at tilståelsene ikke kan tillegges særlig betydning i denne saken. B ble pågrepet med heroinen, og i en slik situasjon er tilståelsen ikke mye verd. A har aldri tilstått mer enn ansvar for 65 gram. Det dreier seg ikke om et samarbeid med politiet som har ledet til oppklaring av hvem selgeren var”

Det samme gjør seg gjeldende dersom påtalemyndighetene har overveldende bevis mot den siktede eller tiltalte. Dersom man først tilstår etter at man har blitt konfrontert med at politiet sitter på fellende bevis, som for eksempel DNA prøve, fingeravtrykk, sikre vitneobservasjoner og lignende tillegges tilståelsen begrenset eller innen vekt.

I kjennelse fra Høyesterett⁵² hadde tiltalte kommet med en uforbeholden tilståelse. Domfelt anker over straffutmålingen, i det de mener det burde vært benyttet samfunnsstraff istedenfor fengsel. Førstvoterende påpeker at i dette tilfellet

” har tilståelsen nesten utelukkende hatt prosessuell betydning ved at saken kunne pådømmes ved tilståelsesdom. Jeg viser til at det forelå en vitneforklaring som knyttet ham til partiet - en tilknytning som ble bekreftet ved funn av hans DNA-profil på posene stoffet var i. Tilståelsen var derimot avgjørende for domfellelsen for øvrig, idet den bygger på hans egne opplysninger. Men da denne del bare utgjør en mindre del av saken, kan tilståelsen bare begrunne en mindre reduksjon av straffen”

Anken over straffutmålingen ble forkastet.

---

⁵¹ Rt-2003-118

⁵² Rt-2006-1118

Dersom tilståelsen medfører at politiet får kjennskap til nye sider av saken som de ikke tidligere hadde kjennskap til, tillegges tilståelsen større vekt enn i de tilfellene man bare erkjenner de forhold politiet fremlegger sikre bevis for.

Navngir man andre gjerningsmenn, opplyser om at gjerningen har et større omfang enn først antatt osv. vil dette kunne føre til at tilståelsen tillegges større vekt. Tanken er her at jo flere nye opplysninger man kommer med, desto større vekt får tilståelsen som argument i straffeutmålingen. Legges en slik tilståelse frem tidlig i prosessen vil dette kunne spare politiet for store ressurser i forbindelse med etterforskningen. Ettersom de ”nye” forholdene man tilstår uansett kanskje ville blitt avdekket under en eventuell etterforskning.

Legges en slik tilståelse frem sent i prosessen for eksempel under hovedforhandlingene vil antakelig ikke de prosessøkonomiske besparelsene være så store, ettersom politiet mest sannsynlig aldri ville hørt om forholdet og derfor heller ikke etterforsket det. At tilståelsen uansett tillegges vekt i slike tilfeller medfører en generell oppfordring til å avdekke kriminelle forhold, noe som er et kriminalpolitisk mål i seg selv.

Et eksempel på at en tilståelse blir tillagt vekt når den inneholder opplysninger som politiet enda ikke var klar over har vi i en Høyesterettsdom⁵³ fra 2002 der det ble uttalt at

”As tilståelse må føre til at straffen settes vesentlig lavere enn den ellers ville blitt, slik de tidligere instanser også er kommet til. Jeg bemerker imidlertid at politiet beslagla en ikke ubetydelig mengde narkotika 7.april 2000, som han uansett ville blitt holdt ansvarlig for, samtidig som de 37.000 kronene talte mot ham. En tilståelse som bare hadde omfattet det beslaget innebar, ville ikke fått særlig innvirkning på straffen. Det er først og fremst de forhold som politiet ikke kjente til som gjør utslag her, men det har også betydning at tilståelsen kom raskt og forenklet saksbehandlingen.”

Dersom en tilståelse fører med seg positive virkninger i forhold til offeret, vil den bli tillagt større vekt enn den ellers ville gjort. Det gjør at tilståelse i sakstyper der prosessen er spesielt vanskelig for offeret kan tillegges større vekt enn i andre saker. Særlig har dette gjort seg gjeldene sedelighetssaker. Virkningene av en tilståelse vil ofte være veldig

---

⁵³ Rt-2002-1591

gunstige for offeret, i og med at de får en forenklet saksgang og hurtig avklaring. De slipper også den ekstra belastningen det ligger i faren for ikke å bli trodd. I tillegg kommer det faktum at mange slike saker blir henlagt fordi det er vanskelig for påtalemyndighetene å bevise at det for eksempel har funnet sted en voldtekt og ikke frivillig seksuell omgang, slik at en tilståelse kan være eneste muligheten for å få en skyldig gjerningsmann dømt. På grunn av de mange positive virkningene av en tilståelse i slike saker tillegges der forholdsvis stor vekt for å oppmuntre til flere tilståelser. Et eksempel hentet fra Høyesterett⁵⁴ viser at dette var et moment som ble tillagt vekt. Førstvoterende uttaler

” Dertil må det tas hensyn til at A avga en uforbeholden tilståelse i et saksforhold der bevisbedømmelsen ellers kunne ha voldt problemer”.

I denne saken fikk gjerningsmannen til tross for dette skjerpet straffen.

En 37 år gammel mann var dømt i lagmannsretten til fengsel i to år og tre måneder for gjentatte tilfeller av seksuell omgang med to ti år gamle gutter han var støttekontakt for. A har anket til Høyesterett over straffutmålingen. Han gjør gjeldende at straffen er for streng, og at det skulle vært gitt større tilståelsesrabatt. Spesielt skulle det at han selv varslet myndighetene om overgrepene, vært sterkere vektlagt. Mannen kom med en uforbeholden tilståelse for alle forholdene han er tiltalt for bortsett fra et, det mest alvorlige. Dette svekket den totale vekten av hans tilståelse. Men tilståelsen ble likevel tillagt vekt. Erkjennelsen innebar at det straffbare forholdet ble avsluttet, og at guttene fikk en klar bekreftelse på at det som hadde skjedd, var galt. Etter førstvoterendes oppfatning var

*”handlingen A foretok da han meldte fra om de straffbare forhold, uten annen foranledning enn sin egen dårlige samvittighet, og vel vitende om konsekvensene for seg selv, så ekstraordinær at det bør gis en ytterligere strafferabatt. Jeg legger særlig vekt på at seksuelle overgrep mot barn er svært vanskelige å oppdage, og at de kan pågå over lang tid med store skadevirkninger for ofrene.”*⁵⁵

---

⁵⁴ Rt-2005-663

⁵⁵ Rt-2005-1235

Straffen ble opprettholdt av Høyesterett, likevel slik at fullbyrdelsen av seks mnd av straffen ble utsatt etter reglene i straffeloven §§52-54 med en prøvetid på to år.

5.3 Tilbakekalt tilståelse

En uforbeholden tilståelse som er kalt tilbake kan også få innvirkning på reaksjonsfastsettelsen, selv om vilkårene etter loven da ikke vil være oppfylt. Har for eksempel en gjerningsmann kommet med en tilståelse og gjennom sin forklaring gjort politiets etterforskningsarbeid vesentlig lettere vil dette kunne føre til redusert straff selv om tilståelsen senere trekkes tilbake.

Agder Lagmannsrett⁵⁶ drøftet betydningen av en tilbakekalt tilståelse og kom frem til at den måtte tillegges betydning for straffutmålingen. Etter at politiet hadde ransaket gjerningsmannens leilighet og funnet narkotika og brukerutstyr forklarte mannen seg for politiet om sin befatning med stoffet. Uten denne forklaringen, som han senere i forhørsretten fragikk, ville det ikke vært mulig å dømme mannen for forholdet. Strl. § 59 annet ledd kom altså ikke direkte til anvendelse da den tiltalte under rettsbehandlingen forklarte at tilståelsen var uriktig, men det ble sett på som et formildende moment at domfellelsen for narkotikakjøpet bygger på hans egen politiforklaring og ingen andre bevis.

5.4 Tilståelsens vekt i forhold til andre straffutmålingsfaktorer

5.4.1 Innledning

Ettersom en eventuell tilståelsesrabatt skal bestemmes ut i fra en konkret helhetsvurdering i hver enkelt sak vil ikke bare tilståelsens egenvekt ha betydning for straffutmålingen, men selvfølgelig vil også andre straffutmålingsmomenter være av betydning. Tilståelsens egenvekt må da veies opp mot andre argumenter med betydning for straffutmålingen, og resultatet kan bli at man tilsynelatende ikke får redusert straff selv om man har kommet med en uforbeholden tilståelse. Her er det likevel viktig å huske på at straffen muligens hadde vært enda strengere dersom det ikke hadde foreligget slik tilståelse.

---

⁵⁶ LA-2003-558

5.4.2 Allmenn- og individualprevensjon

Hensynet til allmennprevensjon er et argument som ofte vil trekke i retning av strengere straff. Tanken er at straffen vil ha en avskrekkende virkning på folk flest, slik at de avstår fra å begå kriminelle handlinger. Loven og håndhevelsen av loven vil også kunne ha en holdningsskapende effekt slik at det oppstår moralske hemninger mot de forbudte handlingene i befolkningen.⁵⁷ Dette hensynet kommer ofte i konflikt med tanken om at en uforbeholden tilståelse skal belønnes med redusert straff. Redusert straff vil kunne føre til at straffen mister noe av sin allmennpreventive virkning. Et eksempel fra rettspraksis der disse to hensynene trekker i hver sin retning med tanke på straffutmålingen finner vi i en Høyesterettsdom⁵⁸ fra 2003 der det ble påpekt at allmennpreventive hensyn i tilfeller av slike overgrep mot barn tilsa en lang ubetinget fengselsreaksjon. Og i formildende retning tok man i betraktning at gjerningsmannen umiddelbart erkjente forholdet og innrømmet straffeskyld da han ble avhørt av politiet.

Hensynet til individualprevensjon kan også ved første øyekast virke som et argument for streng straff. Også her er tanken at en streng straff skal avskrekke gjerningsmannen fra å begå liknende forbrytelser senere. Men viktigere er nok tanken om at straffen skal være med på å rehabilitere gjerningsmannen slik at han etter gjennomført straff for fremtiden vil være en lovlydig borger. Ulike forhold hos gjerningsmannen sett ut fra en individualpreventiv synsvinkel kan være med å begrunne valget av en straffreaksjon fremfor en annen. For eksempel slik at man mener sannsynligheten for rehabilitering er større ved bruk av samfunnsstraff enn ved bruk av fengselstraff. I så måte vil hensynet til individualprevensjon ofte også være et argument i formildende retning når det kommer til spørsmålet om reaksjonsfastsettelsen. Alt ettersom hva man mener er den mest hensiktsmessige straffen i hvert enkelt tilfelle. Det er derfor slik at en eventuell tilståelse og individualpreventive hensyn ofte kan trekke i samme retning og føre til lavere straff. En ung lovbrøyer kommer for eksempel med en uforbeholden tilståelse og med et ønske om å gjøre opp for seg. Man mener kanskje at personen er inne i en god periode og har gode forutsetninger for å bli rehabilitert dersom han ikke løsrives fra det trygge miljøet han nå er en del av. Dette kan være med på å begrunne valg av samfunnsstraff fremfor en dom på ubetinget fengsel.

---

⁵⁷ Andenæs, 2004 s. 82-91

⁵⁸ Rt-2003-841

5.4.3 Andre straffutmålingsmomenter

Spesielle omstendigheter ved handlingen eller handlingens karakter kan trekke i retning av strengere straffer. Er en forbrytelse begått på en særdeles grov måte trekker dette i retning av å bruke den øvre delen av strafferammen. Altså dersom det foreligger omstendigheten ved handlingen som øker straffverdigheten. Dette kan komme i konflikt med regelen om tilståelsesrabatt. Ikke bare på den måten at de som argumenter trekker i hver sin retning når straffen skal fastsettes, men også slik at det kan føles støtende dersom man får redusert straff spesielt i de tilfellene der forbrytelsen er utøvet på en spesielt grufull måte. I slike tilfeller vil den alminnelige rettsbevisstheten og allmennpreventive hensyn tale for at man anvender en streng straff, og at den uforbeholdne tilståelsen relativt sett blir tillagt liten vekt.

At tiltalte har vist anger, eller andre subjektive omstendigheter er også med i vurderingen når straffen skal fastsettes. Utvist anger vil i mange tilfeller trekke i samme retning som en uforbeholden tilståelse. I mange tilfeller er også den uforbeholdne tilståelsen motivert av nettopp anger. Andre omstendigheter som kan være sentrale under reaksjonsfastsettelsen er alder, motiv, bakgrunn, oppvekst, kriminell bakgrunn og lignende. Alle disse kan enten være formildende eller skjerpende omstendigheter. Og kan derfor være med på å bestemme hvilken vekt en uforbeholden tilståelse til slutt skal ha.

5.5 Oppsummering

Reaksjonsfastsettelsen skjer etter en konkret vurdering i hver enkelt sak. Det er overlatt til domstolene å bestemme hvilken vekt en eventuell tilståelse skal ha, og hvordan det skal veies mot andre argumenter med betydning for reaksjonsfastsettelsen. En tilståelse med høy egenvekt vil derfor likevel kunne bli tillagt forholdsvis liten vekt dersom det er andre argumenter som trekker sterkt i retning av at det blir idømt en streng straff. Det kan også ha seg slik at en tilståelse med isolert sett liten egenvekt fører til en forholdsvis stor "rabatt" dersom andre argumenter trekker i samme retning. Det er ikke mulig å si noe mer presist om dette da det ikke er et krav i strl. § 59 andre ledd at tilståelsesrabatten angis konkret i dommen. Man vet derfor som oftest ikke hvor mye "straffrabatt" som skyldes tilståelsen eller andre formildende omstendigheter. Eller hvor mye rabatten hadde vært uten skjerpende omstendigheter. Det blir derfor nærmest umulig å si noe om hvor mye de

forskjellige argumentene veier i forhold til hverandre på et generelt grunnlag. Det finnes likevel en del eksempler⁵⁹ på at tilståelsesrabatten er angitt helt konkret i dommen, og som vi skal se i den videre fremstillingen har det vært en stor utvikling på dette punktet de siste 3 årene.

---

⁵⁹ se blant annet LA-2004-101309, TOSLO-2004-25363, TOSLO-2004-38025, LB-2004-85513

6 Forklaringer som i vesentlig grad bidrar til å oppklare saken

6.1 Innledning

Vi har sett at uforbeholdne tilståelser skal tillegges vekt ved straffutmålingen. Foreløpig har vi bare tatt opp tilståelser som gjelder den saken som er under etterforskning, eller skal opp i retten. I dette kapittelet skal jeg ta opp noen tilfeller som ikke direkte hører under Strl. § 59 annet ledd, men som jeg likevel mener det er naturlig å ha med i en oppgave om tilståelsesrabatt. Vi skal blant annet se på hvordan det stiller seg dersom en siktet kommer med en uforbeholden tilståelse om andre forhold enn det saken gjelder. Videre skal vi se på den situasjonen at en siktet kommer med opplysninger som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av saken, uten at man kan si at det foreligger en uforbeholden tilståelse etter strl. § 59 annet ledd. Får prinsippet om redusert straff virkning også i disse tilfellene?

6.2 Forklaringer som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av saken

Politiet vil alltid være interessert i opplysninger som kan hjelpe til med å avdekke kriminelle forhold. Et system som oppfordrer til å gi slike opplysninger vil kunne by på åpenbare fordeler.

Arbeidsgruppen som fremmet forslag om endring av § 59 annet ledd, for å oppnå et større antall tilståelser i straffesaker, fremmet samtidig et forslag om en liknende ordning om tilståelsesrabatt for andre forklaringer som i vesentlig grad bidrar til å oppklare saken. Arbeidsgruppen som fremmet forslaget skrev i sin rapport at en siktet som kommer med opplysninger som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av saken ofte vil komme med en tilståelse om egne forhold. Begge disse momentene måtte da få betydning ved straffutmålingen, og det ville være hensiktsmessig med en felles bestemmelse for tilståelser og forklaringer som bidrar til oppklaringer.⁶⁰

Noen av arbeidsgruppens synspunkter er gjengitt i forarbeidene, og vil derfor være av betydning når vi skal se på om forklaringer som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av

---

⁶⁰ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.2.2.1

saken fører til redusert straff. Jeg tar utgangspunkt i disse synspunktene for den videre behandlingen av temaet.

*Arbeidsgruppen skrev blant annet at ”i flere typer saker - hvor etterforskningen støter på særlige problemer - vil det kunne ha vesentlig betydning for muligheten til oppklaring og iringteføringen at en siktet person kan motiveres til å bidra med opplysninger. Siktetes bistand kan gjelde egen sak, andre saker som behandles samtidig med siktetes egen sak, eller helt andre saker - også saker i andre land.”*⁶¹

Arbeidsgruppen mente også her, som for uforbeholdne tilståelser, at den beste motivasjonen for å øke antall forklaringer ville være en begrunnet utsikt til å få reduksjon i egen straff. En siktet som forklarer seg om andres forhold, særlig når det dreier seg om organisert kriminalitet, utsetter seg for fare for hevnaksjoner. Dette burde i følge arbeidsgruppen kompenseres i form av redusert straff.

Arbeidsgruppen la også frem momenter som talte mot at slike forklaringer skulle belønnes med redusert straff. Spesielt ble det pekt på faren for uriktige forklaringer. Når man fremlegger en forklaring om en sak som ikke direkte angår en selv, risikerer man ikke selv å bli straffet for forholdet. Derfor kan en ordning om straffrabatt for slike forklaringer føre til at flere kommer med uriktige forklaringer i et forsøk på å oppnå straffreduksjon. Terskelen for å komme med uriktige tilståelser i egens sak vil generelt være høyere nettopp på grunn av trusselen om straff.

Arbeidsgruppen mente videre at dette ikke kunne være et tungtveiende argument, fordi retten ”i samsvar med prinsippet om fri bevisvurdering selv [må] ta stilling til den aktuelle forklaringen, og retten vil ikke gi straff med mindre den finner både forklaringen pålitelig og at den har vært viktig for muligheten til å oppklare og iringteføre saken”.⁶²

I denne sammenhengen er det også naturlig å trekke inn Strl. § 168 som gjelder straff for falske anklager. Selv om man ikke selv risikerer straff for det forholdet man forklarer seg om, risikerer man straff dersom anklagene man kommer med er uriktige eller falske. Dette

---

⁶¹ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.2.2.1

⁶² Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.2.2.1

gjelder selvfølgelig bare for de anklager som bevisst er falske, men bestemmelsen vil være med på å begrense faren for uriktige forklaringer.

Borgarting lagmannsrett, Oslo statsadvokatembeter og Oslo politidistrikt var som høringsinstanser i mot forslaget og kom med flere mothensyn i tillegg til de arbeidsgruppen fremla.⁶³

For det første vil samarbeid med politiet ha størst betydning i narkotikasaker, men i slike saker bør man ikke legge for stor vekt på vitneforklaringer fra medsiktede. Dette motargumentet utdypes ikke nærmere i forarbeidene

Videre ble det hevdet at en straffutmålingsregel som arbeidsgruppen har foreslått, kan føre til angiveri eller beskyldninger om det. Det er betenkelig med et lovverk som oppfordrer til handlinger som kan øke risikoen for at den siktede kan bli utsatt for represalier.

Til slutt ble det som et motargument hevdet at dersom den siktedes sak behandles før den saken han skal vitne i, er det fare for at forklaringen trekkes tilbake når den siktede har fått den rabatten han vil ha.

Justisdepartementet⁶⁴ var i stor grad enig i argumentene mot å tillegge forklaringer som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av saken større vekt ved straffutmålingen.

Departementet gav uttrykk for at det lett kan oppstå tvil om forklaringen er sannferdig eller ikke. Videre uttalte de at det allerede er mulig for retten å tillegge samarbeid med politiet vekt ved straffutmålingen. Det ble poengtert at momentet ikke har en så stor generell betydning at det er naturlig å neve det i loven. Departementet gikk ikke inn for lovendring på dette punktet, og fikk støtte av Justiskomiteen.⁶⁵

Ordlyden i Strl. § 59 annet ledd er klar. Redusert straff på grunn av forklaringer som bidrar til oppklaring av saken kan etter ordlyden ikke hjemles i denne bestemmelsen. Videre fremgår det klart av forarbeidene at det ikke er grunnlag for å tolke bestemmelsen utvidende. Lovgiver har bevisst valgt å ikke innta forklaringer som bidrar til oppklaring i

---

⁶³ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.2.2.2

⁶⁴ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.2.2.3

⁶⁵ Inst.O.nr.45 (2000-2001) pkt 6

bestemmelsen. Dette gjelder både forklaringer om egen sak, som ikke innebærer en uforbeholden tilståelse, og forklaringer og tilståelser om andre kriminelle forhold enn det saken gjelder. Og det er derfor ingen plikt for retten å ta slikt politisamarbeid i betraktning ved straffutmålingen slik det er for uforbeholdne tilståelser. Det er ikke dermed sagt at slike forklaringer er helt uten betydning for straffutmålingen. Tvert imot har det både før og etter lovendringen vært en ulovfestet straffutmålingsregel at slike forklaringer kan tillegges vekt. Dette er også hevdet i den juridiske litteraturen, se for eksempel Andenæs⁶⁶ som anser dette for å være sikker rettspraksis.

En uforbeholden tilståelse om andre kriminelle forhold enn det saken gjelder, vil etter rettens vurdering kunne føre til straffreduksjon dersom det blir avsagt egen dom for forholdet. Man vil derfor få en eventuell belønning for tilståelsen når straffen blir utmålt i den aktuelle sak.

Forklaringer som i vesentlig grad fører til oppklaring av annen sak enn sin egen, kan tillegges vekt under reaksjonsfastsettelsen i egen sak. Dette følger da som sagt ikke av strl. § 59 annet ledd men av rettspraksis, noe vi skal se noen eksempler på under.

I en kjennelse avsagt av Høyesterett⁶⁷ kom førstvoterende med en prinsipputtalelse angående samarbeid med politiet og betydningen ved straffutmålingen.

”Etter rettspraksis er det ikke tvilsomt at man ved straffutmålingen i narkotikasaker skal legge vekt på samarbeid med politiet. Hvor stor betydning dette momentet får, må avhenge av konkrete omstendigheter - hva samarbeidet nærmere har bestått i, hvilken risiko det har utsatt den tiltalte og hans omgivelser for”.

I en dom fra Agder Lagmannsrett⁶⁸ ser vi at samarbeid med politiet blir tillagt vekt i formildende retning. Saken gjaldt skyldspørsmålet i narkotikasak, straffutmåling og spørsmål om utvidet inndragning overfor den skyldige og hans samboer. Straffen ble av Agder lagmannsrett redusert fra 13 til 11 års fengsel. Dommeren uttalte:

---

⁶⁶ Andenæs, 2004 s. 474-475.

⁶⁷ Rt-1998-2001

⁶⁸ LA-2002-1373

”Som påpekt ovenfor har A i andre sammenhenger gitt verdifull informasjon til politiet. Dette bør tillegges noe vekt i formildende retning. Lagmannsretten understreker likevel at det ikke er kommet frem noe som gir grunn til å anta at A ved tilståelser eller på annen måte har bidratt til å avdekke sin egen kriminelle aktivitet. Tvert om er inntrykket at han i utgangspunktet benekter alt ”

Det ble i formildende retning lagt vekt på at opplysninger tiltalte hadde gitt politiet har hatt stor betydning for oppklaringen av i hvert fall to alvorlige straffbare forhold, herav et drap. Dommen er et eksempel på at politisamarbeid blir tillagt vekt uten at man kommer med tilståelser om egen sak.

Et annet eksempel har vi en dom avsagt i 2001 av Frostating Lagmannsrett⁶⁹. Saken gjaldt anke over straffutmålingen for erverv av 43 gram heroin, samt noen brukerdoser av samme stoff. Straffen ble av lagmannsretten nedsatt fra 2 år og seks mnd til 2 års fengsel.

Reduksjonen i straffen ble blant annet begrunnet med at tiltalte hadde samarbeidet med politiet, noe som hadde ført til at det ble tatt ut tiltale mot selgeren som befant seg i Oslo. Lagmannsretten bemerket:

”Det er utvilsomt forbundet med stor reell risiko og en betydelig psykisk belastning å bidra til oppklaring innenfor dette miljøet. Lagmannsretten har ingen grunn til å tvile på at domfeltes forklaring om mottatte trusler er reelle, og at et fengselsopphold i så måte ikke er til nevneverdig beskyttelse. Når rettsordenen har gått inn på en praksis med mildere straffer ved tilståelse og samarbeid med politiet, anser lagmannsretten at det samarbeid som her har funnet sted, klart må anses som en kvalifisert formildende omstendighet.”

I en kjennelse fra Høyesterett⁷⁰ avsagt 2003 har vi et eksempel på at domfeltes forklaringer som bidro til oppklaringen av andre involvertes saker ble tillagt vekt i formildende retning. Saken gjaldt anke over straffutmålingen for spritsmugling. Høyesterett forkastet anken, idet de mente at det var lagt tilstrekkelig vekt på samarbeidet med politiet i straffutmålingen. Dommen på 5 års fengsel, hvorav 2 ble gjort betinget ble stående. I denne saken forelå det en uforbeholden tilståelse. Det er vanskelig å si om dette førte til tilståelsesrabatt i denne

---

⁶⁹ LF-2001-822

⁷⁰ Rt-2003-736

saken, da dette ikke ble uttrykkelig nevnt i dommen.. Det eneste som blir uttalt er at forklaringene som bidro til oppklaringen av de andre involvertes saker ble tillagt vekt i formildende retning.

Ovenfor har vi altså noen klare eksempler på at forklaringer om andre saker fører til redusert straff i egen sak. Det er altså en innarbeidet rettspraksis at politisamarbeid kan belønnes med redusert straff. Dette til tross for at lovgiver uttrykkelig ikke ønsket å lovfeste en regel om akkurat dette. Spesielt vil Høyesterettskjennelsen ovenfor være et tungtveiende argument for at politisamarbeid også skal vektlegges ved straffutmålingen i senere saker. Førstvoterende uttaler

”Etter rettspraksis er det ikke tvilsomt at man ved straffutmålingen i narkotikasaker skal legge vekt på samarbeid med politiet”

Forklaringer som i vesentlig grad fører til oppklaring av egen sak, men likevel ikke kan regnes som en uforbeholden tilståelse etter § 59 annet ledd, kan også tillegges vekt ved straffutmålingen

I en dom fra Høyesterett⁷¹ har vi et eksempel på at forklaringer som i vesentlig grad bidro til oppklaring av egen sak ble tillagt vekt i formildende retning. Førstvoterende uttalte:

”For Høyesterett er det gitt fyldigere opplysninger om domfeltes meget omfattende hjelp under etterforskningen. Påtalemyndigheten har støttet domfeltes anke, og nedlagt den samme påstand som for lagmannsretten. Det har ved straffutmålingen vært vanlig å ta hensyn til om domfelte har samarbeidet med politiet.”

” I det foreliggende tilfellet finner jeg at fengsel i 8 år ville være en passende straff for de handlinger som domfelte er funnet skyldig i, dersom man ikke tar hensyn til den hjelp han har ytet politiet. Når man tar hensyn til denne hjelp, finner jeg at straffen kan settes til fengsel i 6 år og 6 måneder, slik som foreslått av påtalemyndigheten”

---

⁷¹ Rt-1995-242

Det kommer ikke klart frem i dommen om samarbeidet med politiet også førte til at sakene til medsammensvorne ble belyst, slik at også dette spilte inn på straffutmålingen. Dommen er uansett et tydelig eksempel på at forklaringer om egen sak kan vektlegges under straffutmålingen.

En annen dom avsagt av Høyesterett⁷² peker i samme retning. Saken gjaldt anke over straffutmålingen for innførsel av 440 kg hasj. Høyesterett satte straffen ned fra 12 til 10 års fengsel. Det ble i formildende retning lagt vekt på at siktede hadde ytet bistand i etterforskningen, og bidratt med oppklaringen av flere alvorlige saker med og uten internasjonal forgrening. Dette er altså også et eksempel på at forklaringer om andre forhold enn det saken gjelder tillegges vekt ved straffutmålingen. Dette er de eneste omstendighetene som kan begrunne straffreduksjonen som er tatt inn i dommen.

Dommen sier også noe om hvor strengt beviskrav det skal være for det påståtte politisamarbeidet. Førstvoterende påpekte at påtalemyndighetenes behov for bistand fra siktede og på siktedes behov for beskyttelse gjør at det

”aksepteres at aktor i forholdsvis generell form gir domstolen opplysninger om at domfelte har ytet bistand til etterforskningen og om den større eller mindre betydning bistanden har hatt. Det bør ikke stilles krav om at aktor skal gå inn på enkeltheter og heller ikke at opplysningene skal underbygges bevismessig”.

Høyesterett stilte altså ikke særlig strenge krav til bevis for politisamarbeidet, eller hva slags bistand samarbeidet hadde bestått av.

Begge disse dommene er avsagt i tiden før innføringen av regelen om tilståelsesrabatt. Det betyr at om dommene hadde blitt avsagt i dag, er det nærliggende å tro at de tiltalte hadde kommet med en uforbeholden tilståelse og fått tilståelsesrabatt etter regelen i Strl. § 59 annet ledd. Dommene er likevel et eksempel på at forklaringer som ikke kan regnes som tilståelser kan tillegges vekt ved straffutmålingen.

---

⁷² Rt-1995-1975

Et eksempel på forklaringer om egen sak som ikke kan regnes for en uforbeholden tilståelse i henhold til strl. § 59, men som likevel blir tillagt vekt ved straffutmålingen finner vi også i en dom avsagt i 2006, altså etter lovendringen.

Dommen er fra Høyesterett⁷³ og saken omhandler straffutmålingen til en mann som var involvert i en omfattende virksomhet hvor utenlandske kvinner frivillig kunne drive prostitusjon i Norge. Det ble ikke ansett å foreligge en uforbeholden tilståelse i fordi det var et avvik mellom det utbyttet domfelte hadde tilstått å ha mottatt, og den fortjenesten tingretten fant det bevist at han hadde mottatt. Tilståelsen ble ikke ansett å omfattes direkte av § 59 annet ledd. Høyesterett kom tiltross for dette akkurat som lagmannsretten frem til at forklaringen likevel kunne tillegges vekt ved straffutmålingen. Førstvoterende uttalte:

” Selv om en forklaring ikke omfattes direkte av § 59 andre ledd, vil den likevel kunne tillegges en viss vekt ved straffutmålingen. Tingretten, som hadde en langt mer omfattende bevisførsel enn lagmannsretten, uttaler at « hans erkjennelse ikke går lenger enn hva som fremkommer av andre bevis i saken ». Dersom dette legges til grunn, kan jeg ikke se at det ville være grunnlag for redusert straff som følge av hans forklaring. Lagmannsrettens flertall la imidlertid til grunn at « det var av en viss betydning for politiets etterforskning og den senere behandling av saken, at A bekreftet at han hadde deltatt i bordellvirksomheten og forklarte seg om dette ». Selv om betydningen ikke er nærmere konkretisert, har jeg ikke grunnlag for å fravike dette, jf. at lagmannsrettens bevisbedømmelse ifølge kjæremålsutvalgets beslutning skal legges til grunn for straffutmålingen. Jeg tillegger dermed hans innrømmelser en viss betydning. ”

Hans innrømmelser ble derfor tillagt en viss betydning. Og han ble dømt til fengsel i 4 år og seks mnd.

Selv om § 59 annet ledd ikke får direkte anvendelse i en sak i en sak, hender det likevel at dommerne henviser til de prinsippene som ligger til grunn for bestemmelsen, og gir en forklaring vekt i formildende retning. Et eksempel på dette har vi i en dom fra lagmannsretten⁷⁴ som omhandlet straffutmålingen for hallikvirksomhet.

---

⁷³ Rt-2006-669

⁷⁴ LB-2005-98858

Når det gjaldt spørsmålet om anvendelse av Strl. § 59 annet ledd ble lagmannsretten delt i et flertall og et mindretall.

Flertallet, bestående av de tre juridiske dommerne samt to meddommere fant *”det tvilsomt om vilkårene for en direkte anvendelse av straffeloven § 59 annet ledd er til stede. Men hvis tiltalte har bidratt til opplysning av saken, kan dette likevel tillegges vekt ved straffutmålingen selv om en uforbeholden tilståelse ikke foreligger”*

”Flertallet er etter en samlet vurdering av den oppfatning at straffen for A i utgangspunktet bør være fire år og seks måneder slik tingretten er kommet frem til. Flertallet mener imidlertid at straffen bør reduseres med seks måneder fordi A, som ovenfor nevnt, tidlig erkjente de faktiske forholdene, jf prinsippet i straffeloven § 59 annet ledd. Flertallet er således kommet til at straffen bør settes til fengsel i fire år.”

Mindretallet bestående av en meddommer mente det ikke er grunnlag for å redusere straffen med hjemmel i straffeloven § 59 annet ledd, eller prinsippet i denne bestemmelsen.

Resultatet ble derfor at straffen ble redusert i henhold til prinsippene i § 59 annet ledd, uten at bestemmelsen direkte kom til anvendelse på forholdet.

Vi finner enda et eksempel i en dom avsagt av Agder lagmannsrett,⁷⁵ der det uttales:

” Etter lagmannsrettens syn foreligger det ikke en slik uforbeholden tilståelse som gjør at retten plikter å ta den i betraktning, men lagmannsretten er likevel av den oppfatning at prinsippet i bestemmelsen bør få betydning ved den konkrete fastsettelsen av straffens lengde.”

Her ser vi altså at § 59 annet ledd ikke direkte kom til anvendelse. Dette kom først og fremst av at gjerningsmannen ikke erkjente voldsanvendelse, og at han ikke ville forklare seg om det straffbare forholdet under hovedforhandlingen for tingretten. Til tross for lagmannsretten ikke anså at det forelå en uforbeholden tilståelse ble det lagt vekt på noen av de hensynene som ligger til grunn for bestemmelsen. Lagmannsretten uttalte:

---

⁷⁵ LA-2006-119838

”Lagmannsretten legger vekt på at politietterforskningen ble vesentlig lettet som følge av tiltaltes umiddelbare erkjennelse”

” Lagmannsretten finner videre å kunne legge vekt på at det i slike saker er viktig for fornærmede at tiltalte erkjenner å være gjerningsmannen, idet dette er med på å redusere den betydelige påkjenning som det regelmessig er å bli utsatt for denne type overgrep. Fornærmedes forklaring for den dømmende rett vil også være lettere å gjennomføre når den tiltalte har erkjent å være overgriper.”

Dommerne la vekt på de prinsippene som ligger til grunn for bestemmelsen om tilståelsesrabatt, og foretok en vurdering på linje med hva man hadde gjort før bestemmelsen ble innført. Dette er også i tråd med hva som uttales i forarbeidene⁷⁶ der det fremgår uttrykkelig at man ikke har ment å gripe inn i gjeldende praksis for tilfelle der siktede på annen måte, eksempelvis ved samarbeid med politiet, har bidratt til å oppklare et straffbart forhold. Slike forhold skal fortsatt ligge som et vanlig straffutmålingsmoment under domstolenes skjønn.

Lovgiver valgte å ikke innta forklaringer som i vesentlig grad fører til oppklaring av saken i loven. Det ble blant annet lagt vekt på at en oppfordring til å komme med slike forklaringer kunne øke faren for represalier mot de som fremla disse forklaringene.

Det er beklagelig dersom lovverket fører til økt fare for at vitner kan bli utsatt for represalier. Likevel er det enda mer beklagelig om man lar seg påvirke av frykten for represalier når man utformer lover. Oppgaven med å beskytte vitner må i slike tilfeller løses på en annen måte enn å avstå fra å gi lover og regler man ellers mener er hensiktsmessig. For eksempel er regelen i Strl. § 132 a som ble inntatt i loven i 2000 et eksempel på hvordan man forsøker å beskytte aktører i rettsvesenet mot vold og trusler.

Videre ble det lagt vekt på at i de tilfeller det blir avsagt dom i egen sak før det blir avsagt dom i annen sak han har forklart seg om, vil personen kunne trekke tilbake sin forklaring etter at han har fått den strafferabatten han var ute etter i egen sak.. Også i de tilfellene hvor forklaringen trekkes tilbake vil den allerede kunne ha hjulpet politiet betraktelig. Slik at

---

⁷⁶ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) pkt. 6.1

politiet muligens vil kunne bevise et forhold selv uten at den siktede står ved sin forklaring. I noen tilfeller vil det derfor kunne være på sin plass å gi den siktede ”belønning” for sin forklaring selv om den trekkes tilbake. Tilfellet kan sammenliknes med tilbakekalt uforbeholden tilståelse.

6.3 Oppsummering

Forklaringer som har vesentlig betydning for oppklaringen av saken kan etter dette grovt deles i fire ulike kategorier. For det første har vi uforbeholdne tilståelser i egen sak, videre har vi uforbeholdne tilståelser om andre forhold enn det saken gjelder. En tredje kategori er forklaringer om egen sak som ikke kan regnes som en uforbeholden tilståelse. Til slutt har vi forklaringer om andre forhold enn det saken gjelder, og som ikke kan regnes som en uforbeholden tilståelse. Det er bare uforbeholdne tilståelser i egen sak som etter § 59 annet ledd skal tas i betraktning under straffutmålingen. Som vi har sett vil også de andre typene av forklaringer kunne tillegges vekt i formildende retning ved eventuell reaksjonsfastsettelse. Den eventuelle straffreduksjonen man da oppnår er ikke forankret i § 59 annet ledd, men i rettspraksis og ulovfestede straffutmålingsregler.

7 Forholdet til EMK art. 6

7.1 Innledning

I en rettsstat skal den enkeltes rettsstilling trygges mot andre, herunder også myndighetene. En grunnleggende tanke i en stat som bygger på rettssikkerhet er kravet om en rettferdig rettergang for uavhengige domstoler. Et sentralt prinsipp i norsk rett er at ingen kan bli tvunget selvinkriminering jfr. bestemmelsene i Strprl §§ 230 og 232, samt §§ 90 og 91. Dette prinsippet følger av Europeiske menneskerettskonvensjonen(EMK). Det er ikke straffbart å nekte å forklare seg om egne straffbare forhold jfr. Strl. § 167. Prinsippet har nær sammenheng med uskyldspresumpsjonen.

Det har vært reist et spørsmål om strl. § 59 annet ledd vil være i strid med EMK art 6 om retten til en rettferdig rettergang. Dette skal vi se på under.

7.2 EMK Art. 6

EMK art 6 første og annet ledd lyder som følger:

”Art 6. Retten til en rettferdig rettergang

1. For å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter eller en straffesiktelse mot seg, har enhver rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov. Dommen skal avsis offentlig, men pressen og offentligheten kan bli utelukket fra hele eller deler av rettsforhandlingene av hensyn til moralen, den offentlige orden eller den nasjonale sikkerhet i et demokratisk samfunn, når hensynet til ungdom eller partenes privatliv krever det, eller i den utstrekning det etter rettens mening er strengt nødvendig under spesielle omstendigheter der offentlighet ville skade rettferdighetens interesser.

2. Enhver som blir siktet for en straffbar handling, skal antas uskyldig inntil skyld er bevist etter loven.

Art 6 (1) inneholder ikke et uttrykkelig forbud mot selvinkriminering, men den Europeiske menneskerettsdomstolen(EMD) har innfortolket en slik regel i kravet om en rettferdig rettergang. En mistenkt kan ikke straffes for å ikke bidra til sin egen domfellelse.

I dette kravet til en rettferdig rettssak ligger det også et forbud mot å benytte beviser som er fremkommet under tvang. Dette kommer frem i saken Funke v. Frankrike⁷⁷:

”The Court notes that the customs secured Mr Funke’s conviction in order to obtain certain documents which they believed must exist, although they were not certain of the fact. Being unable or unwilling to procure them by some other means, they attempted to compel the applicant himself to provide the evidence of offences he had allegedly committed. The special features of customs law (see paragraphs 30-31 above) cannot justify such an infringement of the right of anyone “charged with a criminal offence”, within the autonomous meaning of this expression in Article 6 (art. 6), to remain silent and not to contribute to incriminating himself.”

Art 6 gir derfor et forbud mot å tvinge en mistenkt til å bidra til sin egen domfellelse.

I saker etter Funke v. Frankrike har EMD presisert at forbudet mot selvinkriminering dreier seg om å respektere mistenktes vilje til å forholde seg taus. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det i straffesaker gjøres bruk av materiale som er fremskaffet ved tvang, slik som kjennelse om beslag, pustepøver, blodprøver samt DNA testing. Dette kommer frem i Saunders v. UK⁷⁸:

”The right not to incriminate oneself is primarily concerned, however, with respecting the will of an accused person to remain silent. As commonly understood in the legal systems of the Contracting Parties to the Convention and elsewhere, it does not extend to the use in criminal proceedings of material which may be obtained from the accused through the use of compulsory powers but which has an existence independent of the will of the suspect such as, inter alia, documents acquired pursuant to a warrant, breath, blood and urine samples and bodily tissue for the purpose of DNA testing.”

---

⁷⁷ Funke v. Frankrike, A 256-A (1993)

⁷⁸ Saunders v. UK, RJD 1996 s. 2044

Det er heller ikke nødvendigvis i strid med forbudet om selvinkriminering og uskyldspresumpsjonen å trekke slutninger i siktedes disfavør fordi han velger å forholde seg taus. Det var spørsmålet i saken mellom John Murray v. UK⁷⁹. Den siktede hadde nektet å forklare seg både for politiet og retten, til tross for at det gjentatte ganger ble forklart ham at dette ville kunne brukes mot ham:

” On the one hand, it is self-evident that it is incompatible with the immunities under consideration to base a conviction solely or mainly on the accused's silence or on a refusal to answer questions or to give evidence himself. On the other hand, the Court deems it equally obvious that these immunities cannot and should not prevent that the accused's silence, in situations which clearly call for an explanation from him, be taken into account in assessing the persuasiveness of the evidence adduced by the prosecution. ”

It cannot be said therefore that an accused's decision to remain silent throughout criminal proceedings should necessarily have no implications when the trial court seeks to evaluate the evidence against him.

Wherever the line between these two extremes is to be drawn, it follows from this understanding of "the right to silence" that the question whether the right is absolute must be answered in the negative. ”

Domstolen konkluderte med at retten til å forholde seg taus ikke er absolutt. Det er altså ikke imot forbudet mot tvang til selvinkriminering at det trekkes slutninger i den tiltaltes disfavør dersom han velger å ikke forklare seg. Det avgjørende er her om bevisene mot den tiltalte er så klare at de ”ber om et svar” fra den tiltalte. Velger den siktede å ikke forklare seg i en slik situasjon kan det brukes mot ham.

EMD har så vidt meg bekjent ikke uttalt seg direkte om forholdet mellom art 6 og strl. § 59 annet ledd. Avgjørelsene jeg har referert til over tar derfor ikke opp akkurat dette forholdet. De er likevel med på å illustrere hvor EMD setter grensen for hva som skal regnes som utilbørlig tvang når det kommer til forbudet mot selvinkriminering. Når EMD tillater at påtalemyndigheten informerer om at det å ikke uttale seg vil kunne brukes mot den

---

⁷⁹ John Murray v. UK, RJD 1996 s. 30

mistenkte i retten, må det også være lov å informere om at det å utale seg vil kunne trekke i formildende retning.

Det strider mot art 6 om "fair trial" å true, lure eller presse en mistenkt til å tilstå.

Spørsmålet blir etter dette om strl. § 59 annet ledd om tilståelsesrabatt på noen måte kan sees på som et forhold som strider mot den siktedes rett til å forholde seg taus.

Bestemmelsen i § 59 annet ledd gir i seg selv ikke høyere straff for de som ikke tilstår. I praksis vil dette likevel kunne bli resultatet. Om alle som tilstår belønnes med lavere straff, vil dette nødvendigvis føre til at de som velger å forholde seg tause får en høyere straff enn de som tilstår. På den måten vil en person som velger å forholde seg taus indirekte bli "straffet" for det.

Svaret må likevel bli nei. Ordningen om tilståelsesrabatt er basert på et samarbeid mellom påtalemyndigheten og den siktede. Den siktede vil ikke, rettslig eller faktisk, være tvunget til å samarbeide med politiet. Om den siktede velger å samarbeide med politiet i håp om å få en lavere straff, kan dette ikke sees på som tvang i forhold til forbudet mot å bli tvunget til selvinkriminering. Det kan heller ikke sees på den måten at den siktede blir "lurt" til å tilstå. Dette forutsetter selvfølgelig at påtalemyndighetene går frem på en korrekt måte. Gir påtalemyndighetene inntrykk av at de kan binde domstolene med sine tilsagn om tilståelsesrabatt, kan dette være i strid med EMK art 6. Korrekt og god informasjon om hvordan ordningen med tilståelsesrabatt etter § 59 annet ledd fungerer i Norge, kan ikke sees på som utilbørlig tvang i henhold til EMK art 6.

7.3 Konklusjon

Ordningen med tilståelsesrabatt for uforbeholdne tilståelser strider ikke mot EMK. Dette kommer av at det er frivillig for den mistenkte om han vil tilstå eller ikke. Det er likevel slik at det er betenkelig dersom ordningen med tilståelsesrabatt for uforbeholdne tilståelser blir så utbredt at det i praksis vil fremstå som at man blir straffet dersom man velger å ikke tilstå. Det er fortsatt slik at det er påtalemyndighetene som har som oppgave å fremskaffe de bevis som kreves for å kunne få en mistenkt dømt for en forbrytelse og ikke den mistenkte selv. Ordningen med tilståelsesrabatt kan stride mot de hensynene som ligger til grunn for prinsippet om forbud mot å kunne tvinges til selvinkriminering. Det må derfor foretas en avveining mellom hensynene til effektivitet i strafferettspleien og prinsippet om at

en siktet ikke skal måtte bidra til sin egen domfellelse. Dette forholdet blir satt enda mer på spissen om man velger å innføre en ordning som likner mer på ”plea bargaining” også i Norge. Om påtalemyndigheten kan binde domstolene med sine tilsagn øker faren for at det kan utøves et utilbørlig press på den siktede for å få denne til å tilstå.

8 Komparativt

8.1 Innledning

Danmark og Sverige har rettssystemer som på mange områder likner vårt system her i Norge. Dette kommer både av påvirkningen under og tradisjoner fra unionstider, men også et utstrakt samarbeid ved utviklingen av nye lover over landegrensene. I dette kapittelet skal vi ta for oss likheter og forskjeller, når det kommer til spørsmålet om redusert straff ved tilståelser, i de tre landene.

8.2 Danmark

I den danske Straffeloven af 15. april 1930 § 82. nr 1-14 finner vi en rekke omstendigheter som kan trekke i formildende retning ved reaksjonsfastsettelsen. Alle omstendighetene er hensyn som også etter norsk rett vil være med på å påvirke reaksjonsfastsettelsen, i henhold til lovfestede eller ulovfestede regler. Særlig er § 82 nr 9 og 10 interessant for sammenlikningen av det norske og det danske regelsettet når det angår tilståelsesrabatt. Det er disse to bestemmelsene jeg vil fokusere på i den videre fremstillingen av dansk rett på dette området.

Straffeloven § 82 lyder som følger:

”§ 82 Det skal ved straffens fastsættelse i almindelighed indgå som formildende omstændighed,

- 9) at gerningsmanden frivilligt har angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse,*
- 10) at gerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre,*

Straffeloven § 82 nr. 9. sier at når *”gerningsmanden frivilligt har angivet sig selv og aflagt fuldstændig tilståelse”* skal dette ved fastsettelse av straffen *” i almindelighed indgå som*

formildende omstændighed”. Regelen er en videreføring av en tidligere bestemmelse. Dette medfører at eldre rettspraksis og forarbeider til denne bestemmelsen også er av betydning for tolkningen av § 82 nr. 9.⁸⁰ Bestemmelsen får betydning for all straffeutmåling, også ved brudd på straffebestemmelser i spesiallovgivningen.

I juni 1999 ble Straffelovsrådet i Danmark anmodet om å foreta en samlet vurdering av strafferammene i straffeloven, og å komme med forslag til eventuelle endringer⁸¹. Herunder også en vurdering av de problemstillinger som knytter seg til tilståelser i egen sak og forklaringer om andres straffbare forhold. Straffelovsrådet kom med et forslag om endring av de da gjeldende regler i et utkast til ny lov. De problemstillinger som knytter seg til tilståelser i egen sak og forklaringer om andres straffbare forhold blir tatt opp i betenkningens⁸² kapittel 11. Her gjennomgås reglene i de tidligere bestemmelsene i § 84, stk 1. nr.9, § 80 stk 1 og noe rettspraksis, som videreføres og kodifiseres i de nå gjeldende regler i § 82 nr. 9 og 10. Betenkningen vil derfor være av interesse for oss ved tolkningen av de nå gjeldende bestemmelsene.

Først skal vi se på den nå gjeldende bestemmelsen i § 82 nr 9.

Etter denne regelen skal det normalt inngå som en formildende omstendighet at gjerningsmannen frivillig har angitt seg selv og avlagt en fullstendig tilståelse.⁸³

Bestemmelsen gir bare anledning til å sette ned straffen innenfor den for handlingen fastsatte strafferamme. § 82 nr 9 gir ikke hjemmel for at straffen helt kan falle bort, men den utelukker heller ikke at straffen kan bortfalle etter § 83 også i saker der det foreligger en fullstendig tilståelse.⁸⁴ § 83 åpner for at straffen kan settes ned, eller bortfalle om det foreligger formildede omstendigheter som taler for dette. Regelen gir således en generell hjemmel til å sette ned straffen under den fastsatte strafferammen.

I en dom fra Danmarks Højesteret⁸⁵ finner vi et eksempel på at det også i praksis blir lagt vekt på at tiltalte har kommet med en tilståelse om egne forhold. Den tiltalte ble funnet skyldig i kurervirksomhet med heroin og amfetamin. Det fremgår av dommen at

---

⁸⁰ Kommenteret straffelov, Almindelig del 2005 s. 422

⁸¹ Betænkning 1424/2002 Straffelovrådets betænkning om straffastsættelse og strafferammer. Kap 1.1

⁸² Betænkning 1424 /2002

⁸³ Betænkning 1424/2002 Kap 11.1.1

⁸⁴ Betænkning 1424/2002 Kap 11.7.2

⁸⁵ Ugeskrift for Retsvæsen 1986, s. 284

avgjørelsen alene hvilte på tiltaltes tilståelse. Det ble derfor ved straffutmålingen henvist til § 84 stk1 nr 9, og straffen ble satt ned.

Bestemmelsen tar bare sikte på å begunstige de som av egen fri vilje, og før de enda vet at de er mistenkt, melder seg til politiet. Spørsmålet om gjerningsmannen har meldt seg frivillig vil derfor bero på en konkret vurdering i den enkelte sak. Om og i hvilket omfang tiltaltes tilståelse i egen sak skal innvirke på straffutmålingen beror også på en konkret vurdering. Forholdene kan være av en slik karakter at det ikke finnes grunnlag for å bringe § 82 nr 9 til anvendelse, selv om den tiltalte har meldt seg selv⁸⁶

Straffeloven § 82 nr 10 sier at

” det skal ved straffens fastsettelse i alminnelighet indgå som formildende omstændighed, at gerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringen af strafbare handlinger begået af andre ”.

Bestemmelsen er ikke begrenset til bestemte sakstyper eller til saker hvor gjerningsmannen selv er involvert. Bestemmelsen har størst betydning i saker om grovere kriminalitet, for eksempel større narkotikasaker, alvorlige voldssaker eller omfattende økonomisk kriminalitet. Altså slike saker det erfaringsmessig er krevende å etterforske.⁸⁷

§ 82 nr 10 er først og fremst en kodifisering av en regel som er utsprunget gjennom rettspraksis fra den tidligere bestemmelsen i § 80 stk 1, som sa

” Ved straffens udmåling skal der tages hensyn til lovovertrædelsens grovhed og til oplysninger om gerningsmandens person, herunder om hans almindelige personlige og sociale forhold, hans forhold før og efter gerningen samt hans bevæggrunde til denne.”

I en dom avsagt av Danmarks Høyesterett⁸⁸ stilte 4 av 5 dommere seg bak følgende uttalelser fra førstvoterende:

---

⁸⁶ Betenkning 1424/2002 Kap 11. s.372

⁸⁷ Kommenteret straffelov, Almindelig del 2005 s. 423

⁸⁸ Ugeskrift for Retsvæsen 1998, s. 1317

”Straffelovens § 80, stk. 1, giver mulighed for ved strafudmålingen at tage hensyn til, at tiltalte har medvirket ved sagens oplysning, herunder ved afgivelse af forklaring om medgerningsmænd.”

”Det er efter vores opfattelse af væsentlig betydning for efterforskningen af større narkotikasager og visse andre alvorlige sager, hvor efterforskningen erfaringsmæssigt er særlig vanskelig og problemfyldt, at der er mulighed for at motivere en sigtet til at medvirke til sagens oplysning. En sådan motivation kan være udsigten for den sigtede til, at hans egen straf reduceres”

At den siktede hadde bidratt etterforskningen med en forklaring om medsammensvorne ble altså ansett å gå under ”forhold etter gerningen” i § 80 stk 1.

Dette har altså ført til den nye bestemmelsen i § 82 nr 10, og forklaringer om tredjemanns straffbare handlinger skal etter dette tas i betraktning ved straffutmålingen.

Også Straffeloven § 83 er av interesse for vår sammenlikning. Bestemmelsen gir en generell hjemmel til å gå under den for en handling fastsatte strafferamme. § 82 gir således bare en oppramsing av forhold som normalt skal inngå som formildende omstendighet ved straffutmålingen, og kan således bare føre til en lavere straff innenfor strafferammen. Ønsker retten å sette ned straffen til et nivå som ligger under den fastsatte strafferammen, må man finne hjemmel for dette i § 83.

8.3 Sammenlikning av dansk og norsk system

Dansk Straffelovs § 82 nr 9 svarer i stor grad til den gamle bestemmelsen i straffeloven § 59 i Norge.

Den tidligere § 59 lød som følger: ”. Hvad i foregaaende Paragraf er bestemt, kommer ogsaa til Anvendelse paa den, som, forinden han endnu vidste sig mistænkt, har saavidt muligt og i det væsentlige forebygget Handlingens skadelige Følger eller gjenoprettet den derved forvoldte Skade eller selv angivet sig og aflagt fuldstændig Tilstaaelse.”

Her var det et vilkår at gjerningsmannen angav seg selv og avla en fullstendig tilståelse. Det var et krav om at gjerningsmannen angav seg selv før han visste at han var mistenkt, og at han gjorde det av egen fri vilje. Dette tilsvarer regelen de har i Danmark nå. I Norge valgte man å fjerne kravet om at han måtte angi seg selv før han visste at han var mistenkt når man vedtok den nye § 59 og la til et nytt annet ledd i 2001. I Danmark valgte man altså å videreføre denne regelen slik den var også i den nye straffeloven. I Danmark er det derfor et krav om at gjerningsmannen må angi seg selv før han vet han er mistenkt, og av fri vilje for å avgi en fullstendig tilståelse. At han må angi seg selv før han vet han er mistenkt følger ikke av lovteksten, men står skrevet i forarbeidene⁸⁹.

Når det gjelder danske straffelovs § 82 nr 10 har vi ingen tilsvarende regel i den norske straffeloven. Lovgiverne i Norge valgte bevisst å ikke innta en regel om andre forklaringer enn tilståelse i egen sak i loven. Norsk rettspraksis åpner likevel for at andre forklaringer med betydning for oppklaring av egen eller andres sak, kan få betydning for straffutmålingen etter ulovfestede prinsipper.

Etter dansk straffelov § 82 nr 9 og får ikke tilståelser om egen sak betydning dersom gjerningsmannen ikke angir seg selv. Det er likevel slik at disse forklaringene kan føre til redusert straff i henhold til. § 83 som gir en generell hjemmel til å sette ned straffen dersom forholdene tilsier det. En eventuell tilståelsesrabatt vil derfor kunne hjemles der. Det er etter denne bestemmelsen ikke noe krav at tilståelsen skal tillegges vekt, slik det er etter norsk rett. Det er visse forskjeller i hva som er inntatt i lovteksten og hva som følger av rettspraksis. Det er likevel slik at de fleste former for forklaringer som bidrar til oppfyllelse av de hensynene som ligger bak bestemmelsene om tilståelsesrabatt er, både i Norge og Danmark, momenter som kan belønnes med lavere straff ved straffutmålingen. Når det gjelder tilståelser i egen sak har vi i Norge lagt større vekt på de prosessøkonomiske besparelsene en slik tilståelse kan føre til. I Danmark er det også lagt vekt på de prosessøkonomiske besparelsene, det kommer frem i forarbeidene⁹⁰:

” Som det fremgår af ovenstående, kan både hensynet til at opklare alvorlig kriminalitet og procesøkonomiske hensyn tale for, at der som led i kriminalitetsbekæmpelsen gives

---

⁸⁹ Betænkning 1424/2002 Kap. 11.7.2

⁹⁰ ⁹⁰ Betænkning 1424/2002 Kap. 11.7.4

mulighed for at stille en sigtet eller tiltalt person fordele i udsigt som "modydelse" for, at den pågældende aflægger tilståelse om egne strafbare forhold og/eller afgiver forklaring om medgerningsmænds eller tredjemænds strafbare forhold. Udsigten f.eks. til en mildere straf kan føre til, at den pågældende med sin forklaring afdækker forbrydelser, som ellers ikke eller kun under anvendelse af ganske betydelige ressourcer ville være opklaret"

Når det kommer til tilståelser i egen sak ser det i Danmark likevel ut til at det først og fremst er straffverdigheten som er avgjørende, ettersom det er et krav om at man melder seg til politiet før man ennå vet om man er mistenkt for å få redusert straff.

8.4 Sverige

Akkurat som i den danske lovgivningen finner vi også i Sverige en bestemmelse som ramser opp en rekke forhold som skal tas i betraktning ved straffutmålingen. Regelen finner vi i Brotsbalken Kap 29. 5§. For vår sammenlikning er det spesielt nr 3 og nr 8 som er av interesse.

5 § Vid straffmätningen skall rätten utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta,

3. om den tilltalade frivilligt angett sig,

8. om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Föreligger omständighet som avses i första stycket, får rätten, om särskilda skäl påkallar det, döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet. Lag (1988:942).

Kap 29. 5§ nr 3 omhandler de tilfeller der den tiltalte frivillig har angitt seg. Det er i følge forarbeidene⁹¹ kun selve angivelsen som er avgjørende. Man må angi seg selv til politiet før man enda vet om man er mistenkt. Om angivelsen fører til at politiets arbeid blir lettere, ved at man tilstår etter at man er oppdaget fører ikke til redusert straff etter denne bestemmelsen. Opplysninger om andres kriminelle handlinger fører heller ikke til redusert straff etter denne bestemmelsen.⁹²

---

⁹¹ Prop. 1987/88:120 s. 92

⁹² SOU 2005:117 s 69

En slik frivillig angivelse foreligger også i de tilfeller man blir tatt for et lovbrudd, men innrømmer flere andre lovbrudd som politiet ikke hadde mistanke om. Angivelsen vil da gjelde for de nye lovbruddene man tilstår, men ikke det første lovbruddet man opprinnelig ble mistenkt for.

Dersom en mistenkt nekter straffeskyld, for å ha gjennomført lovbruddet, eller på andre måter vanskeliggjøre etterforskningen skal dette ikke føre til strengere straff. Dette blir påpekt i forarbeidene⁹³.

Et eksempel fra rettspraksis går inn på spørsmålet om hvor grensen går for hva som regnes for en ”frivillig angivelse”. Högsta domstolen⁹⁴ uttaler

”Bland omständigheter enligt 29 kap som skall beaktas också vid valet av påföljd ingår att den tilltalade ”frivilligt angett sig” (5 § p 3). P.N. har med hänvisning härtill gjort gällande att han angett sig frivilligt och har berättat följande. När de hade sprungit från platsen för rånförsöket och nått Kungsgatan kom R.K. ifrån P.N. och kamraten. De två senare gick ner i tunnelbanenedgången vid hörnet Kungsgatan-Sveavägen. När R.K. inte kom efter gick P.N. upp på Kungsgatan och såg en polisbil, i vilken R.K. satt. P.N. bestämde sig då för att anmäla sig och gick runt till olika polisstationer för att fråga efter R.K.. Genom telefonsamtal med R.K:s föräldrar fick P.N. senare klart för sig att R.K. fanns på Kronobergshäktet. P.N. och kamraten åkte då till häktet. På vägen slängde de pistolen i vattnet.

De uppgifter P.N. sålunda lämnat kan inte ges innebörden att han frivilligt angett sig på ett sätt som kan tillmätas betydelse enligt nämnda bestämmelse. Inte heller i övrigt ger utredningen stöd för att det föreligger någon sådan omständighet som vid påföljdsvalet skall beaktas enligt 29 kap 5 §.”

Det ble altså ikke ansett å foreligge en frivillig angivelse i dette tilfellet, da den ene av tre kamerater ble tatt av politiet etter et forsøk på ran. Personen saken gjelder kunne ikke være

---

⁹³ SOU 2005:117 kap 3.4

⁹⁴ NJA 1989 s. 870

sikker på om politiet også hadde noen mistanke rettet mot ham, men da han meldte seg for politiet i frykt for dette, ble det ikke ansett å være ”frivillig” i den forstand loven krever.

Tilnærmingen til Kap 29 5§ p.3 har blitt tatt opp i noen tilfeller. Blant annet har vi i en dom fra Högsta Domstolen i Sverige⁹⁵ der gjerningspersonen tar;

” kontakt med polismyndigheten och berättade därvid att hennes egna och N.S:s uppgifter vid rättegången hade varit oriktiga, vilket fick till följd dels att domen överklagades, dels att förundersökning i förevarande mål inleddes. Detta förhållande måste tilläggas en inte oväsentlig vikt vid påföljdsbestämningen. ”

Her påpeker Högsta Domstolen at en frivillig angivelse må tillegges en ikke uvesentlig vekt ved straffutmålingen.

Det ble i forarbeidene diskutert om bestemmelsen også skulle gjelde for gjerningsmenn som avslørte sine medhjelpere. Dette ble imidlertid avvist, så om slike forklaringer skal belønnes med lavere straff, må dette forankres i punkt 8.

Kap 29 5§ pkt. 8 åpner for at man kan ta hensyn til også andre forhold enn de som er oppramset i paragrafen. Forholdene skal være like tungtveiende som de andre forholdene som er ramset opp i de første sju punktene.⁹⁶ I Praksis har bestemmelsen blitt brukt til å ta i betraktning at en gjerningsmann har bistått etterforskningen også etter at han er avslørt.⁹⁷

Kap 29 5§ første ledd angir i utgangspunktet en uttømmende liste for hvilke omstendigheter som kan tillegges vekt i formildende retning ved straffutmålingen. Som vi har sett er det likevel slik at punkt 8 åpner for at også andre hensyn enn det som er ramset opp i punktene 1-7 kan tas hensyn til ved straffutmålingen. Paragrafens andre ledd sier at dersom noen av omstendighetene i første ledd foreligger, kan man gå under den for en handling fastsatte strafferamme dersom ”særskilda skäl” krever det. Foreligger det ikke

---

⁹⁵ NJA 1999 s. 561

⁹⁶ SOU 2005:117 s 69

⁹⁷ SOU 2005:117 s 70

slike ”särskilda skäl” kan omstendighetene som er oppramset i paragrafen, bare trekke i formildende retning innenfor strafferammene.

Det foregår for tiden arbeid i Sverige med å endre denne bestemmelsen slik at det ikke lenger skal kreves ”särskilda skäl” for å gå under strafferammene når det foreligger forhold som ramset opp i Kap. 29 5§. Dette medfører blant annet at frivillig angivelse etter punkt 3 og samarbeid med politiet i henhold til punkt 8 kan medføre at straffen kan settes ned under strafferammen for det utførte lovbruddet, uten at ytterligere krav må være oppfylt. Dette vil være med på å effektivisere reglene om ”tilståelsesrabatt” i Sverige.

8. 5 Sammenlikning svensk og norsk system

Den første forskjellen mellom svensk og norsk system er at man i Sverige, akkurat som i Danmark krever at gjerningsmannen må angi seg selv frivillig, for at en tilståelse skal kunne belønnes med lavere straff. Likevel er det slik at også i Sverige kan samarbeid med politiet etter at man er pågrepet belønnes med lavere straff i henhold til kap. 29 5§ punkt 8. Slik at en uforbeholden tilståelse etter ”norsk- standard” også vil kunne føre til tilståelsesrabatt i Sverige, selv om man da altså ikke frivillig har meldt seg til politiet.

En annen vesentlig forskjell på det norske og det svenske systemet er at det i Sverige kreves ”särskilda skäl” i tillegg til at man frivillig har meldt seg for politiet, eller på annen måte bistått etterforskningen, for at man skal kunne gå under strafferammen ved straffutmålingen.

Et sånt krav har vi ikke i Norge. Her er det tilstrekkelig at det foreligger en uforbeholden tilståelse for at man skal kunne sette straffen under den lovbestemte strafferammen, selv om terskelen for dette er forholdsvis høy. Legg likevel merke til at det i Sverige vil være mulig å sette straffen under strafferammen for forklaringer om medgjerningsmenn, dersom slike ”särskilda skäl” foreligger. I Norge følger muligheten til redusert straff for slike forklaringer av rettspraksis, og ikke av § 59 annet ledd. Så vidt jeg vet finner man ikke hjemmel for å sette straffen under strafferammen som belønning for slike forklaringer i rettspraksis. Derfor er det i Norge bare mulig å gi en lavere straff innenfor strafferammen for slike forklaringer.

8.6 Oppsummering

De tre rettssystemene har på dette feltet mange likheter. Tilståelser og politisamarbeid vil på en eller annen måte kunne belønnes i straffutmålingen i alle de tre landene. Det virker likevel som om den norske varianten legger mer vekt på de prosessøkonomiske fordelene som ligger i en tilståelse om egne forhold enn den to andre landene. Når disse i alle fall som et utgangspunkt krever at man må ha meldt seg frivillig til politiet for å få betalt for tilståelsen, kan dette føre til at de som først har blitt tatt av politiet velger å ikke bistå etterforskningen, fordi de likevel ikke har noe å tjene. Dette kan føre til at man går glipp av de prosessøkonomiske fordelene det ligger i at mange velger å tilstå.

I Danmark har man inntatt en regel om tilståelsesrabatt også for forklaringer om andres kriminelle handlinger. I Sverige og Norge valgte man bevisst å ikke innta en bestemmelse om dette i loven. Det er likevel slik at både etter ulovfestede regler i Norge og etter kap. 29 5§ punkt 8 i Sverige vil det være mulig å ta slike forklaringer i betraktning ved straffutmålingen.

Det forhold at forklaringer om andres straffbare forhold er inntatt i loven i Danmark, og også kan hjemles i loven i Sverige gjør er et argument for at slike forklaringer også kan trekke i formildende retning ved straffutmålingen i Norge.

I henhold til den tradisjonelle rettskildelære vil utenlandsk rett kunne tjene som illustrasjonsmateriale, og til dels argumentere for at spørsmål bør løses på samme måte hos oss.⁹⁸ På området for strl. § 59 annet ledd kan vi finne mye informasjon i rettskilder med høyere egenvekt enn utenlandsk rett, for eksempel forarbeider og Høyesterettsavgjørelser. Derfor vil argumenter hentet fra utenlandsk rett ha begrenset vekt på dette området. Om det viser seg at det danske systemet fungerer som det er tenkt, kan dette likevel være et argument for at man på sikt bør lovfeste en tilsvarende regel også i Norge. Som vi skal se på under kapittelet om ”NOKAS- saken” kan man argumentere for at forklaringer om andres kriminelle forhold i stor utstrekning blir belønnet med lavere straff også i Norge.

---

⁹⁸ Eckhoff, 2001. s. 284

9 Virkningen av lovendringen frem til 2004

9.1 Innledning

Justisdepartementet ønsket i 2004 å foreta en evaluering av innføringen av § 59 annet ledd i 2001. Da hadde lovendringen vært i kraft i ca 3 år. Evalueringen var også et ledd i departementets arbeid med proposisjon om ny straffelov. På bakgrunn av dette påtok Domstolsadministrasjonen å gjennomføre en undersøkelse om domstolenes praktisering av straffeloven § 59 annet ledd. Undersøkelsen skulle gi svar på følgende spørsmål:

- I hvilket omfang har det etter lovendringen blitt gitt tilståelsesrabatt ved tilståelsesdom?
- I hvilket omfang har det blitt gitt tilståelsesrabatt i andre straffesaker hvor den tiltalte har tilstått?
- I hvilket omfang og hvor konkret synliggjør rettet at det blir gitt rabatt og hvor stor rabatten er?
- Hvor stor er rabatten i de saker hvor retten har uttalt seg om dette i domspremissene?
- Er det store variasjoner i praksis ulike steder i landet?
- Er det store variasjoner i praksis ved ulike sakstyper?

Undersøkelsen bestod av to hovedelementer. For det første en undersøkelse av rettspraksis i alle tre instanser⁹⁹ og for det andre en spørreundersøkelse blant dommerne i tingrettene og lagmannsrettene¹⁰⁰. Domsundersøkelsen består av 619 tilståelsesdommer og 1062 meddomsrettsaker, hvorav 142 var med tilståelsesrabatt, fra 24 tingretter i perioden oktober 2003 til januar 2004. Videre består undersøkelsen av til sammen 1365 dommer og kjennelser fra lagmannsrettene avsagt etter 1. januar 2003, inkludert 105 saker der forhold med betydning for straffutmålingen er erkjent av den tiltalte.

---

⁹⁹ Heretter kalt domsundersøkelsen

¹⁰⁰ Heretter kalt spørreundersøkelsen

Videre er alle avgjørelser fra Høyesterett etter mars 2001 frem til 2004 hvor tilståelsesrabatt er gitt eller påberopt tatt med. Disse avgjørelsene er ikke tatt med i statistikken, men brukt til å kommentere de enkelte spørsmålene.

Domsundersøkelsen gjelder bare forhold som kommer til uttrykk i domspremissene, ”skjult tilståelsesrabatt” vil således være registrert i kategorien ”ikke tilståelsesrabatt”.

9.2 Resultatene fra undersøkelsen

Her skal jeg kort gjengi hovedtrekkene av resultatet i doms- og spørreundersøkelsen.

9.2.1 Hvilke momenter vektlegges?

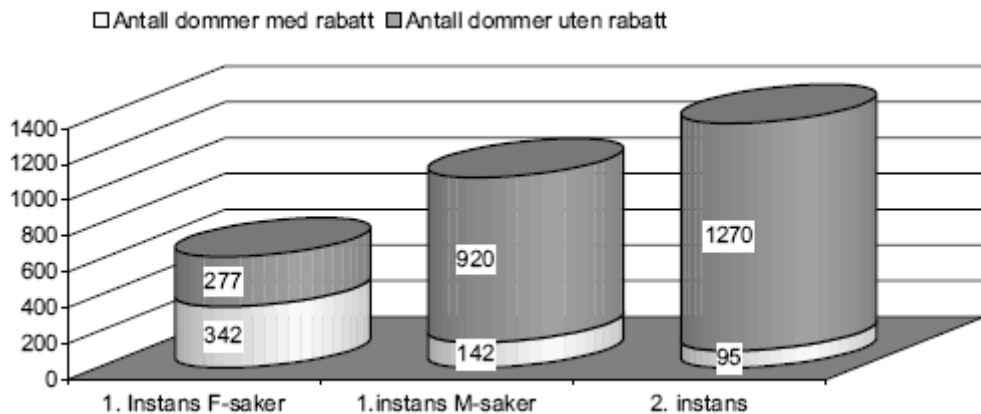
I spørreundersøkelsen kom det fram hvilke momenter dommerne mente var relevante ved vurderingen av om strafferabatt bør gis og størrelsen på rabatten. Viktigst er tilståelsens betydning for oppklaringen av egen sak, hele 95 % av dommerne la vekt på dette. Hvilket stadium av saken tilståelsen ble fremlagt på var også et meget viktig moment. Tilståelsens betydning for oppklaringen av andre saker og prosessøkonomiske besparelser ble også ansett som viktige momenter av henholdsvis 75 og 73 % av dommerne. Betydningen for fornærmede ble vektlagt av 59 % av dommerne.¹⁰¹ På dette spørsmålet kunne dommerne krysse av for flere svaralternativer. Resultatet samsvarer i stor grad med de retningslinjer Høyesterett har trukket opp og de hensyn som ligger bak lovendringen.

Spørreundersøkelsen gir ikke svar på hvor stor vekt dommerne tillegger de ulike momentene. Domsundersøkelsen gav heller ikke noe klart svar på dette, da domspremissene ofte er svært knappe når det gjelder betydningen av tilståelsen.

---

¹⁰¹Domsstolsadministrasjonen 2004 s. 7

9.2.2 I hvilket omfang er det gitt tilståelsesrabatt etter lovendringen?

102

Når det gjaldt saker som ble ført som tilståelsessak omfatter undersøkelsen i alt 619 dommer. Av disse ble det gitt tilståelsesrabatt i 342 saker. Antallet dommer uten rabatt blir da 277.

I meddomssakene er det bare gitt tilståelsesrabatt i 142 av i alt 1062 saker. Det gir hele 920 saker uten tilståelsesrabatt.

Undersøkelsen har som sagt også med 1365 dommer fra lagmannsrettene. Av disse er det bare gitt tilståelsesrabatt i 95 saker. Hele 1270 saker er uten rabatt.¹⁰³

Her ser vi først og fremst at det blir gitt tilståelsesrabatt i ca 55 % av alle tilståelsessaker, noe som ved første øyekast kan virke som et høyt tall. I utgangspunktet går alle disse sakene inn under anvendelsesområdet for strl. § 59 annet ledd, da vilkårene for å føre saken som en tilståelsessak og for å gi tilståelsesrabatt er sammenfallende. Når vi vet at en uforbeholden tilståelse skal tillegges vekt ved straffutmålingen er det nærliggende å spørre hvorfor det ikke er gitt tilståelsesrabatt også i siste 45 % av tilståelsessakene. Noe av forklaringen kan være at de dommer der det ikke er nevnt i domspremissene at det er gitt tilståelsesrabatt havner i kategorien ”uten rabatt”. Det er altså mulig at det i virkeligheten er

¹⁰² Diagram hentet fra Domstolsadministrasjonen 2004

¹⁰³ Domstolsadministrasjonen 2004 s. 8

gitt tilståelsesrabatt i noen av disse sakene, men at dette ikke kommer frem av dommen og derfor heller ikke i undersøkelsen. Videre vil det være noen saker der den uforbeholdne tilståelsen tillegges så liten vekt at det ikke gis tilståelsesrabatt (se mer om tilståelsens vekt ovenfor). En siste forklaring kan være at dommerne ikke tar tilståelsen i betraktning slik loven krever. Nettopp i de dommer der § 59 annet ledd ikke er nevnt er det nærliggende å tro at tilståelsens betydning for straffutmålingen ikke er vurdert overhodet.

Når det kommer til meddomssakene vil det i de fleste av sakene hvor det ikke er gitt tilståelsesrabatt, heller ikke foreligge noen uforbeholden tilståelse. Hvor mange saker det foreligger en uforbeholden tilståelse, men det likevel ikke blir gitt tilståelsesrabatt gir ikke undersøkelsen grunnlag for å vurdere.

I omkring 7 % av dommene avsagt av lagmannsrettene er det gitt tilståelsesrabatt. Utvalget av saker fra lagmannsrettene er basert på søk i Lovdata. Det er derfor noe usikkerhet omkring hvor treffende disse søkene har vært. Av denne grunn er det ikke presentert noen statistikk i undersøkelsen på hvor stor andel av ankesakene det foreligger en tilståelse, men hvor det ikke er gitt tilståelsesrabatt. Også her er størsteparten av sakene hvor det ikke gis tilståelsesrabatt saker hvor det ikke foreligger en uforbeholden tilståelse.

9.3 Har lovendringen medført endringer i praksis?

Resultatet av undersøkelsen viser at det faktisk har vært en nedgang i antall tilståelsessaker etter lovendringen i 2001. Altså har utviklingen gått i motsatt retning av det som var målet for lovendringen. Andel av alle straffesakene som er tilståelsesdom har gått fra 47 % i 2000 til 42 % i 2003. Andelen av straffesakene som da er meddomssaker er i samme periode steget fra 53 til 58 %. ¹⁰⁴

Har lovendringen virket mot sin hensikt eller er det andre forklaringer på nedgangen i antallet tilståelsessaker? Undersøkelsen gir ikke svar på hva som kan være årsaken til denne utviklingen. Men den informasjon som gis til siktede av påtalemyndighetene vil kunne være med å påvirke antallet siktede som velger å tilstå. Mange personer, kanskje særlig førstegangs lovbrytere er ikke klar over hvilke fordeler som kan ligge i å komme med en uforbeholden tilståelse. Dersom påtalemyndighetene kommer med god informasjon

---

¹⁰⁴ Domstolsadministrasjonene 2004 s. 10

om dette på et tidlig stadium, vil det kunne føre til at flere velger å tilstå. Det er ikke holdepunkter i undersøkelsen for å konkludere med at informasjonen fra påtalemyndighetene har blitt dårligere på dette punktet i løpet av denne perioden. En annen mulig årsak kan være at det har vært en viss endring i kriminalitetsbildet og at et stadig større antall saker har sine røtter i organisert kriminalitet. Siktete fra slike miljøer vil kanskje i større grad enn andre avstå fra å tilstå i frykt for represalier.

Spørreundersøkelsen viser oss hva dommerne selv mener om endringen i omfanget av tilståelsesrabatt etter lovendringen. 13 % mener praksis er endret i beskjeden grad, 64 % mener praksis er endret til en viss grad mens 10 % mener praksis er endret i vesentlig grad. I alt er det altså 87 % som mener det har vært en endring i praksis etter lovendringen. Og bare 3 % som mener at praksis ikke er nevneverdig endret.

På spørsmål om dem selv mente de hadde endret praksis etter lovendringen svarte hele 92 % av dommerne at de hadde det.

Et stort flertall av dommerne mener altså at de gir tilståelsesrabatt i større omfang etter lovendringen enn før, mens andelen tilståelsessaker viser seg å gå ned i samme periode.

De dommerne som sier at praksis etter lovendringen i liten eller ingen grad er endret, mener hovedårsaken til dette er at det ble gitt tilståelsesrabatt i stort omfang også før lovendringen. At andre straffutmålingsmomenter ofte har større vekt og at aktor og forsvarer fokuserer lite på § 59 annet ledd blir også nevnt som årsak.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Domstolsadministrasjonen 2004 s. 12

10 Virkningen av regelen etter 2004

10.1 Innledning

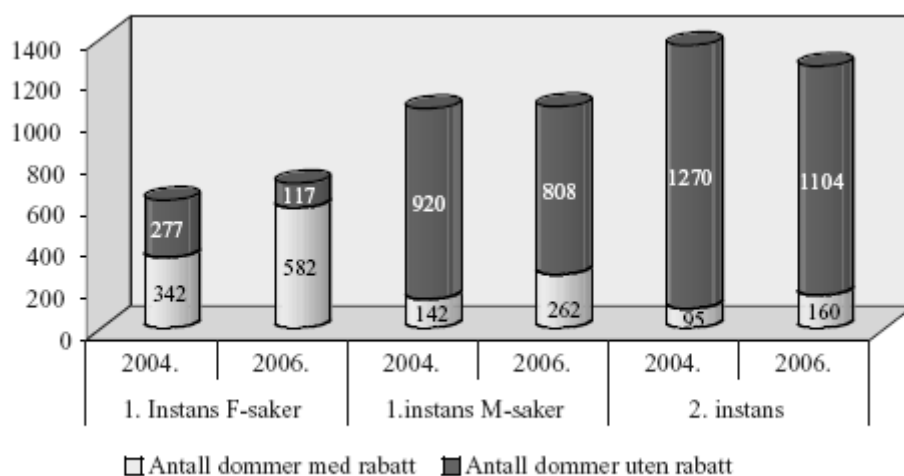
En ny undersøkelse gjennomført av Domstolsadministrasjonen i 2006 tyder på at straffreduksjon ved tilståelser brukes i stadig større grad, og at rabatten blir mer synlig. Undersøkelsen er basert på materiale innhentet fra 14 tingretter i en to måneders periode i 2006, og samtlige lagmannsretter i hele 2005.

Sammenfatningen fra denne undersøkelsen var ikke gjort allment tilgjengelig da dette kapittelet ble skrevet. Resultatet av undersøkelsen er kort gjengitt i Rett på sak nr 4/2006¹⁰⁶. Derfor vil kun noen hovedtall bli behandlet. Under skal jeg gjennomgå resultatet av undersøkelsen, samt se på Høyesterettsavgjørelser avsagt etter at den første undersøkelsen fra Domstolsadministrasjonen ble publisert. Er det mulig å spore en utvikling i bruken av tilståelsesrabatt etter 2004?

10.2 Domstolsadministrasjonens undersøkelse

10.2.1 Hvor ofte gis det tilståelsesrabatt?

Antall dommer med og uten tilståelsesrabatt:¹⁰⁷

¹⁰⁶ Rett på sak 4/2006 (Elektronisk dokument sitert 16.01.07)

¹⁰⁷ Diagram hentet fra Rett på sak nr 4/2006

Fra undersøkelsen i 2006 ser vi at det er gitt tilståelsesrabatt i 582 dommer av i alt 699 tilståelsessaker. Det vil si at det er gitt tilståelsesrabatt i ca 83 % av sakene. I 2004 ble det gitt tilståelsesrabatt i ca 55 % av tilståelsessakene. Her har det altså vært en betydelig økning i antall saker med tilståelsesrabatt.

Også her, som ved resultatet av undersøkelsen fra 2004, er det interessant å spørre hvorfor det ikke er gitt tilståelsesrabatt også i de resterende sakene. Vilåårene for å kjåre en sak som tilståelsessak og for å gi strl. § 59 annet ledd anvendelse er som sagt sammenfallende.

Etter § 59 annet ledd skal tilståelsen bare tas i betraktning ved straffutmålingen. Det er ingen automatikk i at en tilståelse må føre til tilståelsesrabatt. Derfor er det en mulighet for at de tilståelsessakene det ikke er gitt tilståelsesrabatt i, er eksempler på saker der domstolen ikke finner å kunne gi tilståelses avgjørende vekt ved straffutmålingen. Likevel er det slik at det er meget resurssparende å kjåre en sak som tilståelsessak. Derfor er det viktig at det gis et klart og tydelig signal om at tilståelsen blir tillagt vekt ved straffutmålingen. Det er kanskje til og med spesielt viktig at dette signalet blir gitt tydelig i forbindelse med tilståelsessaker, som nettopp ofte avgjør den typer saker om ”hverdagskriminalitet” som bestemmelsen først og fremst tar sikte på.

Videre går det frem av undersøkelsen at det er gitt tilståelsesrabatt i 262 av i alt 1070 meddomssaker. Det vil si at det er gitt tilståelsesrabatt i ca 24,5 % av meddomssakene, mot ca 13,5 % i 2004. Dette er også en betydelig økning. Størsteparten av de sakene det ikke er gitt tilståelsesrabatt i av meddomssakene er saker hvor det ikke foreligger en uforbeholden tilståelse. Det er derfor naturlig at dette tallet er vesentlig lavere enn for tilståelsessaker. Når det likevel har vært en økning av saker med tilståelsesrabatt med ca 11 % peker dette på at dommerne oftere legger vekt på tilståelsen ved straffutmålingen, eller at flere velger å tilstå også i meddomssakene.

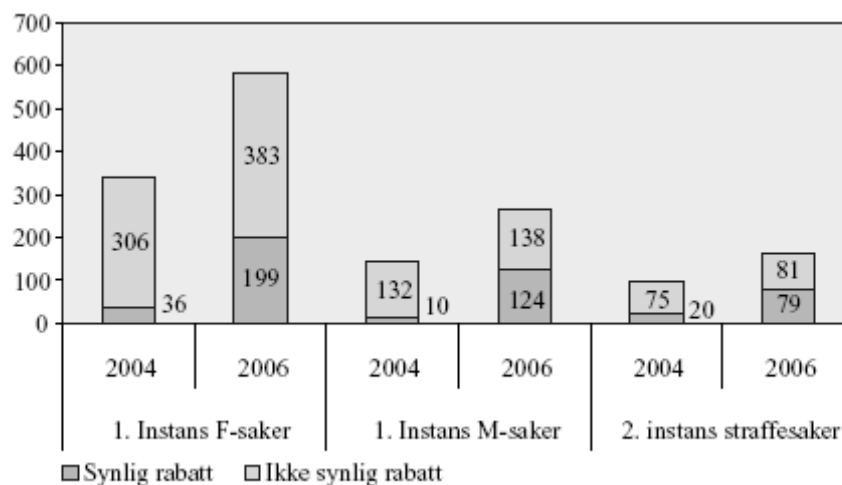
Når det kommer til straffesaker i 2. instans ser vi at det er gitt tilståelsesrabatt i 160 av 1264 saker. Det vil si at det er gitt tilståelsesrabatt i ca 12,5 % av sakene. I 2004 var det gitt tilståelsesrabatt i ca 7 % av straffesakene i 2. instans. Også her ser vi en markant økning av antall saker det blir gitt tilståelsesrabatt. Sett i lys av formålene § 59 annet ledd er ment å

ivareta, er det naturlig at det er et lavere antall saker med tilståelsesrabatt i 2. instans enn i første instans. De prosessøkonomiske besparelsene og fordelene ved en forenklet etterforskning blir mindre desto lenger ut i prosessen man kommer. Man kan derfor risikere å ikke få betalt for en tilståelse i form av redusert straff dersom den blir fremsatt under behandling i lagmannsretten. Det har uansett vært en økning i antall saker med tilståelsesrabatt etter 2004. Dette tyder på at flere av dommerne legger vekt på den uforbeholdne tilståelsen ved straffutmålingen.

10.2.2 Blir tilståelsesrabatten synliggjort?

Rabatten kan være synliggjort ved at reduksjonen i straffen er angitt konkret i redusert tid, eller som et prosenttall.

Synlig rabatt:¹⁰⁸

Av de i alt 582 tilståelsessaker med tilståelsesrabatt i undersøkelsen fra 2006, er rabatten synliggjort i 199 dommer. Det gir oss en prosentsats på ca 34 % av sakene mot ca 10,5 % fra undersøkelsen i 2004. Tilståelsesrabatten er altså vesentlig hyppigere konkret angitt i dommen i perioden etter 2004 enn i perioden mellom lovendringen og frem til 2004.

Av i alt 262 meddomssaker med tilståelsesrabatt, er rabatten synliggjort i 124 av sakene. Det vil si at rabatten er synliggjort i hele 47 % av sakene mot bare 7 % i den forrige

¹⁰⁸ Diagram hentet fra Rett på sak nr 4/2006

undersøkelsen. Det forhold at tilståelsesrabatten i vesentlig større grad blir synliggjort, kan være med på å forklare økningen i antall saker med tilståelsesrabatt i meddomssaker etter 2004. En synlig rabatt kan ha ført til et økt antall tilståelser, ettersom den vil være en sterk oppfordring for andre mistenkte til også å tilstå.

I straffesakene fra 2. instans er tilståelsesrabatt synliggjort i 79 av 160 dommer. Det vil si at tilståelsesrabatten er synlig i 49 % av dommene, mot 21 % fra perioden før 2004. Også her angir dommerne rabatten konkret i dommen i større utstrekning enn tidligere.

10.3 Avgjørelser fra Høyesterett avsagt etter undersøkelsen fra 2004

Under skal jeg gjennomgå resultatet av en grov analyse av rettspraksis fra Høyesterett i perioden etter 2004. Undersøkelsen er basert på søk i lovdata på avgjørelser fra Høyesterett der det foreligger en uforbeholden tilståelse. Søk på lovdata gir oss nødvendigvis ikke et fullstendig eller helt korrekt bilde av den rettspraksis som foreligger. Dommene vil likevel være i stand til å gi oss en pekepinn på hvordan Høyesterett sin praksis har vært i etter 2004.

På søk i lovdata på uforbeholden tilståelse kommer det opp i alt 27

Høyesterettsavgjørelser¹⁰⁹ fra april 2004 til og med februar 2007. Av disse 27 avgjørelsene blir det tildelt tilståelsesrabatt i 24 av dem. I tre¹¹⁰ av avgjørelsene uttaler ikke Høyesterett seg om at det foreligger en uforbeholden tilståelse. Disse havner derfor i kategorien ikke tildelt tilståelsesrabatt

I de resterende 24 avgjørelsene kommer det frem at det er tildelt tilståelsesrabatt. Det kommer altså uttrykkelig frem i avgjørelsene at den uforbeholdne tilståelsen blir tatt i betraktning ved straffutmålingen. Det vanlige er her at den uforbeholdne tilståelsens betydning bare omtales generelt, uten å gå konkret inn på rabattens størrelse. Som et eksempel kan vi se på førstvoterendes uttalelser i en Høyesterettsdom¹¹¹ fra 2006.

---

¹⁰⁹ Rt-2004-215, Rt-2004-492, Rt-2004-755, Rt-2004-772, Rt-2004-1066, Rt-2004-1324, Rt-2004-1974, Rt-2005-38, Rt-2005-406, Rt-2005-478, Rt-2005-544, Rt-2005-559, Rt-2005-564, Rt-2005-663, Rt-2005-1070, Rt-2005-1235, Rt-2005-1274, Rt-2005-1312, Rt-2005-1453, Rt-2006-480, Rt-2006-515, , Rt-2006-809, Rt-2006-1096, Rt-2006-1118, HR-2007-00045-A, HR-2007-00130-A.

¹¹⁰ Rt-2004-215, Rt-2005-38, Rt-2005-1312

¹¹¹ Rt-2006-809

” Det skal således gjøres et fradrag ved straffutmålingen. Tilståelsen kom umiddelbart etter at domfelte ble konfrontert med anmeldelsen, som for øvrig skjedde tre år etter at den straffbare handlingen var begått. Tilståelsen har vært av vesentlig betydning for sakens oppklaring, og har også gjort saken mindre belastende for fornærmede enn den ellers ville ha blitt. Etter dette finner jeg at straffen passende kan settes til 1 år og 5 måneder.”

Et annet eksempel har vi i en dom¹¹² fra 2005:

”Selv om de ikke alene kan begrunne bruk av samfunnsstraff i vår sak, legger jeg også en viss vekt på de to andre omstendigheter som forsvareren har vist til: A har avgitt en uforbeholden tilståelse. Riktignok ble han pågrepet mens han hadde narkotikaen med seg. Men det har lettet etterforskningen og iretteføringen at han ikke har forsøkt å redusere sin rolle. Saken har dessuten tatt to år og ni måneder. Selv om saksbehandlingstiden ikke er spesielt lang, er den lengre enn den burde ha vært.

Etter en samlet vurdering mener jeg at det foreligger slike ekstraordinære personlige forhold at samfunnsstraff bør idømmes.”

I begge avgjørelsene ser vi at tilståelsesrabatten ikke blir konkret angitt, men at det kommer frem av argumentasjonen at tilståelsen blir tillagt vekt ved straffutmålingen. Hvor stor vekt tilståelsen får, og hvor stor rabatt den fører til er det i mange tilfeller umulig å si noe om ut i fra avgjørelsen alene.

Bare i 4 av de 24 Høyesterettsavgjørelsene jeg fant i mine søk på lovdata var tilståelsesrabattens størrelse konkret angitt i dommen eller kjennelsen.

I en dom inntatt i Rt-2005-544 uttaler førstvoterende:

” Jeg nevner først at A på et tidlig tidspunkt under etterforskningen avga en uforbeholden tilståelse for så vidt gjelder de seksuelle overgrepene mot niesen. Særlig ved sedelighetsforbrytelser har det stor betydning at overgriperen erkjenner skyld, slik at fornærmede slipper ekstra belastning under etterforskning og domstolsbehandling. Med hensyn til barnepornografi omfatter forklaringen straffbare forhold som ellers ikke fullt ut

---

¹¹² Rt-2005-1070

ville ha blitt avdekket. As uforbeholdne tilståelse gir etter min mening grunnlag for en reduksjon i fengselsstraffen med seks måneder.”

I en avgjørelse gjengitt i Rt-2005-559 uttales det:

”Derimot mener jeg at As tilståelse bør gi en viss uttelling i form av mildere straff. Riktignok tilsto han først etter å ha blitt konfrontert med tekstmeldinger som han hadde sendt til B med beskrivelse av de seksuelle handlinger. Men tilståelsen, som kom kort tid etter anmeldelsen, har likevel lettet strafforfølgningen og redusert belastningen for den fornærmede. Etter mitt syn bør derfor 6 måneder av straffen gjøres betinget med en prøvetid på 2 år, jf. straffeloven § 52 andre ledd.

I avgjørelse inntatt i Rt-2005-1235 heter det:

”Lagmannsretten mente at riktig straffereduksjon på grunn av tilståelsen ville ligge på ca. 30 prosent av hva som ellers ville vært idømt, og utmålte derfor en straff på to år og tre måneder. Når jeg er kommet til at det bør gis en ytterligere reduksjon, er det fordi saken, som også lagmannsretten har pekt på, går ut over rammen av en ren tilståelsessak. Man bør derfor etter mitt syn ikke bare søke veiledning i den praksis som har utviklet seg etter straffeloven § 59 annet ledd etter lovendringen 2. mars 2001 nr. 7.”

” Som jeg har vært inne på, foreligger det ingen uforbeholden tilståelse når det gjelder overtredelsen av straffeloven § 195 første ledd annet straffalternativ. Det er ikke anledning til å gå under en minstestraft på to år og en måned, jf. straffeloven § 62. Straffereduksjonen bør derfor gjennomføres ved en deldom, der også forholdets alvorlige karakter varetas. Hensett til at saken også er blitt noe gammel, er jeg kommet til at lagmannsrettens dom på fengsel i to år og tre måneder fastholdes, men at seks måneder av fengselsstraffen gjøres betinget.”

Og til sist uttales det i en Høyesterettsavgjørelse gjengitt i Rt-2005-1453 at:

”Uten å ta hensyn til de forhold som tilsier en reduksjon, vil straffen ligge på omkring de 15 års fengsel som er maksimumsstraffen for en overtredelse av straffeloven § 162 tredje

ledd. I vårt tilfelle er strafferammen høyere, i og med at det er tale om flere overtredelser av denne bestemmelsen, jf. straffeloven § 62”

” Når tilståelsen fører til det resultat som beskrives i påtegningen, ved at det blir domfellelse for straffbare handlinger utover de som allerede på forhånd var tilstrekkelig bevist, vil strafferabatten måtte bli betydelig. Men det er grunn til å påpeke at rabatten må knyttes til den del av straffen som skjønnsmessig kan tilbakeføres til disse forholdene. Hvis man således i vår sak skulle ta utgangspunkt i et prosentvis fradrag, bør dette i tilfelle beregnes ut fra en kortere straff enn de ca. 15 års fengsel som jeg har nevnt i det foregående.”

” Jeg har ved en samlet vurdering av de straffutmålingsmomenter som jeg nå har nevnt, blitt stående ved det resultatet som lagmannsretten kom frem til, altså en straff på fengsel i 9 år som kommer i tillegg til den straff på fengsel i 1 år og 5 måneder som ble idømt ved Nedenes tingretts dom ”

I disse Høyesterettsavgjørelsene ser vi at det er noen ulike måter å synliggjøre tilståelsesrabattens størrelse. Man kan angi rabattens størrelse konkret, eller man kan ta utgangspunkt i et ”normalnivå” uten tilståelsesrabatt, og så utmåle en straff der tilståelsen er tatt i betraktning. På denne måten blir det helt tydelig hvor stor rabatt den tiltalte har fått ved å komme med en uforbeholden tilståelse.

At tilståelsesrabatten bare er konkret angitt i 4 av de 24 høyesterettsavgjørelsene der det ble gitt tilståelsesrabatt, kan være noe av forklaringen på at rabatten heller ikke så ofte blir synliggjort i de lavere instanser. Rabatten blir synliggjort i bare 16 % av avgjørelsene, noe som er vesentlig lavere enn for 1. og 2. instans. Antallet avgjørelser er for lavt til at man kan trekke noen generelle konklusjoner ut i fra disse tallene. Likevel gir det oss en indikasjon på at Høyesterett ikke angir rabattens størrelse veldig ofte. Om Høyesterett går foran med et godt eksempel og konsekvent angir rabattens størrelse der det lar seg gjøre, vil det sende signaler også til de lavere instanser. Dette vil igjen kunne føre til en ensartet praksis, som skaper forutberegnelighet for de som er mistenkte for lovbrudd, dersom de velger å tilstå. Noe som igjen kan føre til et økt antall tilståelser.

Av de 27 sakene det forelå en uforbeholden tilståelse, ble det gitt tilståelsesrabatt i 24 av dem. Og det var tydelig tatt med i dommen eller kjennelsen at tilståelsen ble tatt i betraktning ved straffutmålingen i 25 av de 27 avgjørelsene. Dette er forholdsvis høye tall, og kan tyde på at lovendringen har ført til en endring i Høyesteretts praksis.

10.4 Konklusjon

Som vi ser ut i fra tallene har det helt klart vært en utvikling i perioden etter den forrige undersøkelsen i 2004. Det er oftere tildelt tilståelsesrabatt, og rabattens størrelse er oftere konkret angitt og synliggjort i dommen eller kjennelsen. Grunnen til at det har tatt så lang tid før det nå endelig ser ut som om regelen om tilståelsesrabatt begynner å virke etter sin hensikt er kanskje at det er en naturlig treghet i systemet. Det tar litt tid før alle rettens aktører er fortrolig med den nye regelen, og begynner å bruke den. Samtidig tar det litt tid før det utvikler seg rettspraksis som er med på å skape en viss forutberegnelighet for de som eventuelt tenker på å tilstå. Slik at det antakelig vil komme flere tilståelser ettersom regelen blir bedre kjent blant folk generelt, og forsvarerne nå har god rettspraksis å vise til når de informerer sine klienter om muligheten for å komme med en uforbeholden tilståelse.

11 To utvalgte saksområder

11.1 Innledning

I Norge er det særlig to saksområder der § 59 annet ledd har vært mye anvendt. Det er narkotikasaker og sedelighetssaker. Narkotikasaker er en type saker som regelen om tilståelsesrabatt passer meget godt til, spesielt når det kommer til straffutmålingen. Straffen i narkotikasaker blir utmålt nesten skjematisk etter type stoff og mengde. Dette gjør at det blir veldig tydelig hvilken rabatt man oppnår, dersom man får tilståelsesrabatt. I sedelighetssaker er det først og fremst hensynet til offeret, men også bevissituasjonen som gjør at tilståelser blir godt belønnet i slike saker.

Under skal jeg se nærmere på noe av rettspraksisen for disse to saksområdene.

11.2 Narkotikasaker

Det er typisk for mange narkotikasaker at den mistenkte blir pågrepet med narkotika på seg. Dette medfører at bevisene mot den mistenkte ofte er sterke. I slike situasjoner vil en uforbeholden tilståelse ikke gi så stor uttelling ved straffutmålingen. Dette kommer av at tilståelsen ikke tilfører etterforskningen noe nytt, og således ikke letter politiets arbeidsmengde i særlig grad. Politiet har det som kreves for å få en domfellelse allerede. Likevel vil man kunne få noe betalt fordi en eventuell sak kan føres som tilståelsessak for tingretten. Samt at man i noen tilfeller vil få tilståelser som omfatter mer enn det politiet har beviser for eller var kjent med.

I en dom fra Høyesterett¹¹³ avsagt 2002 påpeker retten akkurat dette:

”As tilståelse må føre til at straffen settes vesentlig lavere enn den ellers ville blitt, slik de tidligere instanser også er kommet til. Jeg bemerker imidlertid at politiet beslagla en ikke ubetydelig mengde narkotika 7. april 2000, som han uansett ville blitt holdt ansvarlig for, samtidig som de 37.000 kronene talte mot ham. En tilståelse som bare hadde

---

¹¹³ Rt-2002-1591

omfattet det beslaget innebar, ville ikke fått noen særlig innvirkning på straffen. Det er først og fremst de forhold som politiet ikke kjente til som gjør utslag her, men det har også betydning at tilståelsen kom raskt og forenklet saksbehandlingen”

Denne dommen er fra 2002, da § 59 annet ledd fortsatt var en relativt ny regel. Høyesterett brukte en del tid på å referere fra forarbeidene og slå fast hva som var formålet med lovendringen. Dommen er således en tidlig og viktig dom innenfor dette saksområdet. Dommen er et tydelig eksempel på at man særlig får godt betalt for tilståelser som omfatter mer enn hva politiet hadde mistanke om. Det som kanskje er like viktig er at man samtidig slår fast at tilståelser som ikke omfatter mer enn hva politiet allerede har beviser for, og ikke heller ivaretar noen andre av hensynene bak loven, ikke fører til nevneverdig tilståelsesrabatt.

Dette fremgår også av en Høyesteretts dom¹¹⁴ fra 2004:

”Som det fremgår av det jeg har sagt, må tilståelsen tillegges vekt i formildende retning ved straffutmålingen. Ved vurderingen av hvor stor betydning tilståelsen skal tillegges, må det imidlertid tas hensyn til at det vesentligste av det stoff A er dømt for å ha oppbevart, ble funnet av politiet under ransakingen, og at tilståelsen i denne saken derfor først og fremst har en prosessøkonomisk betydning.”

Også her fremgår det av dommen at tilståelser som bare dekker det påtalemyndigheten allerede har beviser for, ikke veier særlig tungt i straffutmålingen.

Høyesterett har slått fast at det i grove narkotikaforbrytelser ikke er nok at det foreligger en uforbeholden tilståelse for at man skal kunne idømme samfunnsstraff istedenfor fengsel. Dette kommer blant annet frem i dommen det er referert til over.¹¹⁵ Retten uttaler:

”Selv om samfunnsstraff etter straffeloven § 28 a første ledd bare kan idømmes for handlinger som kan medføre straff av fengsel inntil seks år, og strafferammen for

---

¹¹⁴ Rt-2004-492

¹¹⁵ Rt-2004-492

overtredelse av straffeloven § 162 andre ledd er fengsel i 10 år, er det i dette tilfellet adgang til å idømme samfunnsstraff, da det foreligger en uforbeholden tilståelse.”

” For at det skal kunne idømmes samfunnsstraff for en så grov narkotikaforbrytelse som vi her står overfor, må det imidlertid foreligge klare og sterke rehabiliteringshensyn eller andre spesielle forhold”

Se også en kjennelse¹¹⁶ fra Høyesterett avsagt 2005:

”I utgangspunktet er det ikke anledning til å anvende samfunnsstraff ved grove narkotikaforbrytelser der strafferammen er 10 år, jf. den øvre strafferamme på 6 år i straffeloven § 28a. As uforbeholdne tilståelse gjør det likevel mulig å idømme samfunnsstraff, jf. Rt-2004-492. Tilståelsen i seg selv er likevel ikke tilstrekkelig grunnlag for en slik reaksjon i en så alvorlig sak som denne.”

I en kjennelse fra Høyesterett¹¹⁷ avsagt 2005 påpekte også retten akkurat dette:

” Domfelte erkjente på et tidlig tidspunkt under etterforskningen straffeskyld for at hun var med på at samboeren gjemte narkotikaen på hennes arbeidsplass. Selv om hun under avhøret var kjent med at narkotikaen allerede var beslaglagt av politiet, er tilståelsen en omstendighet som skal tas i betraktning ved straffutmålingen, jf. straffeloven § 59 annet ledd. Lagmannsretten har videre lagt til grunn at hun sto i et avhengighetsforhold til samboeren.”

” Selv om domfelte nok befinner seg i en sårbar situasjon, er det i denne saken ikke tale om rehabiliteringshensyn. Det er heller ikke til stede andre forhold som med vekt kan tale for samfunnsstraff”

I en Høyesterettsdom¹¹⁸ avsagt 2005 ble gjerningsmannen idømt samfunnsstraff. I vurderingen tok retten hensyn til:

---

¹¹⁶ Rt-2005-406

¹¹⁷ Rt-2005-478

¹¹⁸ Rt-2005-1070

” A har avgitt en uforbeholden tilståelse. Riktignok ble han pågrepet mens han hadde narkotikaen med seg. Men det har lettet etterforskningen og iretteføringen at han ikke har forsøkt å redusere sin rolle. Saken har dessuten tatt to år og ni måneder. Selv om saksbehandlingstiden ikke er spesielt lang, er den lengre enn den burde ha vært. Etter en samlet vurdering mener jeg at det foreligger slike ekstraordinære personlige forhold at samfunnsstraff bør idømmes ”

I grovere narkotikasaker har altså Høyesterett oppstilt et krav om at det må foreligge andre omstendigheter i tillegg til en uforbeholden tilståelse for at man skal kunne idømmes samfunnsstraff istedenfor fengsel. Slike forhold kan for eksempel være sterke rehabiliteringshensyn, at det har gått svært lang tid mellom pågrepelsen og frem til rettsaken¹¹⁹, eller andre spesielle forhold. Spørsmålet om idømmelse av samfunnsstraff istedenfor fengsel i narkotika saker har vært oppe til behandling i Høyesterett mange ganger. Dette kommer nok av at det er mange unge lovbrøyttere innefor dette saksområdet. Samfunnsstraff er ofte brukt som straff i tilfeller der lovbrøytteren er ung. Foreligger det i tillegg en uforbeholden tilståelse som kan være med på å begrunne samfunnsstraff som reaksjonsform fremfor fengsel vil spørsmålet bli satt på spissen. Man er likevel tilbakeholdne med å idømme samfunnsstraff for grovere narkotikaforbrytelser. Særlig der allmennpreventive hensyn tilsier at det bør idømmes ubetinget fengsel.

11.3 Særskilt om straffutmålingen i narkotikasaker med uforbeholden tilståelse

Jeg skal nå gå litt nærmere inn på straffutmålingen i narkotika saker. Som sagt følger straffutmålingen i narkotikasaker nesten skjematisk etter type stoff og mengde. Det burde derfor i slike saker være enklere for dommerne å si noe om hvilken straff som ville vært et naturlig utgangspunkt dersom det ikke hadde foreligget en uforbeholden tilståelse. Etter å ha gjennomgått en rekke narkotikadommer, er min oppfatning likevel at retten ikke er flinkere til å synliggjøre rabattens størrelse her enn for andre saksområder. Jeg skal likevel gjennomgå noen avgjørelser som illustrerer hvor stor tilståelsesrabatt retten gir i narkotikasaker.

I en dom¹²⁰ avsagt av Oslo tingrett 2006 uttalte retten:

---

¹¹⁹ Rt-2005-343

¹²⁰ TOSLO-2006-133060

” Etter rettens skjønn er utgangspunktet i dette tilfellet en betinget fengselsstraff på 14 dager med en prøvetid på to år, samt en bot på kr 5.000,- ”

”Uten tilståelsen ville utgangspunktet vært betinget fengsel i 18 dager samt bot som nevnt.”

” Sett hen til at tiltalte er uformuende og ikke har lovlig inntekt utover det han måtte motta i « lommepenger » på asylmottaket, mener imidlertid tingretten at det ikke vil være riktig å idømme en bøtestraff. Siden det ikke idømmes bøtestraff, har tingretten funnet det riktig å gå noe opp på den betingete fengselsstraffen i forhold til utgangspunktet på 14 dager. Tingretten fastsetter etter dette straffen passende til fengsel i 18 dager, som gjøres betinget med en prøvetid på to år. ”

Her mener retten utgangspunktet bør være 18 dagers betinget fengsel, og at passende straff tatt tilståelsen i betraktning bør være 14 dager. Det vil si en tilståelsesrabatt på 22 %. I dette tilfellet idømmes det likevel 18 dager betinget fengsel idet den siktede ikke har forutsetning til å betale boten.

I en dom¹²¹ avsagt av Oslo tingrett i 2006 uttaler retten:

” Hadde saken blitt pådømt samtidig med domfellelsen av kjøper, og uten tiltaltes uforbeholdne tilståelse, mener retten en passende straff hadde vært fengsel i 2 år. Som følge av tiltaltes uforbeholdne tilståelse mener retten tiltalte bør få en strafferabatt på 6 måneders fengsel, jf straffeloven § 59 annet ledd. Tiltalte dømmes på denne bakgrunn til fengsel i 1 år og 6 måneder.. ”

Her fikk den domfelte en tilståelsesrabatt på 6 mnd noe som tilsvarer 25 %.

Enda et eksempel fra Oslo tingrett har vi i dom¹²² avsagt i 2006:

” Aktor har nedlagt påstand om 3 års fengsel, som er overensstemmende med minstestrafen. Retten anser straffens lengde passende for den befatning A hadde med

---

¹²¹ TOSLO-2006-122420

¹²² TOSLO-2006-13275

amfetaminpartiet når hensyn er tatt til tilståelsen. Uten tilståelsen ville straffen trolig blitt i alle fall 4 års fengsel. Retten er likevel kommet til at betydningen av A tilståelse mest hensiktsmessig kan tas i betraktning ved å utsette fullbyrdelsen for en del av straffen med en prøvetid på 2 år og at den samlede fengselsstraff samtidig settes noe lenger enn aktors påstand”

Her gikk retten ut i fra et utgangspunkt på 4 år. Videre mente de at passende straff i denne saken ville vært 3 år. Det ville tilsvart en reduksjon på 25 %. Retten valgte likevel å dømme den siktede til 4 års fengsel, hvorav 2 år ble gjort betinget.

Et siste eksempel fra Oslo tingrett har vi i en dom¹²³ avsagt i 2005. Saken gjaldt oppbevaring av 5 kg hasj. Under fastsettelsen av hvor utgangspunktet for straffutmålingen ville ligge, henviste retten til to andre avgjørelser¹²⁴ som også gjaldt oppbevaring av 5 kg hasj. Her fikk de domfelte henholdsvis 2 år og 4 mnd og 2 år og 10 mnd fengsel.

”Retten finner at straffen bør fastsettes til fengsel i 1 år og 4 måneder.

Det er da i formildende retning lagt vekt på tiltaltes uforbeholdne tilståelse, jf. straffeloven § 59 annet ledd, og at han etter det opplyste fra første stund har vært samarbeidsvillig overfor politiet når det gjelder egen rolle i straffesaken. Han har imidlertid av frykt for represalier ikke vært villig til å gi opplysninger om bakmennene. I formildende retning legges det videre vekt på tiltaltes rehabiliteringssituasjon.”

Fengsel i 1 år og 4 mnd er henholdsvis en reduksjon på 43 % og 53 % sett i forhold til de to andre avgjørelsene retten henviste til. I denne saken ble det i tillegg lagt vekt på den siktedes rehabiliteringssituasjon. Det er derfor ikke mulig å si noe nærmere om hvor stor del av reduksjonen som skyldes tilståelsen.

I en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2006 bemerker retten:

---

¹²³ TOSLO-2005-159245

¹²⁴ LB-2001-1062, LG-2003-806

”I formildende retning legges vekt på at han ved pågripelsen i 2005 tilsto og bidro til oppklaring av saken, herunder at han allerede hadde solgt 50 gram, jf straffeloven § 59. Dette tilsier en straffereduksjon på om lag 30 %.”

” Lagmannsretten setter etter dette straffen til ubetinget fengsel i 9 måneder”

Her angis størrelsen på tilståelsesrabatten konkret i dommen.

Et siste eksempel har vi i en dom¹²⁵ avsagt av Høyesterett 2007:

” På denne bakgrunn mener jeg at straffenivået i denne saken må settes minst ett år lavere enn det utgangspunktet lagmannsretten tok - altså til maksimalt fengsel i tre år og tre måneder. Fra dette utgangspunktet må det gjøres en viss reduksjon under henvisning til As tilståelser, jf. straffeloven § 59 andre ledd.”

” Jeg er etter dette kommet til at straffen bør settes til fengsel i to år og ti måneder.”

Utgangspunktet på 3 år og 3 mnd og dommen på 2 år og 10 mnd betyr en tilståelsesrabatt på 13 %

Til tross for at tingrettens rettspraksis har begrenset vekt tjener den godt som eksempel på hvordan retten utmåler straff i narkotikasaker. Tingrettene avsier svært mange dommer i narkotikasaker. Narkotikasaker må regnes som ”hverdagskriminalitet”. Slik kriminalitet er akkurat siktemålet for strl. § 59 annet ledd. Derfor er også tingrettens praksis interessant for min fremstilling.

Som vi ser ligger størrelsen på tilståelsesrabatten i mine eksempler på mellom 13 og 50 %. I de fleste tilfeller ligger rabatten på en 25-30 %. Dette er helt i tråd med forutsetningene i forarbeidene.¹²⁶ Der ble det antydnet et slags normalnivå på 30 %, selv om man ikke ville fastsette et generelt utgangspunkt for rabattens størrelse. Videre kommer det frem av forarbeidene at det er tvilsomt om tilståelsesrabatten bør bli så stor som 50 %. Selv om

---

¹²⁵ HR-2007-00420-A

¹²⁶ Se nærmere om forarbeidene i fremstillingen over.

avgjørelsene jeg har trukket frem her er for få til at man kan trekke noen generelle konklusjoner, tyder det på at tilståelsesrabatten i narkotikasaker ligge i området rundt 30 %.

11.4 Sedelighetssaker

Et annet område det er mange eksempler på at tilståelser blir belønnet med tilståelsesrabatt er sedelighetssaker. Det er særlig med hensyn til offeret og at det ofte er vanskelig å bevise sedelighetslovbrudd, at uforbeholdne tilståelser ofte belønnes med tilståelsesrabatt i disse sakene.

I en dom fra Høyesterett¹²⁷ avsagt 2004 legger retten vekt på hensynet til offeret når de skal vurdere betydningen av den uforbeholdne tilståelsen:

” Videre må det i formildende retning tillegges vekt at domfelte har avgitt en uforbeholden tilståelse, jf. straffeloven § 59 annet ledd. I saker om seksuallovbrudd har dette betydning fordi det fritar fornærmede fra frykten for ikke å bli trodd. På denne bakgrunn er det etter min mening grunnlag for å gjøre en del av minimumsstraffen betinget ”

I en annen dom avsagt i 2005 av Høyesterett¹²⁸ uttalte førstvoterende:

” De straffbare handlingene sett under ett kvalifiserer etter min mening i utgangspunktet til en straff av fengsel rundt to år. Det foreligger imidlertid formildende omstendigheter som gjør at straffen må settes vesentlig lavere. ”

” Jeg nevner først at A på et tidlig tidspunkt under etterforskningen avga en uforbeholden tilståelse for så vidt gjelder de seksuelle overgrepene mot niesen. Særlig ved sedelighetsforbrytelser har det stor betydning at overgriperen erkjenner skyld, slik at fornærmede slipper ekstra belastning under etterforskning og domstolsbehandling. Med hensyn til barnepornografi omfatter forklaringen straffbare forhold som ellers ikke fullt ut ville ha blitt avdekket. As uforbeholdne tilståelse gir etter min mening grunnlag for en reduksjon i fengselsstraffen med seks måneder. ”

---

¹²⁷ Rt-2004-755

¹²⁸ Rt-2005-544

En tilståelsesrabatt på 6 mnd ut i fra et utgangspunkt på 2 år tilsier en reduksjon på 25 %. Ytterligere reduksjon pga lang saksbehandlingstid førte til en straff på 1 år og 3 mnd.

Enda et eksempel har vi en Høyesterettskjennelse¹²⁹ fra 2005. Her legges det vekt på at en lettere straffeforfølging har redusert belastningen for den fornærmede:

” Derimot mener jeg at As tilståelse bør gi en viss uttelling i form av mildere straff. Riktignok tilsto han først etter å ha blitt konfrontert med tekstmeldinger som han hadde sendt til B med beskrivelse av de seksuelle handlinger. Men tilståelsen, som kom kort tid etter anmeldelsen, har likevel lettet strafforfølgingen og redusert belastningen for den fornærmede. Etter mitt syn bør derfor 6 måneder av straffen gjøres betinget med en prøvetid på 2 år, jf. straffeloven § 52 andre ledd. ”

De kan se ut som om Høyesterett vektlegger den uforbeholdne tilståelsen tyngre i saker der det er vanskelig å fremskaffe bevis for at det har skjedd en forbrytelse. Dette vil være tilfellet i svært mange voldtektssaker og i saker om seksuelle overgrep mot mindreårige.

I en dom fra Høyesterett¹³⁰ trekkes en vanskelig bevissituasjon frem som et argument for å tillegge den uforbeholdne tilståelsen vekt ved straffutmålingen:

”Dertil må det tas hensyn til at A avga en uforbeholden tilståelse i et saksforhold der bevisbedømmelsen ellers kunne ha voldt problemer, jf. straffeloven § 59 annet ledd. ”

Forbrytelsen besto i at en mann hadde gjennomført et vaginalt samleie med en sovende kvinne. Kvinnen ble ikke påført fysiske skader, og anmeldte forholdet først etter at mannen hadde innrømmet overgrepet overfor henne. I en slik situasjon ville det vært svært vanskelig om ikke umulig å bevise at samleiet fant sted uten at kvinnen var med på det. Tilståelsen gjorde at gjerningsmannen kunne dømmes for forholdet.

---

¹²⁹ Rt-2005-559

¹³⁰ Rt-2005-663

I en Høyesterettsdom¹³¹ avsagt 2005 som omhandlet seksuelle overgrep utført av en 37 år gammel mann mot to 10 år gamle gutter han var støttekontakt for, legges det stor vekt på den uforbeholdne tilståelsen ved straffutmålingen.

”Etter mitt syn var handlingen A foretok da han meldte fra om de straffbare forhold, uten annen foranledning enn sin egen dårlige samvittighet, og vel vitende om konsekvensene for seg selv, så ekstraordinær at det bør gis en ytterligere strafferabatt. Jeg legger særlig vekt på at seksuelle overgrep mot barn er svært vanskelige å oppdage, og at de kan pågå over lang tid med store skadevirkninger for ofrene.”

Retten legger vekt på at slike overgrep ofte er vanskelige å oppdage. Slike overgrep vil i mange tilfeller også være vanskelig å bevise. At tilståelser tillegges betydelig vekt i slike saker, er med på å oppfordre andre lovbreakere til å tilstå sine forbrytelser.

Når det kommer til straffutmålingen uttaler retten:

” Det straffenivå lagmannsretten tok utgangspunkt i - fengsel i tre år og tre måneder - er etter mitt syn passende.”

”Lagmannsretten mente at riktig straffereduksjon på grunn av tilståelsen ville ligge på ca. 30 prosent av hva som ellers ville vært idømt, og utmålte derfor en straff på to år og tre måneder. Når jeg er kommet til at det bør gis en ytterligere reduksjon, er det fordi saken, som også lagmannsretten har pekt på, går ut over rammen av en ren tilståelsessak”

Den tiltalte ble dømt til 2 år og 3 mnd, hvorav 6 mnd ble gjort betinget. Det tilsvarer en reduksjon på 31 %. Dersom vi bare regner med ubetinget fengsel, blir reduksjonen enda større

Et annet eksempel finner vi i dom avsagt i 2006 av Høyesterett¹³²:

---

¹³¹ Rt-2005-1235

¹³² Rt-2006-809

” Tilståelsen kom umiddelbart etter at domfelte ble konfrontert med anmeldelsen, som ellers skjedde tre år etter at den straffbare handlingen var begått. Tilståelsen har vært av vesentlig betydning for sakens oppklaring, og har også gjort saken mindre belastende for fornærmede enn den ellers ville ha blitt. ”

I denne saken som gjaldt seksuell omgang med mindreårig, ser vi at det blir lagt vekt på at tilståelsen har vært viktig for sakens oppklaring.

” Jeg finner at det straffbare forhold - sett i sammenheng med senere års rettspraksis - isolert betraktet kvalifiserer til en fengselsstraff noe mindre enn ett og et halvt år.”

” Det forhold tiltalte nå er dømt for, faller inn i et handlingsmønster som gjentatte ganger har ført til domfellelse eller forelegg. Selv om flere av forholdene i seg selv er bagatellmessige, må de, når han nå igjen domfelles for et alvorlig forhold, samlet sett tillegges ikke ubetydelig vekt. Jeg finner at tillegget i straffen her bør utgjøre om lag 6 måneder.”

” Det skal således gjøres et fradrag ved straffutmålingen. Tilståelsen kom umiddelbart etter at domfelte ble konfrontert med anmeldelsen, som ellers skjedde tre år etter at den straffbare handlingen var begått. Tilståelsen har vært av vesentlig betydning for sakens oppklaring, og har også gjort saken mindre belastende for fornærmede enn den ellers ville ha blitt. Etter dette finner jeg at straffen passende kan settes til 1 år og 5 måneder”

Her regner altså retten seg frem til et passende utgangspunkt på ca 2 år, før de setter straffen til 1 år og 5 mnd. Det tilsvarer en reduksjon på ca 29 %.

Som vi ser av eksemplene over ser det ut til at tilståelsesrabatten ligger på ca 20-30 %, i de tilfellene Høyesterett uttaler seg om dette, også i sedelighetssaker.

11.5 Oppsummering

Det foreligger mange Høyesterettsavgjørelser der det er gitt tilståelsesrabatt for uforbeholdne tilståelser i narkotikasaker og sedelighetssaker. Noe av grunnen til dette er selvfølgelig at det finnes et meget stort antall narkotikasaker generelt. Videre er det en sakstype der tilståelsesrabatten blir forholdsvis tydelig, ettersom straffutmålingen følger

nesten skjematisk etter mengde og type stoff. I tillegg vil det, i mindre alvorlige narkotikasaker begått av unge lovbyrtere, være veldig aktuelt å idømme samfunnsstraff dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse. Dette kan føre til at mange unge velger å tilstå istedenfor å risikere en dom på ubetinget fengsel. Videre har vi sett at tilståelser i narkotikasaker ikke tillegges stor vekt i de tilfeller tilståelsen bare dekker det politiet allerede har sterke beviser for. Derimot får man godt betalt for tilståelser som omfatter med enn det politiet har mistanke om. I mer alvorlige narkotikasaker kreves det flere forhold i tillegg til en uforbeholden tilståelse for at man idømmer samfunnsstraff, som for eksempel at den domfelte befinner seg i en rehabiliteringssituasjon.

I sedelighetssaker er det først og fremst hensynet til offeret og den vanskelige bevissituasjonen som gjør at det er ønskelig med et økt antall tilståelser i slike saker. Belastningen offeret kan få ved at det stilles spørsmål ved deres troverdighet kan bli mindre dersom gjerningsmannen tilstår. I tillegg kommer den lettelsen det er at gjerningsmannen tilstår å ha begått en forbrytelse, en anerkjennelse av å ha begått et lovbrudd. I sedelighetssaker kan bevissituasjonen være meget vanskelig. Ofte blir det ord mot ord i disse sakene, noe som kan føre til at skyldige gjerningsmenn går fri på grunn av bevisets stilling.

Lovgiver valgte å ikke vedta noen ”normalrabatt” i lovteksten, men overlot den konkrete utmålingen av tilståelsesrabatten til domstolene. Dette fører til at ordningen om tilståelsesrabatt kan tilpasses de ulike sakstypene, og også hvert enkelt tilfelle. Det ser likevel ut som om domstolene når det kommer til sedelighetssaker og narkotikasaker utmåler tilståelsesrabatter, i tråd med forarbeidene, på rundt 20-40 %.

12 ”NOKAS- saken”

12.1 Innledning

14 februar 2007 ble det avsagt dom i en av norgeshistoriens mest omtalte saker. Saken dreiet seg om et ran utført mot NOKAS tellesentral i Stavanger sentrum 5. april 2004. Ranslaget bestående av 11 personer fikk med seg i alt 57 millioner kroner, og en politimann ble skutt og drept under aksjonen. I alt 13 personer ble tiltalt for ranet.

I tillegg til å være kanskje tidenes mest omtalte sak i Norge, reiser dommen interessante problemstillinger rundt spørsmålet om tilståelsesrabatt og strl. § 59 annet ledd. På grunn av at saken er så aktuell, og at den er av interesse for utviklingen av rettspraksis når det kommer til spørsmålet om tilståelsesrabatt, finner jeg det naturlig å skrive et eget kapittel om ”NOKAS- dommen”.

Under skal jeg først helt kort gjengi noen av hovedpunktene fra dommen avsagt av Stavanger tingrett. Deretter skal jeg foreta en litt grundigere analyse av dommen avsagt av Gulathing lagmannsrett, når det kommer til spørsmålene som reises angående tilståelsesrabatt. Til slutt skal jeg si noe om hvilken betydning NOKAS- saken kan få for den videre utviklingen av rettstilstanden på området. Jeg gjengir ikke detaljer og faktum fra dommene utover det som er nødvendig for analysen. Skulle man likevel være interessert i en fullstendig oversikt over dommene, er disse publisert i henholdsvis TSTVG-2004-100223 og LG-2006-64391.

På grunn av den enorme mediedekningen denne saken har fått, og det faktum at alle de domfelte er godt kjent gjennom media både med fullt navn og bilde, har jeg valgt å ikke holde de domfeltes identitet skjult i analysen.

12.2 Dom i første instans¹³³

I forbindelse med Stavanger tingretts dom tok retten bare opp spørsmålet om tilståelsesrabatt for uforbeholden tilståelse når det gjaldt Johnny Thendrup og Thomas Oscar Ingebrigtsen.

Johnny Thendrup forklarte seg om deler av hendelsesforløpet og bidro således til å kaste lys over saken.

Stavanger tingrett kom likevel ikke til at Johnny Thendrups forklaringer var av en slik art at den kan karakteriseres som en uforbeholden tilståelse, som kreves etter § 59 annet ledd.

Retten påpekte:

”Det spesielle ved tiltalte J er at han i en viss utstrekning har lagt kortene på bordet og har erkjent sin egen deltakelse. Han har således i en viss utstrekning medvirket til opplysning og oppklaring av saken”

” Selv om J etter rettens syn ikke har avgitt en uforbeholden tilståelse i egentlig forstand, finner retten likevel at hans forklaring må få betydning ved straffeutmålingen. Retten finner at J åpenbart ikke forteller den hele og fulle sannhet omkring hvorledes han selv ble rekruttert, om « pizza-turen » til Sandnes, om sin kontakt med A og andre personer under planleggingsfasen. Mange viktige detaljer er utelatt i forbindelse med ranskolonnens tur til Stavanger lørdag 3. og natt til søndag 4. april 2004, om den siste planlegging i --- og om den nærmere gjennomføring av selve ranet.”

” Retten finner at tiltalte ikke bare skjuler andre, men tilbakeholder opplysninger og forklarer seg direkte feil i forhold til flere av disse. For så vidt gjelder hans opptreden på Domkirkeplassen, finner retten at han har bagatellisert og uskyldiggjort denne”

Det er etter dette klart at retten ikke la § 59 annet ledd til grunn ved straffutmålingen til Johnny Thendrup. Det ble ikke ansett å foreligge en slik uforbeholden tilståelse som bestemmelsen krever. Det ble likevel lagt vekt på Johnny Thendrups forklaringer, i og med at disse hadde vært med på å belyse hendelsesforløpet i ranet. At disse forklaringene kan

---

¹³³ TSTVG-2004-100223

tillegges vekt i formildende retning følger av rettspraksis, og er også forutsatt i forarbeidene til § 59 annet ledd.

Når det kom til Thomas Oscar Ingebrigtsen ble det understreket at:

”Retten har ved straffutmålingen hensyntatt at L i en viss utstrekning også har bidratt til å opplyse saken og lette etterforskningen. Han har ved to anledninger blant annet identifisert B som en av de besøkende i ---gate, både i forbindelse med våpen- og utstyrshåndtering. Under henvisning til drøftelsen av straffelovens § 59 ovenfor under tiltalte J, finner retten at påstanden fra påtalemyndigheten på en straff av fengsel i 6 år er for streng. En samlet rett er kommet til at straffen etter dette passende kan settes til fengsel i 4 år.”

Også her kom retten til at forklaringene kunne tillegges vekt i formildende retning ved straffutmålingen. På samme måte som for Johnny Thendrup er det ikke en uforbeholden tilståelse om egne forhold som belønnes med lavere straff. Særlig opplysninger om andre som har bidratt i forberedelsene og under selve ranet blir belønnet med en form for ”tilståelsesrabatt”. Som sagt kan ikke ”tilståelsesrabatt” for opplysninger om andre personer hjemles i § 59 annet ledd, men i rettspraksis (se over i kapittel 3 om tilståelsesrabatt).

Ingen av de andre tiltalte kom med tilståelser, eller bidro med forklaringer av avgjørende karakter for straffutmålingen. Straffenivået var i følge forsvarerne på et generelt høyt nivå i forhold til rettspraksis i tidligere ransdommer. Påtalemyndigheten mente på sin side at straffenivået måtte være høyt, og at det ikke fantes rettspraksis fra tidligere saker av samme grove karakter som NOKAS- ranet. Tingretten mente på sin side at straffenivået måtte være høyt:

” Det er imidlertid flere skjerpende elementer ved NOKAS- ranet som tilsier et straffenivå som ligger betydelig over det som fremgår av foreliggende rettspraksis. ”

” Etter en samlet vurdering finner retten at en straff av ca. 15 års fengsel utgjør det nivå som retten må ta som utgangspunkt når straffereaksjonen for den enkelte skal fastsettes.”

Både skyldspørsmål og straffutmåling ble anket inn for Gulating lagmannsrett av nesten samtlige av de domfelte.

I avgjørelsen fra Stavanger tingrett kommer det frem at David Alexander Toska erkjente seg skyldig i henhold til tiltalen. Han erkjente sin egen rolle i ranet, men var tilbakeholden med å bekrefte opplysninger som plasserte de andre tiltalte på ransplassen. Selv om David Alexander Toska tilsto sitt eget forhold, og på den måte har bekreftet påtalemyndighetenes påstander på en lang rekke punkter, har ikke tingretten uttalt seg om tilståelsens betydning for straffutmålingen. Det nærmeste vi kommer til en vurdering av betydningen av David Alexander Toskas tilståelse er:

” Også i retten forholder han seg i betydelig utstrekning til den kriminelle kodeks, idet han ikke angir noen av deltakerne, ei heller opplyser om det blant de tiltalte skulle være noen uskyldige personer. Han utviser lojalitet mot de kriminelle og ikke mot samfunnet, og viser ikke retten at han egentlig har lagt bak seg sin kriminelle aktivitet. Han medvirker på ingen måte til å bringe utbyttet til rette og kan i verste fall se hen til en sorgløs tilværelse etter soning om han har reinvestert utbyttet ”

Dette kan tyde på at tilståelsen ikke tillegges særlig vekt fordi han ikke har bidratt nok til oppleringen av saken.

I Stavanger tingrett var det altså bare David Alexander Toska som erkjente straffeskyld i henhold til tiltalen, men som vi skal se endret det bilde seg noe frem til og under behandlingen i Gulating lagmannsrett.

12.3 Dom i andre instans¹³⁴

Etter tingrettens behandling av saken har flere av de tiltalte erkjent sin egen deltakelse i ranet. Det er bare Thomas Oscar Ingebrigtsen som har avgitt full skylderkjennelse for hele tiltalen mot ham, de andre har bare tilstått deler av tiltalen mot dem. Under skal vi se på

---

¹³⁴ LG-2006-64391

lagmannsretten vurdering av betydningen av de tiltaltes tilståelser når det kommer til straffutmålingen.

David Alexander Toska:

Toska har erkjent straffeskyld for grovt ran med døden til følge. Han tilsto å ha deltatt i ranet allerede under tingrettens behandling av saken. Toska uttalte seg kun om sin egen rolle i ranet. Lagmannsretten uttaler seg ikke nærmere om tilståelsens betydning for straffutmålingen. Lagmannsretten satt til tross for dette ned straffen fra 19 til 15 års fengsel.

Dom i tingretten: Fengsel i 19 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 15 år.

Kjell Alrich Schumann:

Først ved Gulating lagmannsrett erkjente Schumann medvirkning til grovt ran, og at det var han som skjøt og drepte politiførstebetjent Klungland. Retten uttaler:

” Både på grunn av tidspunktet for erkjennelsen, men like viktig at den først fremkommer etter at andre medtiltalte har utpekt ham som skytteren, og den rent bevismessige situasjon, får denne tilståelsen mindre vekt i straffutmålingssammenheng. Hans forklaring går i hovedsak ikke lenger enn til å berette om eget forhold og gir lite ut over det. Derimot kan, særlig erkjennelsen av å ha skutt politiførstebetjent Klungland, indikere en vilje til å gjøre opp for seg, bryte med fortiden og komme seg videre i livet.”

Schumanns tilståelse får altså begrenset vekt ved straffutmålingen fordi den først kommer ved behandlingen i lagmannsretten. Rettens vurdering er helt i tråd med gjeldende rett. En tilståelse som blir fremlagt så sent i prosessen, vil ikke føre til prosessøkonomiske besparelser eller lette etterforskningen for politiet. Likevel vil erkjennelsen av å ha skutt og drept politiførstebetjent Klungland være viktig av hensyn til de pårørende. Rundt akkurat dette spørsmålet var det en del usikkerhet under tingrettens behandling av saken, og det var nok av stor betydning for de etterlatte at man fikk klarhet i hvem som var skytteren. Når

heller ikke hensynet til de pårørende vektlegges særlig tungt i dette tilfellet, kommer det av den bevismessige situasjonen. Schumann var, når han forklarte seg i retten, allerede utpekt som drapsmannen av to av de medtiltalte.

Dom i tingretten: Forvaring i 16 år med en minstetid på 10 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 13 år.

Erling Mathias Havnå:

Havnå erkjente deltakelse i selve ranet først etter tingrettens behandling av saken.

Retten la vekt på at:

”erkjennelsen, med ett unntak, går lite ut over egne forhold hvor den bevismessige situasjonen gjør at det får liten betydning. Han har, etter at Andersen gav forklaring om hvem som skjøt og drepte Klungland, støttet Andersens forklaring på dette punkt. Dette får en viss betydning.”

Også han tilsto sent i prosessen, slik at hensynet til prosessøkonomiske besparelser gjorde at tilståelsen ikke veide særlig tungt. Hensynet til offeret trakk derimot i retning av å tillegge tilståelsen er viss betydning, ettersom Havnå støttet Andersen sin forklaring om hvem som skjøt Klungland. Dette kan ha vært med på å føre til Schumanns tilståelse. Forklaringer om andres forhold kan ikke belønnes med tilståelsesrabatt etter Strl. § 59 annet ledd. Det er likevel slik at de hensynene som ligger til grunn for § 59 annet ledd også i stor grad vil gjøre seg gjeldende når det kommer til forklaringer om andres forhold. Hensynet til pårørendes ønske om klarhet i hva som har skjedd gjør at forklaringen er et moment som trekker i formildende retning ved straffutmålingen også når den dreier seg om andres forhold.

Dom i tingretten: Fengsel i 17 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 14 år.

Metkel Betew:

Metkel Betew erkjente ikke straffeskyld, så hans dom inneholder ikke opplysninger av interesse for min analyse.

Dom i tingretten: Forvaring i 16 år med en minstetid på 10 år.

Dom i lagmannsretten: Forvaring i 12 år med en mistetid på 8 år.

Ridvan Halimi:

Halimi hevdet i tingretten at han hadde alibi i saken. I lagmannsretten har Halimi tilstått medvirkning til grovt ran. Førstvoterende påpeker:

”Halimis tilståelse kom først etter tingrettsbehandlingen, hvor han for øvrig hevdet å ha alibi i saken. Betydningen av tilståelsen for lagmannsretten må vurderes i lys av dette. Tilståelsen må også sees i sammenheng med det øvrige bevisbildet, særlig de tekniske bevis, som alene ville vært fellende. Halimi sin tilståelse for lagmannsretten, som kun dekker medvirkning til grovt ran, er i hovedsak begrenset til egen rolle i ranet, men har hatt en verdi i seg selv i det den har vært med på å belyse hele ransoperasjonen.”

Her ser vi nok et eksempel på at en tilståelse fremlagt sent i prosessen tillegges liten eller ingen vekt i formildende retning. Det samme gjelder dersom det foreligger sterke og fellende bevis mot den mistenkte. Dette fører til at tilståelsen tillegges liten vekt når det kommer til straffutmålingen for Halimi. Hans forklaringer har heller ikke i vesentlig grad vært med på å belyse ransforløpet ut over det som gjaldt hans egen rolle. Derfor veide Halimis forklaring heller ikke særlig tungt som formildende omstendighet etter ulovfestede straffutmålingsprinsipper.

Dom i tingretten: Forvaring på 16 år med minstetid på ti år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 11 år.

Ikmet Kodzadziku:

Ikmet Kodzadziku erkjente ikke straffeskyld, og hans dom er således ikke interessant for min analyse.

Dom i tingretten: Fengsel i 15 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 11 år.

Lars Erik Andersen:

Andersen har tilstått sin egen rolle i ranet for lagmannsretten. På grunn av at tilståelsen først kom under behandlingen i lagmannsretten, og på grunn av den sterke bevissituasjonen mot Andersen får tilståelsen mindre vekt ved straffutmålingen. Andersens forklaring blir til tross for dette vektlagt ved straffutmålingen. Dette kommer av at Andersen var den første av de mistenkte som navngav Schumann som Klunglands drapsmann. Retten uttaler:

” Andersen har bekreftet det som tingretten et stykke på vei antyder i sin dom, at det var Schumann som avfyrte skuddet som drepte politiførstebetjent Klungland. Dette, sammen med at Erling Havnå senere bekreftet Andersens forklaring på dette punkt, trolig også sammen med andre forhold, har fått Schumann til å tilstå medvirkning til ranet og at det var han som skjøt Klungland.”

” For både de etterlatte, kollegaer og politiet generelt, men også rent samfunnsmessig, har det i denne saken hatt stor betydning å få klarlagt både hendelsesforløpet og hvem som skjøt og drepte Klungland. På den annen side er det situasjonen i de fleste saker hvor noen er blitt drept. En slik tilståelse vil alltid være av betydning, og etter rettspraksis inngå som et viktig moment ved straffutmålingen”

Andersens tilståelse får altså vekt i formildende retning ved straffutmålingen i henhold til rettspraksis. Igjen er det viktig å påpeke at det bare er uforbeholdne tilståelser om egne forhold som skal tas i betraktning etter § 59 annet ledd. Når Andersen her får godt betalt for sine forklaringer om Schumann er det i henhold til ulovfestede straffutmålingsregler som har utviklet seg gjennom rettspraksis.

At det først og fremst er Andersens forklaringer om Schumann som belønnes med lavere straff uttrykker førstvoterende helt klart:

”Andersens erkjennelse for lagmannsretten av eget forhold får som nevnt noe, men mindre vekt. Det er først og fremst opplysningen om hvem som skjøt Klungland, som betinger en relativt kraftig reduksjon i straffen. I tillegg kommer hva han har forklart ellers. Lagmannsretten har og lagt noe vekt på at hans forklaring har medført vansker under varetektsoppholdet.”

Som vi ser blir også de vanskelige soningsforholdene i etterkant av hans forklaring også tillagt vekt. Dette kan synes noe merkelig, ettersom det i forarbeidene til § 59 annet ledd, nettopp ble brukt som argument mot å innta forklaringer om andres forhold i bestemmelsen, at dette kunne føre til en økt fare for hevnaksjoner og belastninger for den som velger å forklare seg.

Dom i tingretten: Fengsel i 15 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 8 år

Alf Henrik Christensen:

Alf Henrik Christensen erkjente ikke straffeskyld, og hans dom er således ikke interessant for min analyse.

Dom i tingretten: Fengsel i 13 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 8 år.

Dan Pettersen:

Pettersen har også tilstått medvirkning til grovt ran i lagmannsretten. Han har hele tiden forsøkt å tone sin medvirkning ned. Han tilståelse bidro ikke til ny opplysninger i saken i særlig grad. Tilståelsen ble tillagt liten vekt ved straffutmålingen.

Dom i tingretten: Fengsel i 15 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 8 år.

Johnny Thendrup:

Thendrup har også tilstått medvirkning til grovt ran i lagmannsretten. Om hans situasjon uttaler førstvoterende følgende:

” Bevisituasjonen i forhold til Johnny Thendrup var åpenbar meget sterk. Hans DNA ble funnet i blodspor i Nedre Dalgate 41. Man var videre klar over at en av ranerne var truffet i hofteregionen eller bena, og dette siste kunne nærmere konstateres etter pågripelsen. Hans tilståelse får derfor noe mindre vekt, og den dekker uansett kun medvirkning til grovt ran og ikke dødsfølgen eller straffeloven § 60a”

Det forelå meget sterke beviser mot Johnny Thendrup. En tilståelse fremlagt sent i prosessen etter at fellende bevis er presentert for deg under behandlingen i tingretten, vil nødvendigvis måtte få begrenset vekt ved straffutmålingen. I tillegg til dette dekket tilståelsen bare deler av tiltalen mot ham, han erkjente seg ikke skyldig i dødsfølgen, eller at ranet ble utført som et ledd i organisert kriminalitet.

Dom i tingretten: Fengsel i 13 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 11 år.

Thomas Thendrup:

Tomas Thendrup erkjente ikke straffeskyld i lagmannsretten. Han ble videre frifunnet av juryen, men avgjørelsen ble tilsidesatt av fagdommerne da de enstemmig mente at han uten tvil var skyldig i henhold til tiltalen.

Dom i tingretten: Forvaring i 16 år med en minstetid på ti år.

Dom i lagmannsretten: Frifunnet av juryen, men avgjørelsen ble tilsidesatt av fagdommerne.

Thomas Oscar Ingebrigtsen:

Ingebrigtsen benektet straffeskyld i tingretten. Etter behandlingen i tingretten erkjente han i politiavhør eget forhold fullt ut. Han ble dermed den eneste som har avgitt full skylderkjennelse for hele tiltalen mot ham.

I tillegg til å komme med en uforbeholden tilståelse om egne forhold har han gjennom sin forklaring bidratt til oppklaring av saken. Dette blir vektlagt av retten:

”I tillegg til sin egen erkjennelse har Ingebrigtsen bidratt med å opplyse og klargjøre en rekke forhold mht ransforberedelsene og hva som skjedde ransdagen. Som aktor uttrykte det, ”Ingebrigtsen har vært med å belyse det indre liv blant ranerne her i Stavanger spesielt”.”

”at Ingebrigtsens forklaringer har fått betydning i og med at den bevismessige side for en rekke av ranerne er påvirket og styrket av dette og det antas at dette har medvirket til flere av tilståelsene for lagmannsretten”

Ingebrigtsen er den eneste av de tiltalte som har erkjent overtredelse av Strl. § 60 a. Førstvoterende påpeker at dette er et moment som vil få betydning ved straffutmålingen:

”Den straffutmålingsmessige verdi av å erkjenne deltagelse i, eller i en aktuell sak kjennskap til, organisert kriminell virksomhet, må få noe større tyngde enn erkjennelse av egne forhold for øvrig, da slik erkjennelse senere lett vil få negativ betydning både ved soning og ellers.”

Her virker det altså som om han får ekstra betalt for sin tilståelse for deltakelse i en organisert kriminell gruppe. Dette kan komme av at det i en slik erkjennelse av deltakelse av en organisert kriminell gruppe, samtidig ligger en forklaring om andres kriminelle forhold. Det lar seg vanskelig gjøre å være en kriminell gruppe alene.

Dom i tingretten: Fengsel i 4 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 3 år.

William Pettersen:

Pettersen har ikke erkjent medvirkning til ranet, men han har for lagmannsretten erkjent etterfølgende bistand. Retten mente at hans forklaringer bar preg av til enhver tid å være tilpasset det opplyste bevisbildet. Hans tilståelse ble tillagt liten eller ingen vekt ved straffutmålingen.

Dom i tingretten: Fengsel i 6 år.

Dom i lagmannsretten: Fengsel i 4 år.

Totalt 9 av de 13 tiltalte tilsto medvirkning til ranet i tingretten eller lagmannsretten. En av de tiltalte, Thomas Thendrup ble frifunnet av lagretten, men fagdommerne satte avgjørelsen til side. 4 av de 12 som ble dømt har anket straffutmålingen videre til Høyesterett.

Som vi ser, fikk samtlige av de domfelte en lavere straff i lagmannsretten enn de gjorde i tingretten. For flere av de tiltalte kan dette begrunnes med at de har kommet med en tilståelse. Også de som ikke har erkjent å ha vært med på ranet har fått lavere straff i lagmannsretten. Dette kan tyde på at lagmannsretten synes straffenivået i tingrettens dom var for høyt. Derfor er det vanskelig å si noe konkret om hvor mye av reduksjonen i straffen som skyldes at de tiltalte har kommet med tilståelse. Det er likevel klart at retten har tatt tilståelsene i betraktning ved straffutmålingen for flere av de domfelte. Dette kommer klart frem av rettens bemerkninger på flere steder (se over).

12.4 Hva betyr dommene?

Først og fremst vil saken når den endelig er avgjort av Høyesterett få betydning for senere saker om grov organisert kriminalitet. Påtalemyndighetenes enorme satsning under etterforskningen, og tøffe straffepåstander bar preg av å være et oppgjør med det organiserte ransmiljøet i Norge. Forsvarene i saken mente de tiltalte ble idømt strenge straffer, sett i forhold til den rettspraksis som foreligger for grove ran. Retten fulgte ikke opp aktors straffepåstand i særlig stor grad, men straffenivået er likevel høyt sett i forhold til tidligere dommer¹³⁵ over ran med døden til følge. Kanskje er dette et varsel om strengere straffer for denne type kriminalitet.

---

¹³⁵ se for eksempel Rt-1985-124

Dommen avsagt av Gulating lagmannsrett vil få vekt ved senere saker. Særlig når det kommer til straffenivå og spørsmålet om ”tilståelsesrabatt” for forklaringer om andres kriminelle forhold. Ettersom fire av de domfelte har anket straffutmålingen til Høyesterett, må man vente på den avgjørelsen før man kan si noe sikkert om hvilken vekt lagmannsrettens avgjørelse vil få som rettspraksis. Det som er helt sikkert er at ”NOKAS-dommen” ikke vil bli uten vekt. Gulating lagmannsrett har uttalt seg prinsipielt om spørsmål omkring tilståelsesrabatt. Det er nettopp dette, at retten måtte si noe om akkurat dette spørsmålet som gjør saken så interessant for min analyse.

Gulating lagmannsrett har gitt liten eller ingen tilståelsesrabatt for tilståelser om egne forhold. Dommen tilfører derfor ikke mye nytt for forståelsen av Strl. § 59 annet ledd. Det interessante her er at de tiltalte som har valgt å uttale seg om de medtiltaltes rolle i ranet, har fått meget godt betalt i form av redusert straff. Både sett i forhold til de straffene som ble utmålt i tingretten og i forhold til påtalemyndighetens straffpåstander. De tiltalte har altså fått bedre betalt for forklaringer som lovgiver bevisst valgte å ikke innta i loven når de endret § 59 annet ledd, enn for forklaringer som skal betraktes i henhold til § 59 annet ledd.

Som vi har sett over, er det i Danmark inntatt en regel om at forklaringer om andres forhold kan virke formildende ved straffutmålingen i straffeloven. I Sverige kan også slike forklaringer tillegges vekt i formildende retning med hjemmel i loven. I Norge, hvor denne regelen ikke er inntatt i loven, brukes slike forklaringer i stor utstrekning som formildende argumenter ved straffutmålingen.

Et annet interessant poeng som kan trekkes ut fra dommen avsagt av Gulating lagmannsrett, er at retten ikke skiller mellom spørsmålet om tilståelsesrabatt etter § 59 annet ledd og etter rettspraksis. Ut i fra rettens bemerkninger virker det nesten som forklaringer om andres forhold er med som et moment i vurderingen av hvor tungt den uforbeholdne tilståelsen skal veie ved straffutmålingen, snarere enn et selvstendig straffutmålingsmoment. Velger man å tolke rettens bemerkninger på denne måten, har man faktisk innført forklaringer om andres forhold som moment i § 59 annet ledd. Til tross for at lovgiver uttrykkelig valgte å ikke innta slike forklaringer i loven. Dette fører til at

forklaringer om andres forhold er med på å bestemme den uforbeholdne tilståelsens egenvekt på lik linje med prosessøkonomiske besparelser, hensyn til offeret osv.

Det er likevel mer nærliggende å tolke rettens bemerkninger på en slik måte at det ikke ble gitt tilståelsesrabatt etter § 59 annet ledd.. Legger man dette til grunn, ble tilståelsesrabatten gitt i tråd med hensynene bak § 59 annet ledd i henhold til rettspraksis.

Dommen vil, mye pga den massive publisiteten rundt saken, være en sterk oppfordring for andre mistenkte til å forklare seg om andres kriminelle handlinger. I tillegg til at mange har kjennskap til dommen, er den også veldig tydelig på akkurat dette punktet. Samtlige av de tiltalte som valgte å forklare seg etter tingrettens behandling av saken fikk en betydelig lavere straff i lagmannsretten.

13 Kort om "Plea Bargaining" og grensen mot tilståelsesrabatt

13.1 Innledning

"Plea bargaining" er et uttrykk de fleste forbinder med rettssystemet i USA. Selv om man kan finne igjen liknende ordninger også i Europa, er det i USA denne mekanismen er mest utbredt. USA har et veldig høyt antall tilståelser i sine straffesaker.¹³⁶ Mye av "æren" for det høye antall tilståelser må tillegges systemet med "plea bargaining". Ordningen var lenge konstitusjonelt uavklart, men har i flere Høyesterettsavgjørelser i USA etter 1970 blitt godtatt som en nødvendig og ønskelig del av amerikansk strafferettspleie, og er i dag meget utbredt. I saken *Santobello v. New York*¹³⁷ ble det tatt til orde for at ordningen med "plea bargaining" er ønskelig:

"The disposition of criminal charges by agreement between the prosecutor and the accused, sometimes loosely called 'plea bargaining,' is an essential component of the administration of justice. Properly administered, it is to be encouraged. If every criminal charge were subjected to a full-scale trial, the States and the Federal Government would need to multiply by many times the number of judges and court facilities."

Plea bargaining er kommet for å bli i USA. Innføringen av regelen om tilståelsesrabatt i Norge kan være et skritt i retning av en ordning tilsvarende plea bargaining også i Norge.

13.2 "Plea bargaining" i USA

Det er ikke lett å finne et godt norsk uttrykk som er dekkende for hva "Plea bargaining" innebærer. "Plea" betyr direkte oversatt "appell", "innlegg" eller "påstand", og "bargaining" betyr "forhandling" eller "handel". Dette gir oss en pekepinn på hva som ligger i uttrykket, men det er likevel ikke helt dekkende.. Christie¹³⁸ lanserer begrepet

---

¹³⁶ Jfr. Christie 2000 s. 146.

¹³⁷ Se for eksempel *Santobello v. New York* (404 US 257, 30 L Ed 2d 427, 1971)

¹³⁸ Christie, 1993 s. 137.

”forhandlingstilståelse”. Utrykk som ”strafferettslig forlik” og ”straffeprosessuelt forlik” er også forsøkt anvendt¹³⁹.

Hvordan dette systemet brukes i praksis kan variere noe fra stat til stat. Det grunnleggende er likevel at den tiltalte inngår en avtale med påtalemyndighetene om å tilstå, mot at han blir lovet ulike fordeler under prosessen. Selv om det er variasjoner av slike avtaler i de ulike statene i USA kan man likevel skille ut tre hovedtyper. Fellestrekket med dem alle er at siktede blir lovet mildere straff mot at han tilsår.

Den vanligste formen er såkalt « charge bargaining ». Den går kort ut på at påtalemyndighetene subsumerer handlingen under et mindre strengt straffebud enn de mener det er bevismessig grunnlag for, mot at den tiltalte tilstår dette. Eller at man unnlater å ta ut tiltale mot andre forhold. For eksempel at man tar ut tiltale på forsettelig drap istedenfor overlagt drap.

En annen variasjon er ”Sentence bargaining” som innebærer at siktede tilstår i henhold til siktelsen, men med den forutsetning at påtalemyndigheten kommer med en lav straffepåstand. Denne formen er litt mer usikker for den tiltalte i og med at dommerne akkurat som i Norge formelt ikke er bundet av påtalemyndighetenes straffepåstand. Den siktede er altså ikke garantert lavere straff ved å tilstå.

En tredje form knytter seg til konkurrenstilfellene (« multiple charges »). Siktede kommer med en tilståelse i overensstemmelse med siktelsens punkter, mot at han blir lovet at andre forhold ikke tas med i siktelsen. Dette innebærer altså at man unnlater å straffeforfølge disse forhold.¹⁴⁰

Hensynene som taler for dette systemet er mye av det samme som taler for en ordning med tilståelsesrabatt. Tilstår gjerningsmannen vil det kunne føre til store prosessøkonomiske besparelser, og frigitte ressurser. I det øyeblikket en siktet tilstår sier han samtidig fra seg sin rett til å få saken ført for en jury, og det er heller ikke behov for ytterligere bevisføring

---

¹³⁹ Kjelby, 1996 s. 230

¹⁴⁰ Kjelby, 1996 s. 232-234

om skyldspørsmålet, så prosessen blir mindre omfattende¹⁴¹. Det finnes likevel noen betenkeligheter med ordningen. Ordningen fører til at dommeren i en straffesak dømmer ut i fra den tiltalen påtalemyndigheten og den siktede har blitt enige om, og ikke ut i fra en tiltale tatt ut etter den forbrytelsen som i virkeligheten har funnet sted. Resultatet kan bli at den siktede ikke får den straffen lovgiverne har ment er riktig for den forbrytelsen han har begått. Ordningen fører videre til at forbrytelser, under ellers like forutsetninger, fører til ulik straff. Alt ut i fra hvor gode ”forhandlingskort” henholdsvis påtalemyndigheten og den siktede har i hvert enkelt tilfelle. Det kan også tenkes at ordningen med plea bargaining fører til ulik straff for ressurssterke personer enn andre. De som har råd til de beste advokatene, kan oppnå de beste avtalene. Dette strider mot et grunnleggende prinsipp om likhet for loven.

13.3 Grensen mot tilståelsesrabatt

Det er en grunnleggende forskjell på rettssystemet i Norge og USA når det kommer til punktet om tilståelsesrabatt. I Norge er ikke påtalemyndighetenes avtaler med den mistenkte bindende for domstolene. I USA er det i noen tilfeller mulig for påtalemyndigheten å binde domstolene gjennom avtaler med den mistenkte.

Både i Norge og USA er domstolene bundet av den tiltalebeslutningen påtalemyndigheten velger å ta ut, når det kommer til hvilke forhold de kan pådømme. En avgjørende forskjell er at i USA er det godtatt at påtalemyndigheten ved såkalt ”charge bargaining”, gjør avtaler med den mistenkte om å droppe deler av tiltalen mot at han tilstår de resterende punktene. Eller å subsumere forholdet under en mildere straffelovsbestemmelse. En slik avtale er ikke lovlig i Norge. Dette gjør at påtalemyndighetene i USA indirekte kan binde domstolene til å utmåle en lavere straff enn det totale antall lovbrudd egentlig tilsier. Det samme gjelder for ”multiple charges”.

Ved såkalt ”Sentence bargaining” der påtalemyndighetene bare kommer med en lav straffepåstand uten å endre tiltalen til fordel for siktede vil situasjonen likne på den vi har i Norge. Straffepåstanden er heller ikke i USA bindende for domstolene. Påtalemyndighetene kan komme med en lav straffepåstand og be om at tilståelsen og politisamarbeid skal føre til lavere straff, uten at man har noen garantier for at dette blir

---

¹⁴¹ Kjelby, 1996 s. 233

fulgt opp av domstolene jfr. Strprl. § 38 annet ledd 2 pkt.. Også i Norge har denne metoden blitt benyttet. Både ved tilståelser i egen sak før lovendringen, og i saker der tiltalte kommer med opplysninger om andre. Etter vedtaket av strl. § 59 annet ledd er det som sagt en plikt for domstolene å ta den uforbeholdne tilståelsen i betraktning. Det er likevel ingen garantier for at tilståelsen belønnes med lavere straff.

Når det kommer til regelen om tilståelsesrabatt ved uforbeholdne tilståelser i Norge oppnår man ikke denne rabatten gjennom en avtale med påtalemyndighetene.

I en dom¹⁴² fra Oslo Tingrett fra 2004 kom siktede med en uforbeholden tilståelse, og samtykket i at saken blir avgjort ved tilståelsesdom. Befatningen med Rohypnol tilsa etter rettspraksis en dom på ubetinget fengsel i 5 mnd. Men påtalemyndighetene foreslo at straffen ble satt til fengsel i 90 dager.

” Retten vil for øvrig bemerke at politiets straffeforslag er tiltrådt av siktede og hans forsvarer på bakgrunn av forutgående kontakt mellom forsvarer og påtalemyndighet.”

Straffen ble under hensyn til forhåndsavtale mellom aktor og forsvarer satt til fengsel i 90 dager.

En mann ble i Moss byrett dømt til 2 års fengsel, hvorav 6 mnd ble gjort betinget. Det ble anket over straffeutmålingen til Borgarting Lagmannsrett¹⁴³ hvor avgjørelsen falt i 2002. Straffen var mye høyere enn det som var påstått av aktor. I anken kom det frem at det i forkant av byrettens behandling av saken hadde vært kontakt mellom aktor og forsvarer i forbindelse med omfanget av bevisførselen og hvilken straffepåstand som ville bli nedlagt. Påstanden fra aktors side kunne legges på et lavere nivå dersom A fant å kunne erkjenne forholdene i sin helhet. Retten bemerket:

” Forsvareren har vist til Borgarting lagmannsretts dom av 21. november 1997 i sak nr. 96-02106 M/02 og gjort gjeldende at til tross for at et formalisert « plea-bargain »-opplegg ikke finnes i norsk straffeprosess, blir dette allikevel i en viss utstrekning praktisert, og at

---

¹⁴² TOSLO-2004-36427

¹⁴³ RG-2002-88

domstolene bør ta hensyn til denne form for kontakt mellom påtalemyndigheten og forsvareren. Særlig anføres at gode grunner taler for dette når betydelige ressurser kan spares og hurtigere saksavslutning oppnås.

Lagmannsretten er enig i disse synspunkter”

Straffen ble endret til 1 år og 9 mnd, fengsel, hvorav 9 mnd ble gjort betinget. Ved straffeutmålingen ble det også tatt hensyn til § 59 annet ledd som ble vedtatt i tiden mellom byrettens og lagmannsrettens dom.

En mann ble av Oslo Tingsrett dømt til 2 års fengsel, hvorav fullbyrdelsen av 1 år ble utsatt i medhold av strl. §§ 52-54. Han påanket dommen når det gjaldt straffutmålingen til Borgarting lagmannsrett¹⁴⁴. Lagmannsretten la blant annet vekt på:

” Siktete har erkjent forholdet som en del av forhandlingene mellom ham, forsvarer og aktor ad skyldspørsmålet. Tilståelsen og avtalen med siktete og forsvarer medførte at aktor la ned påstand i tingretten om 2 års fengsel, hvor 6 måneder ubetinget. Tingretten fulgte ikke opp partenes avtale ved å gi uttrykk for at « retten legger ikke stor vekt på disse sonderingene i saken » (dommen s. 12) og skjerpet straffen i forhold til denne påstanden.”

”Lagmannsretten er av den oppfatning at tingretten ved straffutmålingen - hvor retten står fritt - har lagt for liten vekt på den overenskomst som partene har kommet frem til i saken. Lagmannsretten viser for den mer prinsipielle drøftelse til uttalelser i lagmannsrettens dom av 26.9.01 med videre henvisninger og skal dessuten fremheve, slik også forsvareren har gjort i sitt skriv av 8. juli 2005, viktigheten av at domstolene ikke undergraver fornuftige og ønskede resultater av forhandlinger mellom forsvarer og påtalemyndigheten angående skyldspørsmålet, jf også straffeloven § 59 annet ledd og hensynene bak denne straffutmålingsregelen. ”

---

¹⁴⁴ RG-2006-1072

Straffen ble satt til fengsel i 2 år, hvorav 6 mnd ble gjort ubetinget. Retten la altså vekt på at det forelå en avtale mellom påtalemyndighetene og den siktede. Retten var ikke formelt sett var bundet av avtalen.

I en dom fra Agder lagmannsrett¹⁴⁵ avsagt 2005 hadde det før behandlingen i tingretten vært en kontakt mellom aktor og forsvarer. Forsvareren hadde da varslet aktor om at saken ville bli begjært henlagt, subsidiært utsatt, på grunn av behov for nærmere undersøkelser av domfeltes tilregnelighet. Denne anførselen ble « frafalt » da aktor opplyste at han ville nedlegge påstand om betinget fengsel. Retten påpekte under henvisning til RG-2002-88(se over):

” I foreliggende sak har det utvilsomt vært slik kontakt mellom påtalemyndigheten og forsvarer som det her er tale om. Selv om det i ettertid fremstår som klart at en anførsel om utilregnelighet i gjerningsøyeblikket ikke kunne ha ført til frifinnelse, må det legges til grunn at forsvarerens unnlatelse - etter konferering med aktor - av å forfølge dette ytterligere under saksforberedelsen og senere, har medført en viss prosessøkonomisk gevinst - både i tingretten og lagmannsretten. Vurderingen av dette må også ses i sammenheng med at domfelte etter å ha blitt kjent med at aktor ville nedlegge påstand om betinget fengsel valgte å avgi en uforbeholden tilståelse på alle punkter, jf. straffeloven § 59 andre ledd.”

Straffen ble satt ned fra ubetinget fengsel i 45 dager til betinget fengsel i 60 dager.

Det er grunn til å påpeke at disse avgjørelsene har begrenset vekt som rettspraksis. De tjener likevel som eksempel på at avtaler mellom påtalemyndighetene og mistenkte blir tillagt vekt ved straffutmålingen, til tross for at retten ikke føler seg bundet av avtalene.

I Norge er det ikke tillat for påtalemyndigheten å komme med løfter overfor siktede under avhør. Dette fremgår av Strprl. § 92 annet ledd 1 pkt. som sier at ”løfter, uriktige opplysninger, trusler eller tvang må ikke brukes”. Denne bestemmelsen retter seg egentlig mot rettslige avhør av siktede, men er også gitt anvendelse under politiavhør og må også gjelde overfor mistenkte se Strprl. § 232 annet ledd.

---

¹⁴⁵ LA-2005-170749

Denne regelen er en naturlig forlengelse av forbudet vi har mot selvinkriminering. En siktet person har ingen forklaringsplikt for verken politi eller domstol, se Strpl. § 232 første ledd, jf § 230 første ledd og § 90. Og i henhold til Strl. § 167 er det heller ikke straffbart å forklare seg uriktig. Et slikt vern ville ikke vært særlig virkningsfullt dersom påtalemyndighetene likevel kunne forlede siktede til å forklare seg. Å gi løfter i seg selv er ikke nødvendigvis forledende, men å gi løfter om redusert straff, når man ikke har kompetanse til å binde domstolene, vil være forledende.

Se likeledes Påtaleinstruksen § 8-2, som sier at ”Under avhøret må det ikke forespeiles mistenkte at siktelsens omfang kan påregnes redusert dersom han tilstår eller gir andre viktige opplysninger”. Påtaleinstruksen forbyr altså påtalemyndighetene å komme med løfter om for eksempel redusert straff i bytte mot at den siktede tilstår.

Det er likevel viktig å påpeke at påtalemyndighetens informasjon til den mistenkte om hvilke følger en eventuell tilståelse kan få for straffutmålingen, ikke kan regnes som ulovlige løfter. Denne praksisen med god informasjon til den mistenkte er snarere svært ønskelig som et ledd i et forsøk på å oppnå flere tilståelser. Riksadvokaten har blant annet oppfordret til at dette gjøres godt kjent i avhørene i høringsnotat¹⁴⁶ om hurtigere behandling i straffesaker..

I en dom fra Asker og Bærum tingrett¹⁴⁷ var det tatt ut tiltale mot en mann for befatning med 130 gram kokain på bakgrunn av en tilståelse. Tilståelsen kom i et avhør hos politiet, der han ble forespeilet løslatelse fra varetekt dersom han tilsto. Retten mente at selv om dette tilfellet ikke direkte går under Strpl. § 92 og Påtaleinstruksen § 8-2 gir bestemmelsene likevel uttrykk for et prinsipp, som bør innebære at politiet unnlater å gi uttrykk for eventuelle følger en forklaring kan ha for fortsatt varetekt. Tingretten sa videre at forklaringen i seg selv ikke var ulovlig som bevis, men i denne saken var tiltalen tatt ut på bakgrunn av tilståelsen.

---

¹⁴⁶ Riksadvokaten 13.02.07. Pkt 3.7.1.

¹⁴⁷ TAHER-2004-15996

”Etter rettens mening bør det da ved domfellelse ikke kunne stilles spørsmålstegn ved riktigheten av denne forklaringen. Dette er ikke tilfelle. Slik forklaringen ble avgitt kan, blant annet ved utsikten til løslatelse, dette ha influert på innholdet”

Han ble frifunnet på de tiltalepunktene tilståelsen gjaldt.

Straffeprosessloven § 38 inneholder bestemmelser om hvordan domstolene skal forholde seg til påtalemyndighetens påstander ved en rettssak. Det heter blant annet at retten ikke kan gå utenfor det forhold tiltalen gjelder. Retten kan altså kun pådømme det forhold påtalemyndigheten har tatt med i tiltalebeslutningen. Dette fører til at dersom påtalemyndigheten etter en avtale med den siktede har unnlatt å ta med visse forhold i tiltalebeslutningen, kan retten ikke pådømme disse. En slik avtale er som sagt ulovlig, og fornærmede har klageadgang dersom slike avtaler kommer i stand. I mange saker, for eksempel narkotikasaker er det ingen direkte fornærmede, slik at en slik klageadgang ikke alltid vil bli benyttet. Det er likevel grunn til å tro at dette er en metode som benyttes av påtalemyndighetene, om enn i en beskjeden utstrekning.

Med disse forholdene i bakhodet ser det ut til at et system liknende ”plea bargaining” som vi finner i USA ikke ville vært lovlig etter dagens regler i Norge. Unntaket vil her være såkalt ”sentence bargaining”. Som vi har sett eksempler på fra rettspraksis kan påtalemyndighetene inngå avtaler om lavere straffepåstand, mot at den siktede tilstår. Her er det likevel viktig at påtalemyndighetene opplyser om at straffepåstanden ikke er bindende for retten.

Løfter om å unnlate å ta med forhold i tiltalebeslutningen mot at mistenkte tilstår er ikke lovlige i Norge, det er således helt klart vesentlige forskjeller på de to systemene. Formålet med regelen og tilståelsesrabatt og plea bargaining er likevel det samme. Målet er å få et økt antall tilståelser, og dermed de prosessøkonomiske besparelsene det fører med seg. Samtidig som det er nærliggende å tro at antall løste saker øker proporsjonalt med antall tilståelser. Tilståelser gjør at man kan avsi dom i saker man kanskje ellers måtte henlagt på bevisets stilling. Videre ser vi klare eksempler fra rettspraksis på at forhandlinger mellom påtalemyndighetene og forsvarer kan bli tillagt vekt ved

straffutmålingen. Domstolene er som sagt ikke bundet av verken aktors eller forsvarers påstand, men dette er kanskje et tegn på at denne praksisen blir mer og mer akseptert.

Dersom trenden fortsetter er det mulig at det utvikler seg sedvane for denne praksisen slik at en variant av ”plea bargaining” også kommer til Norge. I Norge ville man vente og se effekten av innføringen av § 59 annet ledd, før man startet et utredningsarbeid omkring innføring av ”plea bargaining”¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Ot.prp.nr.66 (2001-2002) pkt 2.1

14 Oppsummering og konklusjon

I Norge har man historisk sett vært tilbakeholdne med å lovfeste straffeutmålingsregler. Det finnes likevel en rekke momenter dommerne må forholde seg til ved reaksjonsfastsettelsen. Disse reglene kan være både lovfestede og ulovfestede.

I 2001 vedtok Stortinget strl. § 59 annet ledd. Etter dette må retten ta en uforbeholden tilståelse i betraktning ved straffutmålingen. En uforbeholden tilståelse kunne også før lovendringen tillegges vekt ved straffutmålingen, men nå er dommerne pliktige til å ta den i betraktning.

Bakgrunnen for lovendringen var et prosjekt for hurtigere straffesaksavvikling igangsatt av Justisdepartementet sommeren 1999. Det var bred enighet om at saksbehandlingstiden i straffesaker var gjennomgående for lang.

Prosjektet resulterte blant annet i et lovforslag om innføring av tilståelsesrabatt for uforbeholdne tilståelser. En ordning med tilståelsesrabatt ble ansett å ivareta flere hensyn. Først og fremst vil et økt antall tilståelser føre til store prosessøkonomiske besparelser. En tilståelse kan lette politiets etterforskning, og føre til en mindre omfattende behandling i rettsvesenet. Videre ble det pekt på at kriminalpolitiske hensyn tilsa et straffesystem som oppfordrer kriminelle til å ta ansvar for sine handlinger. Hensynet til offeret og pårørende ble også trukket frem. Særlig i sedelighetssaker vil en tilståelse spare fornærmede gjennom en mindre omfattende prosess, samtidig som de slipper den ekstra belastningen som ligger i faren for å ikke bli trodd.

Utrykket ”uforbeholden tilståelse” skal forstås på samme måte som i straffeprosessloven § 248 om dom i forhørsrett. Likevel må det være slik at en ”uforbeholden tilståelse” etter § 59 annet ledd må ha noen andre egenskaper enn ”uforbeholden tilståelse” etter straffeprosessloven § 248. I forhold til § 59 annet ledd er det tilståelsens egenskap til å oppfylle de hensyn som ligger til grunn for bestemmelsen som er viktigst. Det vil si at tilståelsen evne til å føre til prosessøkonomiske besparelser og til å gjøre påkjenningen med

prosessen lettere for offeret også vil kunne være med i vurderingen om det foreligger en uforbeholden tilståelse.

Om det foreligger en uforbeholden tilståelse skal retten ta denne i betraktning ved straffutmålingen. Om tilståelsen skal tillegges så stor vekt slik at den fører til redusert straff kommer an på en konkret helhetsvurdering i den enkelte sak. Det er ingen automatikk i at en uforbeholden tilståelse skal føre til redusert straff.

Der det foreligger en uforbeholden tilståelse kan retten sette ned straffen, også under den fastsatte strafferammen. Retten kan til og med idømme en mildere straffart enn det som er bestemt. Dette er særlig aktuelt for samfunnsstraff. Foreligger det en uforbeholden tilståelse kan man idømme samfunnsstraff også i de tilfeller vilkårene i strl. § 28 a ikke er oppfylt.

Størrelsen på en eventuell tilståelsesrabatt er ikke fastsatt i loven. I forarbeidene antydes det en ”normalrabatt” på rundt 30 % og en absolutt øvre grense for rabatten størrelse på ca 50 %. Dette syn ser i stor grad til å være fulgt opp i rettspraksis. Slik at tilståelsesrabatter normalt ligger på rundt 15- 40 %

§ 59 annet ledd gjelder generelt. Retten kan således gi tilståelsesrabatt uansett forbrytelse, også til foretak.

Tilståelsens vekt som straffnedsettelsesgrunn påvirkes av en rekke momenter. Generelt kan man si at jo bedre tilståelsen ivaretar hensynene bak bestemmelsen desto større vekt får tilståelsen som straffutmålingsmoment. Spesielt vil det være avgjørende når i prosessen tilståelsen er fremlagt, og hvor mange nye opplysninger i saken tilståelsen fører med seg.

En tilbakekalt tilståelse kan også tillegges vekt ved straffutmålingen, selv om tilståelsen da ikke lenger oppfyller vilkårene i loven. Tilståelsesrabatten vil da utmåles i henhold til bestemmelsens prinsipper, og følger da av ulovfestede straffutmålingsprinsipper.

Tilståelsens vekt som straffutmålingsmoment vil være relativ sett i forhold til de andre straffutmålingsmomenter som måtte foreligge i en konkret sak. Foreligger det mange sterke straffeskjerpene grunner, kan resultatet bli at man ikke får nevneverdig rabatt for

sin tilståelse. Det er i disse tilfellene likevel viktig å huske at straffen ville kunne ha blitt enda høyere dersom det ikke hadde foreligget en tilståelse.

Det er bare uforbeholdne tilståelser i egen sak som kan begrunne en tilståelsesrabatt etter strl. § 59 annet ledd. Andre forklaringer som har vesentlig betydning for oppklaring av saken kan også tillegges vekt ved straffutmålingen, men dette følger da av ulovfestede straffutmålingsprinsipper. Disse forklaringene kan ikke føre til en straff under strafferammene, eller til en mildere straffart enn det som er bestemt da dette krever hjemmel i lov.

Når det gjelder strl. § 59 annet ledd og forholdet til EMK art 6 om retten til en rettferdig rettergang, må man gå ut i fra at bestemmelsen ikke strider mot konvensjonen. Den mistenkte er ikke rettslig eller faktisk tvunget til å tilstå. Ordningen med tilståelsesrabatt er basert på et frivillig samarbeid mellom den mistenkte og påtalemyndigheten.

De nordiske landene likner mye på hverandre og vi kan hente inspirasjon og erfaringer fra våre naboland. Dette har ført til et betydelig lovsamarbeid på tvers av landegrensene. Også Danmark og Sverige har man ordninger som minner om den ordningen vi har med tilståelsesrabatt her i Norge. Det er likevel noen forskjeller, og den mest iøynefallende er kanskje at tilståelsesrabatt for forklaringer om andres kriminelle forhold kan hjemles i loven i begge våre naboland. Om det viser deg at dette fungerer på en tilfredsstillende måte, kan dette være et argument for å tillegge forklaringer om andres kriminelle forhold økt vekt også i Norge.

En undersøkelse gjennomført av Domstolsadministrasjonen i 2004 viser at antallet uforbeholdne tilståelse faktisk gikk ned i perioden etter vedtakelsen av bestemmelsen. Det kunne virke som om lovendringen virket mot sin hensikt. I 2007 ble resultatene av en ny undersøkelse offentliggjort. Denne undersøkelsen viser at det har vært en positiv utvikling i perioden etter 2004. Det blir nå oftere tildelt tilståelsesrabatt, og rabatten blir oftere synliggjort i dommen eller kjennelsen. Grunnen til at resultatene av lovendringen først viser seg nå kan være en naturlig treghet i systemet. Det tar tid før rettens aktører er fortrolig med den nye bestemmelsen. Nå som det foreligger et større antall dommer og klarere rettspraksis på området, er det nærliggende å tro at antallet uforbeholdne tilståelse

vil fortsette å øke i årene som kommer. Forsvarere har nå god rettspraksis å vise til når de informerer sine klienter om muligheten til å tilstå. Det ser altså ut til at lovendringen begynner å virke etter sitt formål. Den fører til et økt antall tilståelser, som igjen vil kunne bidra til å få ned den gjennomsnittlige straffesaksbehandlingstiden.

Strl. § 59 annet ledd gjelder, som jeg har redegjort for, generelt.

I forarbeidene til strl. § 59 annet ledd kan vi lese at lovendringen først og fremst tok sikte på hverdagskriminaliteten, og ikke den grovere og organiserte kriminaliteten. Det kommer til tross for dette klart frem av rettspraksis at bestemmelsen også anvendes i saker om alvorlig kriminalitet. Et av motargumentene til lovendringen var at den kunne svekke straffens preventive funksjon når det kom til organisert kriminalitet, i og med at straffenivået blir lavere. Ettersom bestemmelsen også brukes i alvorligere straffesaker, er det derfor en fare for at straffens preventive funksjon er svekket som en følge av lovendringen.

Ordningen med tilståelsesrabatt for uforbeholdne tilståelser er særlig mye brukt i narkotikasaker og i sedelighetssaker. Dette kommer av at en tilståelse i denne type saker ofte ivaretar hensynene bak loven på en god måte. I sedelighetssaker er det særlig hensynet til offeret som ivaretas når det blir avgitt en uforbeholden tilståelse. Også det faktum at slike forbrytelser ofte er vanskelig å oppdage og bevise, gjør at man belønnes for tilståelser i slike saker for å oppmuntre andre til også å tilstå. I narkotikasaker utmåles straffen nesten skjematisk etter type stoff og mengde. Det gjør at en tilståelsesrabatt blir tydelig i disse sakene. Narkotikakriminalitet utgjør også en stor del av ”hverdagskriminaliteten”. Det er nettopp denne type kriminalitet som er siktepunktet for bestemmelsen.

I februar 2007 ble det avsagt dom i ”NOKAS- saken” av Gulating lagmannsrett. Samtlige av de tiltalte fikk mildere straff enn i tingretten. For mange av de tiltalte skyltes denne reduksjonen at de hadde tilstått deltakelse i ranet, samt at noen av de tiltalte hadde gitt opplysninger om de andres rolle i dødsranet. Nettopp dette er det interessante ved avgjørelsen. Det ble gitt større tilståelsesrabatt for forklaringer om de andres rolle under ranet, enn det ble for tilståelser som bare gjaldt egen rolle under ranet. Dette til tross for at det bare er tilståelser om egen sak som skal tas i betraktning etter strl. § 59 annet ledd. At

de domfelte ikke fikk stor uttelling for sin egen tilståelse kommer først og fremst av at de fleste ikke tilsto før under hovedforhandlingene i lagmannsretten, altså sent i prosessen.

I USA er ordningen med ”plea bargaining” svært utbredt. Ordningen går kort ut på at en mistenk velger å tilstå en forbrytelse mot at han blir lovet ulike fordeler under prosessen mot ham. En ordning med tilsvarende ”plea bargaining” er ikke lovlig i Norge etter dagens regler.

Vi ser likevel eksempler fra rettspraksis på at avtaler mellom mistenkte og påtalemyndighetene tillegges vekt ved straffutmålingen, selv om domstolene ikke formelt er bundet av avtalene. Videre ville man i Norge avvente effekten av innføringen av strl. § 59 annet ledd før man startet en utredning om ”plea bargaining”, for å se på om dette er noe som kan innføres også i Norge. I fremtiden er kanskje dette noe vi vil se mer av også her i landet.

Det ser ut til at § 59 annet ledd ivaretar de hensynene som ligger til grunn for bestemmelsen. Etter hvert som domstolene oftere og tydeligere henviser til § 59 annet ledd i domspremissene kan, kan dette føre til at flere velger å komme med en uforbeholden tilståelse. Dette ivaretar det kriminalpolitiske hensynet, som tilsier at man bør ha et straffesystem som oppfordrer kriminelle til å ta ansvar for sine handlinger. Et økt antall tilståelser vil også føre til prosessøkonomiske besparelser for samfunnet. Tilståelsene fører til et økt antall tilståelsessaker som gjennomgående er mindre tid og ressurskrevende. Det vil også føre til besparelser for politiet i form av mindre omfattende etterforskning. Videre er det også klart at hensynet til offeret blir ivaretatt gjennom et økt antall tilståelser i sedelighetssaker spesielt.

Avslutningsvis vil jeg bemerke at det er viktig for at antallet uforbeholden tilståelser også skal øke i fremtiden at rettens aktører er flinke til å være tydelige ved bruken av § 59 annet ledd. Dommere må i enda større utstrekning å tydeliggjøre rabatten i domspremissene, og forsvarere og påtalemyndigheten må informere om muligheten av å fremlegge en uforbeholden tilståelse, og hva dette kan føre med seg. Følges dette opp kan tilståelsesrabatt bli en viktig og velfungerende del av det norske strafferettssystemet også i fremtiden.

15 Kildehenvisninger

15.1 Lovregister

Lover:

1902 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

§ 28 a

§ 50

§ 56

§ 57

§ 58

§ 59 første ledd

§ 59 annet ledd

§ 132 a

§ 167

1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25

§ 90

§ 91

§ 92

§ 230

§ 232 første ledd

§ 232 annet ledd

§ 248

Konvensjoner:

Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) av 4. november 1950

Art 6

Utenlandske lover:

Den Danske Straffeloven af 15. april 1930

§ 82. nr. 9

§ 82 nr. 10

§ 83

Sveriges Rikes Lag, Brottsbalken 1962-12-21 Kap. 29

§ 5 nr 3

§ 5 nr 8

§ 5 andra ledd

15.2 Domsregister

Norsk Retstidende:

Rt-1979-864

Rt-1985-124

Rt-1989-3

Rt-1989-9

Rt-1992-1466

Rt-1995-242

Rt-1995-926

Rt-1995-1975

Rt-1998-2001

Rt-1999-1012

Rt-1999-1895

Rt-2000-31

Rt-2001-1354

Rt-2002-473

Rt-2002-1591

Rt-2003-118

Rt-2003-453
Rt-2003-736
Rt-2003-841
Rt-2004-215
Rt-2004-492
Rt-2004-755
Rt-2004-772
Rt-2004-1066
Rt-2004-1324
Rt-2004-1974
Rt-2005-38
Rt-2005-343
Rt-2005-406
Rt-2005-478
Rt-2005-544
Rt-2005-559
Rt-2005-564
Rt-2005-641
Rt-2005-663
Rt-2005-1070
Rt-2005-1235
Rt-2005-1274
Rt-2005-1312
Rt-2005-1453
Rt-2006-480
Rt-2006-515
Rt-2006-641
Rt-2006-669
Rt-2006-809
Rt-2006-1096
Rt-2006-1118

Rettens gang:

RG-2002-88

RG-2005-956

RG-2006-1072

Upubliserte dommer:

HR-2004-00558-A [Lovdata Online] Norges Høyesterett- Dom. 2004-03-17

HR-2007-00045-A [Lovdata Online] Norges Høyesterett- Dom. 2007-01-09

HR-2007-00130-A [Lovdata Online] Norges Høyesterett- Dom. 2007-01-18

HR-2007-00420-A [Lovdata Online] Norges Høyesterett- Dom. 2007-03-01

LA-2002-1373 [Lovdata Online] Agder Lagmannsrett- Dom. 2002-05-09

LA-2003-558 [Lovdata Online] Agder Lagmannsrett- Dom. 2003-11-06

LA-2004-101309 [Lovdata Online] Agder Lagmannsrett- Dom. 2005-03-03

LA-2005-170749 [Lovdata Online] Agder Lagmannsrett- Dom. 2006-02-06

LA-2006-119838 [Lovdata Online] Agder Lagmannsrett- Dom. 2006-11-20

LB-2000-1425 [Lovdata Online] Borgarting Lagmannsrett- Dom. 200-08-15

LB-2001-1062 [Lovdata Online] Borgarting Lagmannsrett- Dom. 2001-09-21

LB-2004-85513 [Lovdata Online] Borgarting Lagmannsrett- Dom. 2005-05-06

LB-2005-98858 [Lovdata Online] Borgarting Lagmannsrett- Dom. 2005-12-16

LF-2001-822 [Lovdata Online] Frostating Lagmannsrett- Dom. 2001-10-23

LG-2003-806 [Lovdata Online] Gulating Lagmannsrett- Dom. 2003-11-17

LG-2006-64391 [Lovdata Online] Gulating Lagmannsrett- Dom. 2007-02-15

LH-1999-796 [Lovdata Online] Hålogaland Lagmannsrett- Dom. 1999-11-26

TAHER-2004-15996 [Lovdata Online] Asker og Bærum Tingrett- Dom. 2004-06-29

TOSLO-2003-4830 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2003-12-17

TOSLO-2004-9533 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2004-05-12

TOSLO-2004-25363 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2004-07-06

TOSLO-2004-36427 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2004-08-12

TOSLO-2004-38025 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2004-11-15

TOSLO-2005-159245 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2006-01-30
TOSLO-2006-13275 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2006-04-05
TOSLO-2006-19936 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2006-08-31
TOSLO-2006-122420 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2006-10-17
TOSLO-2006-133060 [Lovdata Online] Oslo Tingrett- Dom. 2006-11-02
TSTVG-2004-100223 [Lovdata Online] Stavanger Tingrett- Dom. 2006-03-10

Avgjørelser av den Europeiske menneskerettsdomstol:

Funke v. Frankrike, A 256-A (1993)
John Murray v. UK, RJD 1996 s. 30
Saunders v. UK, RJD 1996 s. 2044

Utenlandske avgjørelser:

Ugeskrift for Retsvæsen 1986, s. 284 DH
Ugeskrift for Retsvæsen 1998, s. 1317 DH

NJA 1989 s. 870 SH
NJA 1999 s. 561 SH

Santobello v. New York (404 US 257, 30 L Ed 2d 427, 1971)

15.3 Litteraturliste

Bøker:

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5 utg. Oslo 2004
Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess Bind I og II*. 2 utg. Oslo 1994
Bratholm, Anders. *Strafferett og samfunn*. Oslo 1980
Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5 utg. ved Jan E. Helgesen. Oslo 2001
Greve, Vagn. *Kommenteret straffelov, Almindelig del*, Vagn Greve, Asbjørn Jensen og Gorm Toftegaard Nielsen, 8. omarbejdede udgave. København 2005

Hov, Jo. *Rettergang I, II og III*. Oslo 1999

Slettan, Svein. *Forbrytelse og straff, Lærebok i strafferett*. Svein Slettan og Toril Marie Øie. Oslo 1997

Artikler:

Christie, Nils. *Kriminalitetskontroll som industri. Mot GULAG vestlig type?* 1 utg. Oslo 1993

Domstolsadministrasjonen. *Tilståelsesrabatt, en undersøkelse om domstolenes bruk av strafferabatt ved tilståelser*, DA's rapportserie 2/2004

Justisdepartementet. *"Prosjekt hurtigere straffesaksbehandling"* Årbok 2000
Kriminalomsorgen. Oslo 2000 s. 11

Kjelby, Gert Johan. *Forhandlinger og avtaler mellom påtalemyndigheten og siktede - straffeprosessuelle forlik?*, Kritisk Juss 1996 s. 227

Matningsdal, Magnus. *Hvordan kan Stortinget påvirke straffenivået?* I: Rettsteori og rettsliv: Festskrift til Carsten Smith 2002

Elektroniske dokumenter:

"Mer synlig tilståelsesrabatt" I: Rett på sak nr 4/2006. Tilgang:
http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rett%20på%20sak/Rett%20på%20sak%202006%20nr%204.pdf [Sisert 16.01.2007]

15.4 Forarbeider

Ot.prp.nr.81 (1999-2000)
Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling mv.)

Ot.prp.nr.5 (2000-2001)
Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

Ot.prp.nr.66 (2001-2002)

Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)

Innst.O.nr.45 (2000-2001). Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling m.v.)

Riksadvokaten, Høring - Hurtigere behandling i straffesaker 13.02.07.

Forarbeider fra Danmark:

Betænkning 1424/2002 Straffelovrådets betænkning om straffastsættelse og strafferammer

Forarbeider fra Sverige:

Prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m.m.(straffmätning och påföljdsval m.m.)

SOU 2005:117 Ett effektivare brottmålsförfarande – några ytterligare åtgärder